

Vlaams Actieplan Armoedebestrijding **2015-2019**

INHOUDSTAFEL

Inleiding.....	5
1. ARMOEDE IN VLAANDEREN ANNO 2014: OMGEVINGSANALYSE	15
2. SITUERING VAN HET VLAAMS ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID	25
A. Het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid in verhouding tot het Europese, nationale en lokale armoedebestrijdingsbeleid.....	25
a) Europees beleid.....	25
b) Federaal beleid.....	26
c) Vlaams beleid	26
d) Lokaal beleid	27
B. Evaluatie van het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid 2009-2014	27
3. UITGANGSPUNTEN EN VISIE OP HET VLAAMS ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID	32
A. Definitie van armoede	32
B. Wettelijke omkadering en uitgangspunten voor een effectief Vlaams armoedebestrijdingsbeleid.....	32
C. Gemeenschappelijke visie op het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid	34
a) We voeren een structureel participatief armoedebestrijdingsbeleid.....	34
b) We zetten versterkt in op het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen.....	35
c) We ondersteunen het beleid met een geïntegreerd bestuur	40
4. DOELSTELLINGEN EN ACTIES OM ARMOEDE OP EEN DUURZAME WIJZE TE VERMINDEREN, MET EEN FOCUS OP GEZINNEN MET JONGE KINDEREN.....	42
A. Voorkomen dat mensen in armoede en sociale uitsluiting terecht komen	43
A.1 Het voorkomen van onderbescherming om te vermijden dat mensen in armoede en sociale uitsluiting terecht komen.....	43
<i>Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.....</i>	<i>44</i>

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening.	45
A.2 Het systematisch aftoetsen van de beleidsmaatregelen aan de effecten op mensen in armoede ..	47
Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toetst actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.	47
A.3 Waken over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming omtrent armoede en zorgen voor een breed maatschappelijk draagvlak voor deze problematiek	49
Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.	50
Doelstelling 5: De Vlaamse overheid stimuleert en ondersteunt het opbouwen van zowel formele als informele netwerken voor personen in armoede.	51
B. Armoede op een effectieve manier bestrijden	52
B.1 Het voeren van een structureel participatief armoedebestrijdingsbeleid	52
Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.	52
Doelstelling 7: De Vlaamse Regering zet in op kwalitatieve huisvesting en voorkomt en bestrijdt dak- en thuisloosheid.	53
B.2 Versterkt inzetten op het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen	59
Doelstelling 8: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van participatie aan de maatschappij.	60
Doelstelling 9: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van een kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening.	67
Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.	77
Doelstelling 11: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders en heeft hierbij oog voor de binnenkant van armoede.	82
C. We ondersteunen het beleid met een geïntegreerd bestuur	84
C.1 De Vlaamse Regering engageert zich om vanuit de gemeenschappelijke visie op armoedebestrijding effectieve maatregelen te nemen om armoede in Vlaanderen te voorkomen en te bestrijden.	84
Doelstelling 12: De Vlaamse Regering engageert zich om vanuit de gemeenschappelijke visie op armoedebestrijding effectieve maatregelen te nemen ter voorkoming en bestrijding van de armoede in Vlaanderen	85
C.2 De Vlaamse Regering voert een geïntegreerd, volgehouden en doorgedreven beleid onder coördinatie van de minister bevoegd voor armoedebestrijding	86
Doelstelling 13: De Vlaamse Regering voert een geïntegreerd, volgehouden en doorgedreven beleid onder coördinatie van de minister bevoegd voor armoedebestrijding	87
C.3 Het evalueren en actualiseren van de huidige regelgeving inzake armoedebestrijding	88
Doelstelling 14: De Vlaamse Regering gaat over tot het evalueren en het actualiseren van de huidige regelgeving inzake armoedebestrijding.	88

C.4 Het voeren van een participatief armoedebestrijdingsbeleid en het creëren van de nodige randvoorwaarden hiervoor	88
Doelstelling 15: De Vlaamse Regering zet in op een nauwe samenwerking en netwerking op alle niveaus en binnen alle sectoren	88
Doelstelling 16: De Vlaamse Regering zet in op co-creatie.....	90
C.5 Het voeren van een efficiënt en onderbouwd beleid gestoeld op kennisontwikkeling en –kruising en monitoren en evalueren armoede en het armoedebestrijdingsbeleid	90
Doelstelling 17: De Vlaamse Regering voert een efficiënt en onderbouwd beleid inzake kennisverwerving van de armoedeproblematiek.....	91
5. OPVOLGING EN EVALUATIE VAN HET ACTIEPLAN	93
6. TOTSTANDKOMING VAN DIT ACTIEPLAN.....	94
7. BIJLAGEN	95

Inleiding

Meer dan één op tien mensen in Vlaanderen leeft met een armoederisico. In Brussel is dit aandeel nog groter. Hierbij zien we armoede niet enkel als een kwestie van inkomen, maar als een netwerk van sociale uitsluitingen op verschillende levensdomeinen die intens met elkaar verweven zijn. Armoedebestrijding moet dan ook gericht zijn op een volwaardige participatie aan de samenleving, zodat iedereen ten volle kan genieten van alle sociale grondrechten.

In het regeerakkoord ‘Vertrouwen, verbinden, vooruitgaan’ lezen we dat deze Vlaamse Regering haar verantwoordelijkheid inzake armoedebestrijding zal blijven opnemen.

De Vlaamse Regering wil het mogelijk maken dat mensen zelfredzaam kunnen worden en ingaan tegen mechanismen die armoede veroorzaken en in stand houden

Het armoededecreet (art. 5) en het uitvoeringsbesluit (art. 2 tot en met 5) bepalen de wettelijke basis van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding.

De Vlaamse Regering stelt binnen twaalf maanden na haar aantreden een actieplan armoedebestrijding op dat loopt over een periode van vijf jaar. Het actieplan is zo opgebouwd dat minstens de basisrechten, vermeld in het Algemeen Verslag over de Armoede, worden gerespecteerd: het recht op participatie, maatschappelijke dienstverlening, gezin, rechtsbedeling, cultuur, inkomen, onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en gezondheidszorg.

Het actieplan omvat hierbij minstens de volgende onderdelen:

- de beschrijving van de algemene visie op het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid;
- de situering van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid binnen het nationale en het Europese armoedebestrijdingsbeleid;
- de geformuleerde doelstellingen op lange en op korte termijn binnen elk beleidsdomein;
- de concrete beleidsacties;
- het tijdpad, opgesteld voor de uitvoering;
- de opgave van de indicatoren om de voortgang te meten;
- de ingezette instrumenten.

De coördinerende minister legt het actieplan binnen twaalf maanden na het aantreden van de Vlaamse Regering ter goedkeuring voor aan de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering bezorgt het actieplan uiterlijk een maand later aan het Vlaams Parlement.

Het voorliggende actieplan kwam op participatieve wijze tot stand.

Dit actieplan mag evenwel niet gezien worden als een statisch document, maar is een dynamisch instrument om de armoede in Vlaanderen te bestrijden. De Vlaamse Regering wil hierbij het engagement opnemen om de belangrijke stakeholders blijvend te betrekken bij de verdere uitvoering van dit actieplan.

In dit actieplan wordt – met het Pact 2020 in het achterhoofd – een structureel en participatief armoedebestrijdingsbeleid uitgetekend op basis van concrete doelstellingen geformuleerd voor elk van de sociale grondrechten (participatie, maatschappelijke dienstverlening, inkomen, gezin, onderwijs, vrijetijdsbesteding, werk, wonen en gezondheid). Elk lid van de Vlaamse Regering is dus verantwoordelijk voor de realisatie van deze doelstellingen binnen het kader van zijn of haar beleidsdomeinen, neemt daartoe ook de nodige acties op in dit actieplan en zal hierover rapporteren.

De Vlaamse Regering maakt bij de uitvoering van dit plan ter voorkoming en bestrijding van armoede gebruik van een geïntegreerd bestuur en richt haar focus in het bijzonder op gezinnen met jonge kinderen. Het algemene armoederisico is de laatste jaren stabiel gebleven. De kansarmoede-index van Kind en Gezin leert ons dat 11,2% van het totaal aantal geboorten in Vlaanderen in de periode 2011-2013 plaats vond in een kansarm gezin. Dit percentage is sinds 2005 opvallend gestegen. Ondanks de goedkeuring van het armoededecreet in 2003 en de maatregelen die genomen werden tijdens de vorige legislatuur is de armoedesituatie in Vlaanderen en Brussel niet duurzaam verbeterd.

Om armoede op een structurele manier aan te pakken en de generatiearmoede een halt toe te roepen, moeten we blijvend inzetten op de strijd tegen armoede en het verhogen van de zelfredzaamheid van kinderen en van de gezinnen waarin ze opgroeien. Tegelijkertijd blijven we ingaan tegen mechanismen die armoede veroorzaken en in stand houden.

Managementsamenvatting

Elk lid van de Vlaamse Regering is zich bewust van zijn of haar verantwoordelijkheid in het kader van het VAPA. Door middel van het inzetten op 17 doelstellingen wil de Vlaamse Regering de armoede in Vlaanderen terugdringen. De kerndoelstelling die Vlaanderen hierbij wil realiseren tegen 2020, is *het halveren van het aandeel kinderen dat in armoede geboren wordt en het doen dalen van het algemene armoederisico met 30% in Vlaanderen, conform het pact 2020*.

Het voorliggend actieplan moet bekeken worden als een geïntegreerd plan waarbij alle schakels noodzakelijk zijn. Het plan bevat zowel structurele maatregelen als flankerende maatregelen die de positie van mensen in armoede moeten verbeteren voor alle sociale grondrechten. Met deze samenvatting wil de Vlaamse Regering haar **prioriteiten** beklemtonen. De Vlaamse Regering heeft hierbij oog voor de diversiteit van mensen in armoede op alle niveaus.

Deze prioriteiten kunnen we opdelen in 4 grote thema's: inclusieve participatie aan de maatschappij, toegankelijke dienstverlening, voldoende beschikbare middelen en inzetten op de binnenkant van armoede. Daarnaast engageert de Vlaamse Regering zich ook tot het uitvoeren van armoedetoetsen, minstens voor de lijst die als bijlage bij het VAPA gevoegd wordt.

1. Inclusieve participatie aan de maatschappij

De Vlaamse Regering wil stimuleren dat iedereen maximaal kan participeren aan de maatschappij. Ze doet dit onder andere door in te zetten op het ontplooiën van de talenten van iedere persoon. Het onderwijssysteem, maar ook de individuele begeleiding vanuit een sluitend maatpak of vanuit sociale economie is hierbij een cruciale factor om maatschappelijk goed te kunnen functioneren.

Bij het inzetten op **volwaardige, inclusieve participatie** is er niet enkel aandacht voor het wegwerken van financiële drempels, maar is er ook oog voor het wegwerken van fysieke en psychologische drempels.

Zo wordt bijvoorbeeld de UiTPAS uitgerold over Vlaanderen. Deze niet-stigmatiserende pas heeft spaar- en voordelenprogramma's die helpen om **drempels te verlagen**, niet in het minst de financiële drempel voor mensen in armoede. Daarnaast wordt er ingezet op een gezonde en levenslange sport- en bewegingsparticipatie, onder meer via Multimove. Hierbij wordt er voorzien in een gevarieerd bewegingsprogramma voor kinderen waarbij naast het aspect van plezierbeleving ook ingezet wordt op het prikkelen van de motorische **ontwikkeling**. Tenslotte zal er extra ingezet worden op het stimuleren van diverse culturele activiteiten, zowel voor kinderen als voor het gehele gezin.

Ook de afstemming en doeltreffendheid van de maatregelen wordt bekeken. De Vlaamse Regering zal nagaan waar er zich nog mogelijke drempels bevinden die een volwaardige inclusieve participatie beletten en hier extra op inzetten. Via het Kenniscentrum Mediawijsheid zal ook de nodige aandacht gaan naar mediawijs gedrag bij personen in armoede.

2. Toegankelijke dienstverlening

De Vlaamse Regering wil ook voorzien in een **laagdrempelige, toegankelijke en kwaliteitsvolle dienstverlening**. Onder dienstverlening wordt ook de mogelijkheid tot het opnemen van verschillende rechten verstaan. De Vlaamse Regering wil hierbij maximaal inzetten op het *automatisch toekennen van rechten*. Indien dit niet mogelijk is, zal er gewerkt worden rond administratieve vereenvoudiging en het *proactief handelen*, zoals bijvoorbeeld het informeren van gerechtigden.

De Vlaamse Regering zal hier uitvoering aan geven door het *proactief handelen* in de eerstelijnsdiensten en overheden te verankeren. We stimuleren dat overheden en hulp- en dienstverleners zelf (nog) meer het initiatief nemen om hun aanbod tot bij de burger te brengen. We focussen aanvullend op het versterken van een proactieve invulling van de hulp- en dienstverlening en het outreachend werken van voorzieningen en diensten.

Daarnaast kiest de Vlaamse Regering voor twee grote accentverschuivingen binnen de prenatale dienstverlening van Kind en Gezin. Op beleidsniveau trekt Kind en Gezin enerzijds de kaart van de *eerstelijnsgezondheidszorg*. Samen met verschillende partners wil Kind en Gezin de eerstelijnszorg een prominentere rol geven in de prenatale zorg en komen tot een betere zorgafstemming tussen alle actoren binnen de keten van perinatale zorg. Anderzijds hoort prenatale dienstverlening op het niveau van individuele gezinsondersteuning inherent deel uit te maken van de ‘dienstverlening jonge kind’.

Met *de Huizen van het Kind* willen we de krachten bundelen zodat meer gezinnen beter ondersteund worden, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren. Om ze te laten uitgroeien tot volwaardige basisvoorzieningen in de 308 gemeenten in Vlaanderen, worden tal van partners, zoals kinderopvang, jeugdhulp, onderwijs, vrijetijdsactoren,... lokaal samengebracht. Hierbij streven we tegen het einde van de legislatuur naar een volledige dekking. Het belang van het jonge kind blijkt ook uit de inspanningen om in Vlaanderen verder werk te maken van een kwaliteitsvolle en toegankelijke kinderopvang.

De Vlaamse Regering blijft inzetten op *gezondheidsbevordering*. We zorgen er voor dat alle kinderen ten volle gebruik kunnen maken van hun universele recht op preventieve en curatieve gezondheidszorg. Er bestaat immers een rechtstreeks verband tussen armoede en (fysieke en geestelijke) gezondheidsproblemen bij kinderen en jongeren. Voor alle preventie en gezondheidsbevordering is extra investering in een empowerende aanpak met kwetsbare groepen nodig om de grotere risico's op mentale en fysieke ongezondheid van bij het begin te verkleinen.

De Zesde Staatshervorming geeft de mogelijkheid en opportuniteit om grondig na te denken over de *reorganisatie van de eerstelijnsgezondheidszorg*, zowel op vlak van structuren als inhoud. Deze reorganisatie zal gebeuren in samenspraak met de stakeholders op het terrein. Om een veranderingstraject af te leggen dat kan steunen op een voldoende breed draagvlak, moet de nodige tijd besteed worden aan het ontwikkelen van modellen die niet alleen theoretisch degelijk

onderbouwd zijn, maar ook de praktijktoets doorstaan (haalbaar, realistisch). We starten hiervoor dan ook een voorbereidingstraject op, in samenspraak met zorgaanbieders, patiënten en een vertegenwoordiger van het Vlaams Netwerk waar armen het woord nemen, op basis van werkgroepen. Dit moet resulteren in een conferentie eerstelijnsgezondheidszorg in het voorjaar van 2017.

Tenslotte zetten we concrete stappen in het kader van *de uitbouw van een Vlaamse Sociale Bescherming*. Met de verdere implementatie van een Vlaams sociaal model, een Vlaamse sociale bescherming, streven we, ook in het kader van de bevoegdheden na de 6de staatshervorming, naar een zorgzame Vlaamse samenleving, waarbij we op een zo kwalitatief mogelijke manier antwoorden trachten te geven op de stijgende en wijzigende zorgvragen, ook bij kwetsbare mensen. De VSB ondersteunt mensen met een (langdurige) zorgnood in hun mogelijkheid om de regie van hun zorg in eigen handen te houden en situeert uitdrukkelijk in een beleid dat gericht is op empowerment, een goede gezondheid en vermaatschappelijking.

Daarnaast wil de Vlaamse regering met de integratie van het OCMW in de gemeenten een *sterker geïntegreerd sociaal beleid* voor de inwoners van de gemeente realiseren. Goed lokaal sociaal beleid ten bate van de burgers is geen geïsoleerd onderdeel van het lokale beleid, maar maakt deel uit van alle aspecten van het lokaal-maatschappelijk functioneren (huisvesting, tewerkstelling, veiligheid, cultuur, integratie, ...). Daarnaast werkt dit geïntegreerd en inclusief sociaal beleid binnen de gemeente drempelverlagend: waar het binnenstappen van een OCMW nu nog als stigmatiserend kan worden beschouwd, is dit niet meer het geval wanneer er één uniek loket is waar de sociale dienstverlening wordt geleverd naast de andere lokale diensten. Het verlagen van drempels zorgt ervoor dat de dienstverlening van de OCMW's toegankelijker wordt.

3. Voldoende beschikbare middelen

Het ontplooiën van competenties en talenten, niet in het minst via onderwijs, werk en sociale economie, is een belangrijke bouwsteen voor het verwerven van een *inkomen uit arbeid*, dat de beste garantie biedt tegen armoede.

Duaal leren en werken is een doorgedreven vorm van werkplekleren waarbij de werkplek ook een volwaardige leerplek is. Met dit systeem wordt een opwaardering van het arbeidsmarktgericht onderwijs geambieerd. Buitenlandse voorbeelden (en onderzoek) wijzen op het verband tussen een sterk uitgebouwd beroepsonderwijs en lagere jeugdwerkloosheid en schooluitval. Via verschillende acties wordt de leertijd als combinatie van leren en werken gepromoot bij allerhande tussenpersonen en intermediaire organisaties die in contact komen met mensen (en in het bijzonder jongeren) in armoede, evenals bij het doelpubliek zelf.

Daarnaast zal de Vlaamse Regering de *toegang tot de arbeidsmarkt bevorderen*, onder andere door meer werkzoekenden in het algemeen en meer werklozen uit de kwetsbare groepen in het bijzonder toe te leiden naar de activerende Beroepsopleiding in de Onderneming (IBO). Dit is een vorm van werkplekleren met een hoge efficiëntie en een hoog slaagpercentage. De IBO is als activerings- en

opleidingsinstrument ook inzetbaar bij personen met een grote ondersteuningsnood. Om werkzoekenden met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt (curatieve doelgroep) een extra troef te geven op de arbeidsmarkt kan de IBO aangepast worden op vlak van een geïntegreerd voortraject, een intensievere begeleiding, compensatie aan de werkgever voor de productiviteitspremie en een grotere flexibiliteit in de duurtijd.

We zetten ook in op *duurzame tewerkstelling in het reguliere circuit* via een sluitend maatpak. Werkzoekenden krijgen dienstverlening op maat. Na elk gesprek met een werkzoekende maakt een bemiddelaar de inschatting of er nood is aan verdere persoonlijke dienstverlening. Beleidsprioriteiten worden vertaald naar ‘knipperlichten’. Werkzoekenden met knipperlichten worden dus vroeger benaderd, signalen van armoede vormen één van de aandachtspunten bij de inschatting. Indien er nood blijkt aan persoonlijke dienstverlening, worden de wederzijdse afspraken concreet vastgelegd en gecommuniceerd via een afsprakenblad. Deze afspraken worden nauwgezet opgevolgd.

Ook de mensen die te kampen hebben met een medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek en een zodanige afstand tot de arbeidsmarkt hebben dat zij niet (onmiddellijk) in het normaal economisch circuit terecht kunnen, worden *ondersteund vanuit de sociale economie*. Door de invoering van het nieuwe maatwerkdecreet worden niet meer de werkplaatsen als dusdanig gesubsidieerd, maar krijgen de individuele werknemers een ‘rugzak’ toegekend, in functie van hun afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zal er meer geïnvesteerd worden in de werknemers zelf: alle doelgroepwerknemers binnen de sociale economie krijgen de nodige ondersteuning om aan hun *persoonlijke ontwikkeling* te blijven werken. Ook voor de mensen die niet of nooit in het normale economische circuit tewerkgesteld kunnen worden, is het belangrijk om *blijvend in te zetten op hun persoonlijke ontwikkeling*.

Voor 2015 geldt volgende beleidslijn: om *armoede bij zelfstandige ondernemers* te voorkomen, worden ondernemers die zich in moeilijkheden bevinden, al dan niet na een faillissement, bijgestaan met praktijkgericht advies over hoe ze een doorstart kunnen maken. Daarnaast willen we bedrijven sensibiliseren om bewust na te denken over de continuïteit van hun onderneming. Dit is het motto van Preventief Bedrijfsbeleid, kortweg PBB. Preventief Bedrijfsbeleid heeft als doel financieel gezonde ondernemingen die problemen willen voorkomen of bestaande moeilijkheden willen opvangen, te stimuleren, ondersteunen en bevorderen door het aanbieden van hulpmiddelen, eerstelijnsadvies en instrumenten zoals financiële analyse, operationele analyse (ondernemingsscan), de opmaak van een doorstartplan, gesubsidieerd via de kmo-portefeuille indien dit gebeurt door een erkende dienstverlener. PBB richt zich dan ook op ondernemingen met potentieel maar met een continuïteitsdreiging. Het beleid ter preventie van armoede bij ondernemers in 2016 en verder zal herbekeken worden op basis van de resultaten van een grondige evaluatie van het beleid ter ondersteuning van ondernemers. Deze oefening is, samen met de betrokken stakeholders, lopende binnen het Agentschap Ondernemen en zal na de zomer opgeleverd worden.

Naast een algemene ondersteuning, is het cruciaal dat gezinnen ook zo optimaal mogelijk worden ondersteund op het vlak van het *beheersen van de uitgaven*. Binnen de Vlaamse Regering wordt rond dit thema op meerdere sporen gewerkt. Ook sociale correcties voorzien voor mensen die over onvoldoende middelen beschikken, is een belangrijk speerpunt van deze Vlaamse Regering.

Door de zesde staatshervorming heeft Vlaanderen de bevoegdheid gekregen over een belangrijke hefboom in de strijd tegen kinderarmoede, in de vorm van de *kinderbijslag*. Bij de aanpassing van het kinderbijslagsysteem in Vlaanderen zal daarom voldoende ruimte genomen worden voor de uitvoering van een armoedetoets. We zullen binnen de kinderbijslag evolueren naar een inkomensgerelateerde toeslag. De inkomensgerelateerde toeslag zal ook rekening houden met de gezinsgrootte, waardoor grotere kwetsbare gezinnen, meer kinderbijslag zullen ontvangen. We zullen het stelsel vereenvoudigen, waarbij we kiezen voor een universeel systeem op basis van het recht van het kind. Een kind krijgt een onvoorwaardelijke, gelijke basiskinderbijslag – ongeacht de leeftijd en de rangorde. De kinderbijslag is immers bedoeld als een tegemoetkoming om kosten in de opvoeding te dekken. Daarnaast voorzien we, om kinderarmoede te bestrijden, voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen een sociale toeslag. De inkomensgrens van deze toeslag is gezinsgemoduleerd en houdt dus rekening met de gezinsgrootte. Verder behouden we de sociale toeslag voor wezen en een sociale toeslag voor kinderen met bijzondere zorgnoden. Concreet betekent dit dat we een systeem van automatische toekenning van rechten zullen uitwerken, waardoor elk gezin maximaal krijgt waar het recht op heeft.

De toekenning van een *school- of studietoelage* en de tijdige uitbetaling is belangrijk voor de gezinsfinanciën van maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Eén op vier gezinnen heeft recht op een school- of studietoelage, maar niet alle gezinnen vragen de toelage (tijdig) aan of slagen erin om het dossier volwaardig samen te stellen. Het steeds verder optimaliseren van de toekenning van deze toelage is een belangrijke werf via dewelke we armoede een stukje kunnen afbouwen. Hierbij willen we zowel het systeem van de aanvraag vereenvoudigen als stappen zetten in het zo automatisch mogelijk toekennen van deze toelage. Deze automatische toekenning zal samenhangen met een noodzakelijke vereenvoudiging van het systeem. We werken verder aan het uitbreiden van een soort vangnet: wie de voorbije twee jaar een toelage kreeg, maar halverwege dit schooljaar nog geen aanvraag had ingediend, wordt aangeschreven met de vraag of men een toelage wil. Deze ‘semi-automatische’ aanpak blijkt alvast te werken en zorgt voor een toename van het aantal ingediende dossiers met ruim 40.000 eenheden.

In het kader van een *kostenbeheersend beleid*, worden er acties ondernomen richting het kleuter-, basis en secundair onderwijs. Voor het kleuter- en basisonderwijs wordt het systeem van de maximumfactuur verder gecontinueerd. Binnen het secundair onderwijs wordt het kostenbeheersend beleid versterkt, in de eerste plaats wordt hierbij ingezet op de vorming van armoedevaardig onderwijspersoneel. Maximale factuurtransparantie en tijdige, volledige informatie aangaande te verwachten kosten binnen elke studierichting moet optimale planning mogelijk maken en verrassingen uitsluiten. Daarnaast lopen er diverse initiatieven, waaronder de ontwikkeling van een studiekostenmonitor in samenwerking met KUL-HIVA, de ondersteuning van organisaties als SOS schulden op school die werken aan bewustwording, maar ook scholen begeleiden bij de ontwikkeling van een solidair en kostenbeheersend beleid, de uitwisseling en het uitdiepen van good practices,

onder meer via de gebruikelijke communicatiekanalen zoals Klasse en het afsluiten van nieuwe beheersovereenkomsten tussen de Vlaamse Regering en de ouderkoepelverenigingen voor de periode 2016-2018 met bijzondere aandacht voor mensen in armoede.

Ook op het gebied van energie-uitgaven worden er verschillende acties ondernomen. We zullen tegen eind 2015 een *Actieplan Energiearmoede* voorbereiden via een participatief proces met alle belanghebbenden. De nadruk moet daarbij enerzijds liggen op het behoud en de optimalisatie van de huidige al uitgebreide bescherming tegen afsluiting van de energielevering. Anderzijds zal sterk worden ingezet op een structurele verlaging van het energieverbruik in de woningen van kwetsbare gezinnen. Bestaande doelgroepgerichte instrumenten zoals de energiescan, de hoge premie voor sociale dakisolatieprojecten, 50% hogere premiebedragen en kortingsbonnen voor energiezuinige huishoudtoestellen voor beschermde afnemers, zullen op hun verdiensten en tekortkomingen beoordeeld worden.

Door de lening bij het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost (FRGE), voortaan *energielening* genoemd, te optimaliseren, zullen de kwetsbare doelgroepen nog beter worden bereikt. De lening wordt ook overal beschikbaar zodat het bereik verhoogt. Ook de lijst van in aanmerking komende maatregelen wordt uniform. Er wordt onderzocht hoe het instrument beter af te stemmen is op de noden van de doelgroep en hoe het beter geïntegreerd kan worden in het Vlaams instrumentarium dat de uitvoering van energiebesparende werken ondersteunt.

We bekijken en hervormen de bestaande *energiepremies* zodat zij de meest kwetsbare mensen effectief bereiken. Deze premies worden op maat gemaakt van de verschillende doelgroepen. We voorzien daarbij in maatregelen om energiearmoede tegen te gaan. Om de energiearmoede aan de bron aan te pakken via een lager verbruik, zetten we prioritair in op energiebesparende maatregelen. Daarbij wordt het sociale dakisolatieprogramma versterkt en wordt er een bijkomend sociaal programma voor hoogrendementsglas en spouwmuurisolatie opgestart. Ook worden er acties ondernomen om een *betaalbare waterfactuur* te blijven garanderen.

In de huidige en toekomstige regelgeving wordt er binnen de diverse beleidsdomeinen gewerkt met *sociale correcties* voor bepaalde maatschappelijk kwetsbare doelgroepen, met het oog op het vrijwaren of versterken van hun inkomenssituatie. De voorwaarden en criteria voor het bepalen van deze doelgroepen verschilt van regelgeving tot regelgeving. Deze voorwaarden en criteria zullen in kaart gebracht en geëvalueerd worden, hierbij zullen de nodige stakeholders betrokken worden.

De Vlaamse Regering zet ook in op *kwalitatieve huisvesting*. Enerzijds wordt de krimp van de private huurmarkt stopgezet door een gerichte ondersteuning. Hierbij hebben we oog voor het evenwicht tussen huurder en verhuurder, waarbij de huurder recht heeft op woonzekerheid in een kwalitatieve woning en de private verhuurder recht heeft op inkomenszekerheid en de bescherming van zijn eigendom. Er wordt steeds rekening gehouden met de zwaksten die niet altijd op eigen kracht over voldoende middelen beschikken, onder meer door het huurgarantiefonds, de huursubsidie, de huurpremie, de verzekering gewaarborgd wonen en het stelsel van de sociale leningen. Er wordt blijvend ingezet op de toegankelijkheid van de huisvestingsmarkt. Ook de verhuring aan sociale verhuurkantoren wordt verder gepromoot.

Anderzijds wordt ook de *sociale huurmarkt* grondig onder de loep genomen. Er wordt afgestapt van levenslange contracten, zodat het beperkte aanbod aan sociale huisvesting terecht komt bij de mensen die het echt nodig hebben. Daarnaast worden er acties ondernomen om het bestaande patrimonium veilig, gezond en energiezuinig te renoveren, met als gevolg een daling van de uitgaven door de sociale huurders.

Tenslotte zet de Vlaamse Regering ook in op de toegang tot *voldoende en gezonde voeding*. Voldoende en gezond voedsel is een van de basisvoorzieningen waarover iedereen zou moeten beschikken. Toch hebben meer en meer mensen hier geen of onvoldoende toegang toe. Dit staat in schril contrast met de hoeveelheid voedsel die verloren gaat in de hele voedselketen, er wordt dan ook ingezet op de *herverdeling van voedseloverschotten naar de meest kwetsbaren* uit onze maatschappij. Ook de uitrol van de €1-maaltijd past in dit kader. Hierbij wordt niet alleen ingezet op de verdeling van *betaalbare en gezonde voeding* aan kwetsbare gezinnen, maar wordt dit initiatief ook bekeken vanuit het concept *'integrale benadering'*: er wordt ook ingezet op gezinsondersteuning in de brede zin, door het voorzien van een aanspreekpunt. Dit aanspreekpunt kan gezinnen met concrete vragen ondersteunen, vanuit de rol van een *'vertrouwenspersoon'* kunnen er ook andere hulpvragen opgelost worden. Daarnaast zal deze persoon ook een doorverwijzingsfunctie hebben, bijvoorbeeld naar huiswerkbegeleiding en gezinsondersteuning.

4. Inzetten op de binnenkant van armoede

Tenslotte is ook het hebben van *kennis van de dynamieken van armoede* zeer belangrijk om kinderen en jongeren die in armoede leven extra kansen te bieden, te werken rond niet stigmatiserende beeldvorming en om rond de binnenkant van armoede te werken.

Armoedevaardig onderwijspersoneel vormt één van de sleutels om, in een context waar uitdrukkelijk maximaal vertrouwen en zelfstandigheid worden geboden aan de respectieve schoolbesturen, te werken aan een onderwijscultuur die ook mensen in armoede ten volle respecteert. In goed samenspel met o.a. ouderverenigingen en CLB wordt onderwijs verder uitgebouwd tot een actor waar alvast met passende empathie, waardigheid wordt geboden aan kinderen en jongeren die opgroeien in armoede. Het actief inzetten op de vorming van armoedevaardig onderwijspersoneel leidt tot de ontwikkeling van een passende empathie. Die vormt een noodzakelijk onderdeel bij diverse aspecten van het beoogd pedagogisch handelen.

In de eerste plaats wordt in dit verband verder ingezet op *vorming* van het onderwijspersoneel inzake detectie en omgang met armoedesituaties op school. Deze competentie-ontwikkeling willen we ook prikkelen bij de studenten in de lerarenopleiding. Voor het kleuteronderwijs werken we aan kennisontwikkeling en vooral de implementatie van deze binnen de opleiding van toekomstige kleuterleiders. Meer globaal besteden we binnen de lerarenopleiding gericht aandacht aan armoede, generatiearmoede en kinderarmoede. Concreet werken we met een sociale stage, waarbij studenten contact hebben met welzijns- en onderwijsinitiatieven die gericht zijn naar mensen in armoede.

Eerder werd een concreet tutoring initiatief door verenigingen waar armen het woord nemen en het Netwerk tegen Armoede uitdrukkelijk positief geëvalueerd. Het zorgt dan ook voor winst op twee vlakken. In de eerste plaats betekent de *persoonlijke begeleiding* een waardevolle ondersteuning voor de betrokken kinderen en jongeren uit de maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Tegelijk biedt het project ook aan de begeleidende tutores een waardevolle praktijkervaring. Deze aanpak bereidt jonge leerkrachten een stukje beter voor op één van de vele realiteiten waarmee zij in hun verdere loopbaan geconfronteerd zullen worden.

De Vlaamse Regering zet ook in het zelfredzaam en sterker maken van ouders via *groeitrajecten*. Hierbij wordt er gewerkt aan een ondersteuning van het volledige gezin: de ouders nemen deel aan een educatief programma en worden ondersteund in hun ouderrol. Hierbij wordt ook de binnenkant van armoede niet vergeten en worden er de nodige verbindingen gemaakt met opvoedings- en welzijnsvoorzieningen. Daarnaast wordt er ingezet op participatie aan kinderopvang en het schoolgebeuren.

1. ARMOEDE IN VLAANDEREN ANNO 2014: OMGEVINGSANALYSE

De Vlaamse Armoedemonitor 2015 vormde de broninformatie voor deze omgevingsanalyse. Informatie die we, met het oog op de recente ontwikkelingen in het denken over armoede en de toegenomen aandacht voor kinderarmoede op kop, zorgvuldig hebben geselecteerd. Daar waar andere broninformatie werd geraadpleegd, wordt dit vermeld. Voor meer informatie met betrekking tot gangbare armoede-indicatoren verwijzen we dan ook graag naar de Vlaamse Armoedemonitor 2015 van de Studiedienst van de Vlaamse Regering.

De meest recente armoedecijfers voor de hier gepresenteerde armoede-indicatoren zijn verzameld in de Statistics on Income and Living Conditions (SILC) Survey van de EU uit 2013, op basis van gegevens over het huishoudinkomen in het jaar 2012.

Recente cijfergegevens wijzen er op dat ondanks de vele maatregelen die sinds de goedkeuring van het armoededecreet in 2003 (en voordien) genomen zijn, de armoedesituatie in Vlaanderen niet duurzaam verbeterd is. Het beschikbare inkomen en de welvaart zijn in Vlaanderen de afgelopen decennia nochtans toegenomen tot een historisch hoog niveau¹. Vlaanderen heeft daarmee de internationale trend van toegenomen welvaart tijdens de afgelopen decennia gevolgd². De meest recente cijfers geven aan dat Vlaanderen op het vlak van beschikbaar inkomen in Europa alleen Luxemburg, Oostenrijk en Duitsland moet laten voorgaan. De meest recente cijfers geven wel aan dat het beschikbare inkomen in 2010 voor het eerst sinds 2005 beperkt is gedaald.

Dat het Vlaamse gemiddelde beschikbare inkomen in Europees opzicht relatief hoog ligt, zegt echter niets over de welvaartsverdeling binnen Vlaanderen.

1.1. Armoederisico en ernstige materiële deprivatie

Het cijfer dat jaar na jaar het meest in het oog springt is **het risico op armoede**. Volgens de SILC-survey 2013 heeft 10,8% van de Vlaamse bevolking na sociale transfers een netto beschikbaar inkomen onder de Belgische armoedegrens.

Dit cijfer is al een tiental jaren vrij stabiel. Zo'n 680.000 personen hebben in Vlaanderen een netto beschikbaar inkomen dat onder de Belgische armoedegrens ligt. Daarvan bevindt zowat de helft zich in een positie van **langdurige armoede**. Ongeveer de helft van de personen met een inkomen onder de armoederisicodrempel in 2011³ bevonden zich in minstens twee van de drie voorafgaande jaren ook onder deze drempel.

¹ Van den Bosch e.a., 2009 Storms, B. & Van den Bosch, K. (2009). Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen. Acco, Leuven

² Gegevens World Bank, 2012

Onze hoofdstad is koploper wat betreft de armoedecijfers. Ongeveer één derde van de Brusselse bevolking leeft met een inkomen onder de armoedegrens. Vier procent van de Brusselse meerderjarige bevolking is afhankelijk van een (equivalent) leefloon. In het Vlaamse Gewest ligt dat aandeel onder 1%.

In totaal leefde in het Vlaamse Gewest begin 2013 32,5% van de volwassen personen van een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering. In het Brussels Gewest ging het om 34,5% van de inwoners van 18 jaar en ouder. Als geen rekening gehouden wordt met pensioenuitkeringen wordt het verschil tussen het Vlaamse en het Brusselse Gewest veel groter.

Ook wat betreft kinderarmoede is het slecht gesteld in de metropool. In 2013 leefde 35% van de Brusselse kinderen tussen 0 en 17 jaar in een huishouden zonder betaald werk en had 8,4% van de jongeren tussen 18 en 24 jaar een leefloon. In het Vlaamse Gewest ging het respectievelijk om 11% van de kinderen tussen 0 en 17 jaar en 1,3% van de jongeren tussen 18 en 24 jaar.

Zowel op het vlak van armoederisico als op het vlak van langdurige armoede bevindt Vlaanderen zich bij de betere leerlingen in Europa. Wat het percentage van de bevolking betreft dat zich onder de armoedegrens bevindt, moet Vlaanderen enkel Tsjechië en Nederland laten voorgaan. Met 10,8% lag het Vlaamse cijfer duidelijk lager dan het EU-28 gemiddelde. Wat langdurige armoede betreft scoren enkel Zweden en Tsjechië beter.

Een aandachtspunt betreft het aandeel personen in langdurige armoede (inkomen onder de armoederisicodrempel in minstens drie van de laatste vier jaar) in het totale aantal personen onder de armoederisicodrempel. De helft van de personen met een inkomen onder de armoederisicodrempel in Vlaanderen leeft in langdurige armoede (SVR, 2013b). Het aandeel van de langdurige armoede in de totale armoede ligt iets hoger in Vlaanderen dan in de best presterende EU-landen. Vlaanderen schuift daarmee op naar de groep EU-landen waar het risico om in armoede terecht te komen relatief laag is, maar tegelijk de kans om weer uit de armoede te geraken ook laag is.

De Europese Commissie ziet in deze landen een risico op blijvende sociale achterstelling als mensen in armoede terechtkomen. Dat zorgt voor een risico op oplopende sociale polarisatie tussen de groep personen in armoede en sociale uitsluiting en de rest van de samenleving (European Commission, 2013).

Bijzonder kwetsbare groepen inzake armoederisico zijn 65-plussers (18% bevindt zich onder de armoedegrens), gezinnen met minstens één 65-plusser (19%), eenoudergezinnen (23%), werklozen (35%), andere niet-actieven (20%) en huurders (34%). Voor eenoudergezinnen en 65-plussers is er sinds 2008 enige verbetering zichtbaar. Voor de overige kwetsbare groepen nemen de armoederisico's toe sinds 2008. Uit deze cijfers blijkt dat het hebben van een inkomen uit arbeid de beste garantie is tegen armoede.

Personen die geboren zijn buiten de Europese Unie, lopen duidelijk een hoger risico op armoede. Het armoederisicopercentage ligt bij die groep bijna vijf keer hoger dan bij personen die geboren zijn binnen de EU (inclusief België).

Armoede en sociale uitsluiting zijn geografisch niet gelijkmatig gespreid over Vlaanderen. Analyse van administratieve gegevens maakt duidelijk dat de hoogste armoedepercentages gemeten worden in de meest dichtbebouwde stedelijke gebieden⁴. Tegelijk blijkt ook dat de armoede en sociale achterstelling op het platteland hoger liggen dan in de meer bevolkte niet-stedelijke gebieden.

De **inkomensongelijkheid** in Vlaanderen is de laatste jaren niet betekenisvol gestegen of gedaald. De Gini-coëfficiënt die hiervoor als maat wordt gebruikt, en die inzicht geeft in de wijze waarop het inkomen is verdeeld tussen de inwoners van een land of regio, bedraagt 0,24 in 2013. Een Gini-coëfficiënt van 0 betekent dat er geen ongelijkheid is, een coëfficiënt van 1 betekent volledige ongelijkheid (wanneer één huishouden het hele inkomen zou krijgen, en de andere huishoudens niets). Vlaanderen scoort met deze Gini-coëfficiënt bijzonder goed in Europa. Geen enkel land doet beter. Maar kijken naar alleen inkomensongelijkheid is een onderschatting van de totale welvaartsongelijkheid in de samenleving. Het negeert immers dat er vermogen opgebouwd wordt in roerende en onroerende goederen zoals huizen, auto's, juwelen, aandelen, obligaties, kunst, enzovoort. Het Eurosystem Household Finance and Consumption Survey van de ECB werd specifiek ontworpen om de *verdeling van de vermogens* in kaart te kunnen brengen in de Eurozone, en dit op een vergelijkbare basis⁵. Op basis van deze gegevens kunnen we de inkomensverdeling en de vermogensverdeling van 2010 vergelijken. Meteen valt op dat in België⁶ het vermogen veel ongelijker verdeeld is dan het beschikbare inkomen. De helft van de Belgische huishoudens bezit samen minder dan 10% van het totale vermogen. De top 10% bezit 44% van het totaal. Deze scheve verdeling uit zich ook in de grote verschillen in mediaan⁷ netto vermogen. Het mediaan netto vermogen van de Belgische huishoudens is 206.000 euro. 10% van de Belgische gezinnen heeft echter minder dan 2.700 euro netto vermogen, terwijl het vermogen van 10% van de huishoudens meer dan 687.000 euro netto waard is.

Hierbij dient nog aangevuld te worden dat de positie van gezinnen die aangewezen zijn op sociale uitkeringen, er de voorbije decennia op achteruit is gegaan in vergelijking met de positie van andere inkomensgroepen (Van den Bosch e.a., 2009). De sociale uitkeringen hebben over de jaren heen hun koopkracht behouden, maar zijn relatief achteruitgegaan ten opzichte van de sterker gestegen inkomens van huishoudens met een arbeidsinkomen.

Als we kijken naar de cijfers voor **ernstige materiële deprivatie**, zien we een negatieve evolutie tussen 2010 en 2012, daarna weer een lichte positieve stijging. Hiermee wordt niet zozeer naar het inkomen zelf gepeild, dan wel naar de mogelijkheid om een minimale levensstandaard te genieten. Dit gebeurt

⁴ Marissal e.a., 2012 Marissal, P., May, X. & Mesa-Lombillo, D. (2012). Stedelijke en plattelandsarmoede. Federaal Wetenschapsbeleid, Brussel.

⁵ Kuypers, S. & Marx, I (2014). De verdeling van de vermogens in België. CSB-berichten, Centrum voor Sociaal Beleid, Universiteit Antwerpen.

⁶ Cijfers voor Vlaanderen zijn niet beschikbaar.

⁷ Omdat het gemiddeld netto vermogen sterk beïnvloed wordt door de grote vermogens in de top 10%, wordt het netto vermogen uitgedrukt in mediaan netto vermogen. Dit is het netto vermogen van degene die zich, wanneer men de respondenten naar vermogen rangschikt (voor alle respondenten, of per percentiel), precies in het midden van deze rangschikking bevindt.

door na te gaan hoeveel items uit een lijst met negen basisitems⁸ een gezin moet missen wegens financiële redenen. Gezinnen die vier of meer basisitems moesten missen wegens financiële redenen, zijn ernstig materieel gedepriveerd. Voor Vlaanderen bedroeg dit 2,7% of 170.000 personen in 2013. In 2010 was dit nog 1,8%. In Europa staat Vlaanderen met dit cijfer met Finland en Nederland op een gedeelde 3de plaats, na Zweden en Luxemburg.

Ook hier zijn er bijzonder kwetsbare groepen te onderscheiden: alleenstaanden (7%), eenoudergezinnen (9%), werklozen (19%), andere niet-actieven (5%), huurders (9%). Ook hier willen we het belang van een inkomen uit arbeid benadrukken.

1.2. Schuldenproblematiek

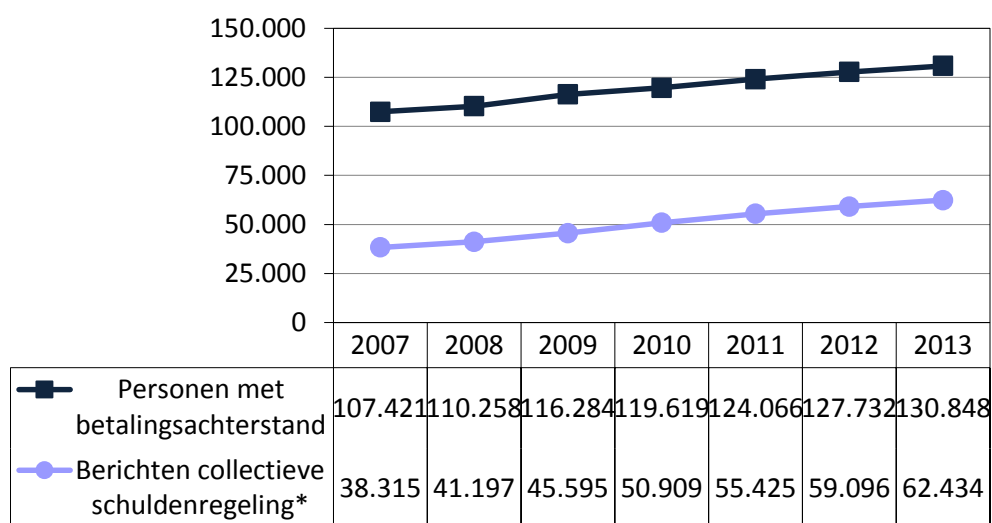
Schuldoverlast is vaak een belangrijk probleem voor mensen in armoede. Eind 2013 stonden 130.848 Vlamingen met afbetalingsmoeilijkheden geregistreerd bij de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de Nationale Bank van België. Het aantal geregistreerde personen met betalingsachterstand is de afgelopen jaren duidelijk toegenomen.

De recente evolutie van een aantal administratieve cijferreeksen geeft duidelijk aan dat de economische crisis voor bepaalde groepen en op bepaalde aspecten van de inkomenssituatie een duidelijke impact heeft gehad (Schepers & Nicaise, 2013). Dat blijkt onder meer uit de cijfers over sociale bijstandsuitkeringen, betalingsachterstand en energiearmoede.

Wie geconfronteerd wordt met overmatige schuldenlast of ernstige financiële moeilijkheden kan een beroep doen op de procedure van *collectieve schuldenregeling*. Eind 2013 stonden er in Vlaanderen (inclusief het gerechtelijke arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde) in totaal 62.434 berichten van 'toelaatbaarheid van collectieve schuldenregeling' uit. Dit cijfer kan gezien worden als een aanwijzing voor de meest extreme vorm van overmatige schuldenlast.

⁸ Deze basisitems zijn: 1 week vakantie buitenshuis per jaar, een maaltijd met vis, vlees, kip of vegetarisch alternatief om de 2 dagen, een wasmachine, een kleuren-tv, een telefoon/GSM, een auto, de rekeningen voor huur, hypotheek, nutsvoorzieningen of andere aankopen kunnen betalen, het huis degelijk kunnen verwarmen, een beperkte onverwachte financiële uitgave (900 euro) kunnen doen.

Figuur 5. Betalingsachterstand en collectieve schuldenregeling: evolutie (aantal personen in het Vlaams Gewest, 2007-2013)

Bron: Nationale Bank van België

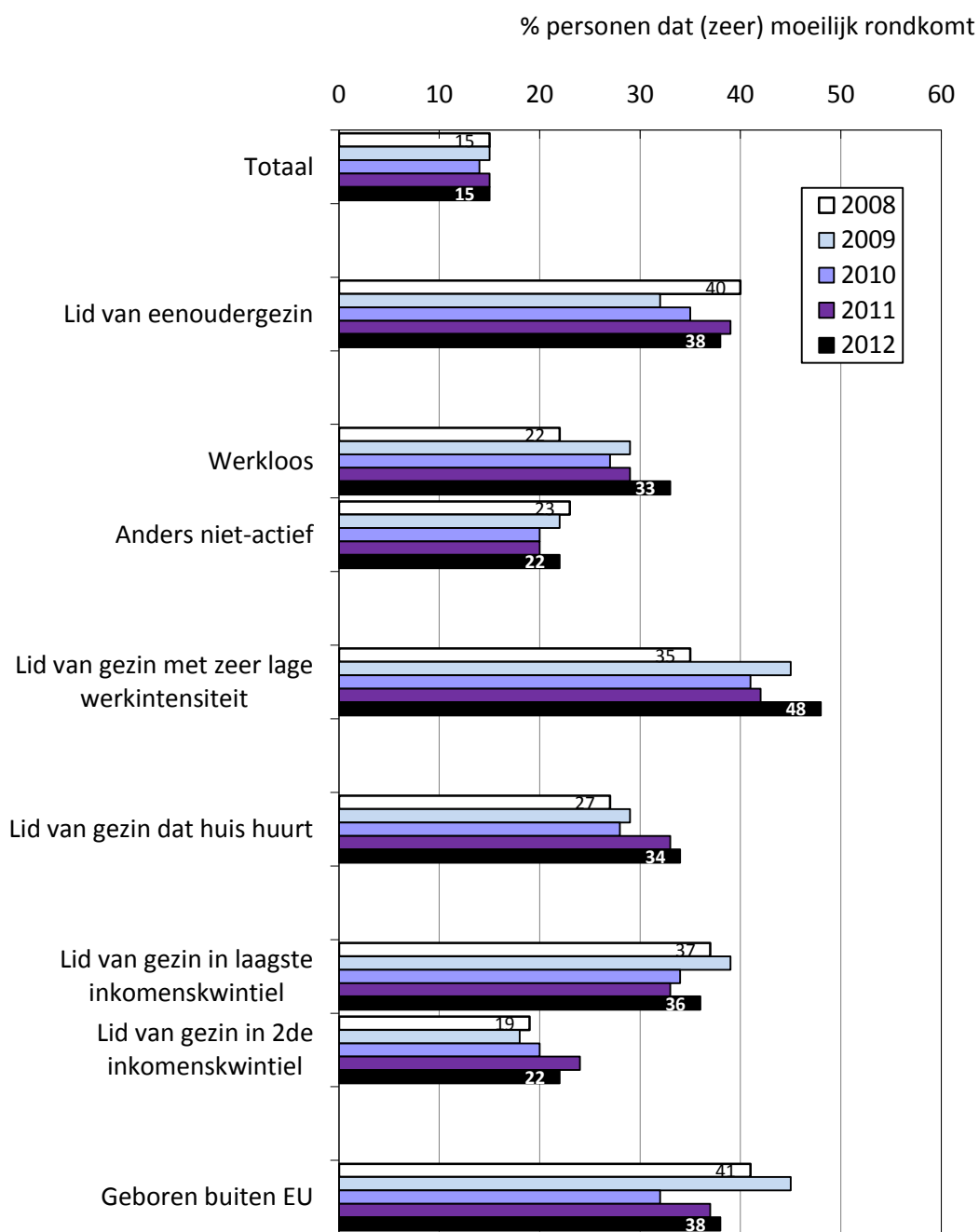
1.3. Subjectieve armoede

Naast het armoederisico, de ernstige materiële deprivatie, en schuldenlast is er ook *een subjectieve maat voor het beoordelen van de inkomensituatie*. Op de vraag of men gemakkelijk tot zeer moeilijk rondkomt met het beschikbaar inkomen, antwoordden in 2013 13,5% van de personen in Vlaanderen dat ze moeilijk tot zeer moeilijk rondkomen met het beschikbare inkomen. Dat gaat over 850.000 personen. Vlaanderen neemt in Europa een zesde plaats in, na Zweden, Finland, Duitsland, Denemarken en Luxemburg.

Het aandeel personen dat leeft in een huishouden dat zelf aangeeft (zeer) moeilijk rond te komen, is voor het eerst opnieuw gedaald. Dat aandeel was tussen 2004 en 2007 gedaald van 13% tot 10%, maar was sinds 2008 gestegen naar om en bij de 15% van de Vlamingen (SVR, 2013a).

De groepen die meer dan gemiddeld aangeven moeilijk tot zeer moeilijk rond te kunnen komen met het beschikbare inkomen zijn grotendeels dezelfde als degenen die een groter risico lopen om in armoede te leven of die een groter risico lopen op ernstig materiële deprivatie. 65-plussers melden minder dan 0 tot 17-jarigen dat ze niet kunnen rondkomen met het beschikbare inkomen (13% versus 15%). Voor werklozen neemt de subjectieve armoede toe sinds 2008. Voor de andere kwetsbare groepen blijft dit min of meer gelijk of daalt het licht.

Figuur 6. Subjectieve beoordeling van de inkomenssituatie: evolutie situatie risicogroepen (Vlaams Gewest, 2008-2012)

Bron: EU-SILC, Algemene Directie Statistiek

1.4. Armoede volgens de EU2020-definitie

In 2010 werd door de Europese Unie een plan opgesteld om van de Unie tegen 2020 een slimme, duurzame en inclusieve economie te maken: de zogenaamde EU2020-strategie. Daarbij heeft een van de doelstellingen betrekking op armoede en sociale inclusie. De bedoeling is om tegen 2020 het aantal **armen of sociaal uitgeslotenen in de hele Unie** met 20 miljoen te verminderen. Daarvoor werd ook een nieuwe armoede-indicator uitgewerkt. Deze indicator beschouwt iemand als arm of sociaal uitgesloten als hij voldoet aan minstens één van volgende voorwaarden:

- hij of zij leeft in een gezin met een inkomen onder de nationale armoederisicodrempel;
- hij of zij leeft in een gezin met ernstige materiële deprivatie (het gezin mist minstens vier items uit een lijst van negen basisitems wegens financiële redenen);-
- hij of zij is jonger dan 60 jaar en leeft in een gezin met een zeer lage werkintensiteit.

Gemeten aan de hand van deze samengestelde EU2020-indicator leefde in 2013 15,4% van de Vlaamse bevolking in armoede of sociale uitsluiting. Dat komt neer op ongeveer 1 miljoen personen. Daarmee haalt Vlaanderen een met Tsjechië gedeelde 1ste plaats in de Europese rangschikking.

Een deel van de personen in armoede of sociale uitsluiting voldoet tegelijk aan twee of drie van de genoemde voorwaarden. Dat wil zeggen dat ze leven in een huishouden met een inkomen onder de armoeddrempel, dat ernstig materieel gedepriveerd is en waar sprake is van een zeer lage werkintensiteit.

1.5. Sociale uitsluitingsmechanismen

Ondanks de toegenomen welvaart in Vlaanderen blijft een behoorlijke groep in onze samenleving achter. Het gaat niet alleen om mensen in een mindere inkomenspositie, maar meer in het algemeen om bevolkingsgroepen die om uiteenlopende redenen **minder participeren in verschillende domeinen van het maatschappelijke leven**. Het gaat om vrouwen, ouderen, laaggeschoolden, alleenstaande ouders, personen met een functiebeperking en personen van buitenlandse herkomst. We bespreken kort verschillende belangrijke levensdomeinen.

Op het vlak van *tewerkstelling* blijkt als eerste dat vooral ouderen (55 tot 64 jaar), personen van een herkomst buiten de EU en personen met een functiebeperking moeilijk toegang blijven vinden tot de arbeidsmarkt. Bij vergelijking met de situatie in de andere EU-landen blijkt dat de lage werkzaamheidsgraad bij ouderen en personen van een herkomst buiten de EU het voornaamste pijnpunt blijft op de Vlaamse arbeidsmarkt (SVR, 2013b). We scoren hier zeer slecht op Europees vlak.

Ook de participatie van de genoemde groepen op het vlak van *cultuur, sport, verenigingsleven, internet, levenslang leren en politieke participatie* is niet evenredig aan hun aandeel in de totale bevolking.

Een interessante bevinding in dit kader betreft het feit dat het aandeel Vlamingen dat niet regelmatig gebruik maakt van internet de laatste jaren behoorlijk snel daalt, hoewel het in 2013 toch nog altijd

gaat om een kwart van de volwassen Vlamingen. De participatie ligt duidelijk lager bij laaggeschoolden. Ondanks het feit dat tegenwoordig nog zeer weinig mensen bestempeld kunnen worden als volledig offline⁹, verschilt de kwaliteit van de toegang en de variatie van het gebruik opvallend naar leeftijd, geslacht en ook socio-economische achtergrond¹⁰. Aangezien mechanismen van digitale en sociale uitsluiting vaak samenhangen en elkaar zelfs versterken, kan dat sociaal kwetsbare groepen in een moeilijke positie brengen wat digitale én maatschappelijke participatie betreft.

Vooraf laagopgeleiden participeren duidelijk minder in de diverse domeinen van het maatschappelijke leven.

We kunnen hier een link leggen met het *onderwijs* (SVR, 2013b). Vandaag verlaat nog altijd een behoorlijk grote groep jongeren het onderwijs zonder diploma (volgens EAK-enquête: 7,5% in 2013). Zeker in economisch moeilijker tijden dreigen ze in een sociaaleconomisch erg kwetsbare positie terecht te komen.

Daarnaast merken we in dit kader op dat het aandeel personen met een buitenlandse herkomst duidelijk hoger ligt in de zwakkere richtingen. De schoolse achterstand bij leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal ligt beduidend hoger dan bij leerlingen die thuis Nederlands spreken. Ook de deelname aan het hoger onderwijs wijst op achterstand van personen van een buitenlandse herkomst, zeker als geen rekening wordt gehouden met de buitenlandse studenten die tijdelijk in ons land komen studeren. Dat alles resulteert in een opvallende opleidingsachterstand van niet-EU-burgers.

1.6. Kinderarmoede

Anno 2013 bevindt 12,1% van de kinderen in Vlaanderen zich onder de armoederisicodrempel. Inzake de **bestaansonzekerheid bij kinderen**, haalt Vlaanderen de vierde plaats in de EU-rangschikking, na Denemarken, Finland en Tsjechië. In vergelijking met de andere Europese landen bevinden er zich in België veel kinderen in werkarme gezinnen. Het hebben van een inkomen uit arbeid is nochtans de beste garantie om uit armoede te geraken of te blijven. Ook in Vlaanderen leeft een relatief hoog aandeel Vlamingen in een gezin waar niet of nauwelijks wordt gewerkt. De afname die zich voordeed tussen 2006 en 2008 is gestopt, waarna dat aandeel tussen 2008 en 2011 weer licht is gestegen (SVR, 2013a). In die gezinnen is het risico op armoede erg hoog (43%¹¹).

Daarom beschouwt de Europese Commissie – ondanks de relatief lage algemene armoederisicopercentages van kinderen in Vlaanderen – het relatief hoge en recent toegenomen aandeel kinderen in gezinnen met een zeer lage werkintensiteit in ons land als een belangrijk aandachtspunt (European Commission, 2013).

⁹ Brotcorne, P. (2009) Offline jongeren en de digitale kloof : over het risico op ongelijkheden bij 'digital natives' vzw Fondation Travail – Université, Namen

¹⁰ Helsper, E. & Enyon, R. (2010). Digital natives: where is the evidence? In: British Educational Research Journal, 36 (3), 503-520.

¹¹ Cijfer op basis van EU-SILC 2012 aangezien dit cijfer nog niet op basis van EU-SILC 2013 beschikbaar is.

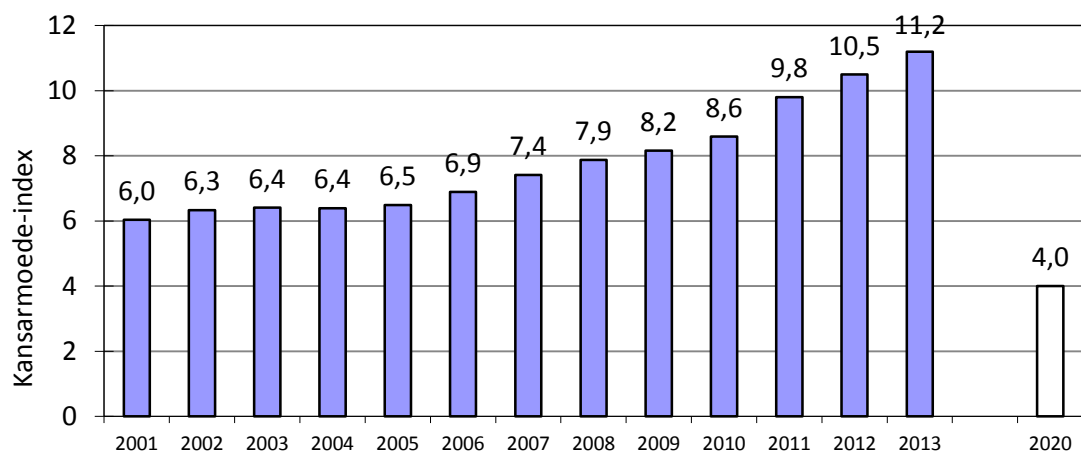
Voor België en voor Wallonië, maar ook in de EU, zien we daarenboven een betekenisvolle verschuiving van de armoederisico's van 65-plussers ten nadele van de armoederisico's bij 0-17 jarigen. Deze verschuiving zien we (nog) niet voor Vlaanderen¹². Een verschuiving van armoederisico's van 65-plussers naar kinderen werd in de jaren 2000 al gedocumenteerd in de literatuur over de nieuwe welvaartstaat en de ontwikkeling van nieuwe sociale risico's waarbij 'met twee uit werken gaan' de norm is geworden voor het gemiddelde welvaartsniveau. Het hogere armoederisico laat zich vooral voelen in *eenverdiener gezinnen* (lage werkintensiteit) of bij alleenstaande ouders.

Hoewel het globale armoederisico dus een vrij stabiel gegeven is in Vlaanderen, en we op basis van de SILC vooralsnog geen significante toename, maar zeker ook geen daling van armoederisico's bij kinderen in Vlaanderen kunnen waarnemen, lijkt er op het vlak van **kinderarmoede** toch wel beweging te zijn. Dit wordt bevestigd door Kind en Gezin. Kind en Gezin registreert sinds 1990 de sociaaleconomische situatie van gezinnen met een pasgeborene. Daarbij wordt het maandinkomen van het gezin, de opleiding en arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituatie van het gezin in rekening gebracht. Sinds 2001 berekenen ze op deze zes indicatoren een *Kansarmoede-index* die aangeeft hoeveel kinderen in de afgelopen drie jaar geboren zijn in een kansarm gezin. Volgens deze index bevindt in 2013 11,2% van de pasgeborenen in het Vlaamse Gewest zich in een kansarm gezin. De stijging sinds 2005 wijst op een toename van kinderarmoede. Op acht jaar tijd is de index bijna verdubbeld. Ten opzichte van vorig jaar is de index opnieuw gestegen met 0,7 procentpunten.

Een jaarlijkse toename met 0,7 procentpunten zou in 2020 een kansarmoede-index van 16,1% betekenen. De prioriteit die deze Vlaamse Regering geeft aan het thema kinderarmoede is dus noodzakelijk.

¹² Zie Vandenbroucke, F. & Vinck, J. (2013).

Figuur 7. Kansarmoede-index van Kind en Gezin: Evolutie

Bron: Kind en Gezin.

2. SITUERING VAN HET VLAAMS ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID

A. Het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid in verhouding tot het Europese, nationale en lokale armoedebestrijdingsbeleid

a) Europees beleid

Europa 2020 is de groeistrategie van de Europese Unie (EU) voor de komende 10 jaar. Hiermee wil de EU niet alleen de crisis te boven komen, maar ook de problemen van ons groeimodel aanpakken en de voorwaarden scheppen voor slimme en duurzame groei voor iedereen. Om de vooruitgang op het gebied van de Europa 2020-doelstellingen te meten, zijn er vijf kerndoelstellingen voor de hele EU afgesproken. Eén van deze doelstellingen betreft het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. De EU stelt zich tot doel om *tegen 2020 ten minste 20 miljoen mensen uit de armoede te halen*.

Ieder EU-land vertaalde de Europa 2020 strategie in eigen nationale doelstellingen. Het succes van de Europa 2020-strategie hangt immers sterk af van de mate waarin de EU-landen in eigen land de noodzakelijke hervormingen doorvoeren om de groei te stimuleren. Het is van het grootste belang dat de overheden op alle niveaus beseffen dat het nodig is om van de Europa 2020-strategie een succes te maken om slimme, inclusieve en duurzame groei te bereiken. Zij moeten allemaal hun steentje bijdragen aan de noodzakelijke veranderingen. In dit licht lanceerde de Europese Commissie in 2013 het Sociaal Investeringspakket voor Groei en Cohesie of Social Investment Package (SIP).

Het SIP geeft de lidstaten richtlijnen voor een efficiënter en doeltreffender sociaal beleid, om duurzame en adequate sociale bescherming te verzekeren. Het SIP beoogt de huidige en toekomstige *capaciteiten* van mensen te versterken en hun kansen om te *participeren* aan de maatschappij en de arbeidsmarkt te verhogen. Het SIP focust daarbij op een geïntegreerde aanpak inzake tegemoetkomingen en diensten en legt de nadruk op het preventieve eerder dan op het curatieve, om zo de nood aan uitkeringen te verminderen.

Het SIP bouwt verder op het Europees platform tegen armoede en sociale uitsluiting en omvat ook aanbevelingen over armoede onder kinderen (“Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken”). Deze aanbevelingen zijn een samenhangend beleidsadvies voor de verbetering van de kansen van kinderen. Hierin wordt een pleidooi gehouden voor het aanpakken van ongelijkheid op jonge leeftijd door een geïntegreerde aanpak van kindvriendelijke sociale investeringen. Investeren in kinderen en jongeren is bij uitstek doeltreffend voor het doorbreken van generatiearmoede en sociale uitsluiting en het vergroten van de kansen later in het leven. Ook de Europese Commissie pleit in haar aanbeveling voor de zogenaamde *3-pijler aanpak*. De 3 prioritaire actiedomeinen zijn: toegang tot voldoende middelen, toegang tot diensten en opportuniteiten en actieve participatie. Met dit sociaal investeringspakket vraagt de Europese Commissie aan de lidstaten om de klemtoon te leggen op sociale investeringen en te investeren in een efficiënter sociaal beleid, ook binnen Europese structuurfondsen.

b) Federaal beleid

Op federaal niveau wordt de bestrijding van armoede, en in het bijzonder kinderarmoede, eveneens als urgent te behandelen beschouwd. De federale overheid heeft heel wat bevoegdheden in de portefeuille die een significante invloed kunnen uitoefenen op de aanpak van de armoedeproblematiek. We denken hierbij vooral aan het sociale grondrecht met betrekking tot *inkomen en uitkeringen* en aan de *toegankelijkheid van de gezondheidszorg*. Het nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan heeft kinderen tussen 0 en 18 jaar als doelgroep. Dit plan wil verder specifieke aandacht hebben voor: kinderen die in extreme armoede leven, de vroege kinderjaren en adolescenten. Het nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan is opgebouwd rond vier strategische doelstellingen:

- toegang tot toereikende middelen;
- toegang tot kwaliteitsvolle diensten en kansen;
- participatie van kinderen;
- horizontale en verticale partnerschappen afsluiten tussen verschillende beleidsdomeinen en verschillende bestuursniveaus.

c) Vlaams beleid

Ook Vlaanderen draagt haar steentje bij aan de Europa 2020-strategie. De te behalen ‘targets’, raken immers allemaal aan Vlaamse bevoegdheden. Vlaanderen beschikt over heel wat bevoegdheden waarbinnen de juiste maatregelen armoede kunnen bestrijden en voorkomen. We denken hierbij onder meer aan de **sociale grondrechten** met betrekking tot onderwijs, gezin, cultuur, sport en vrije tijd. Als Vlaanderen in 2020 een innovatieve, duurzame en warme samenleving wil zijn, moet het op heel wat vlakken betere resultaten bereiken. Die doelstellingen hebben de Vlaamse Regering en alle belangrijke maatschappelijke partners vastgelegd in het Pact 2020.

Het Pact 2020 stelt dat in 2020 het aandeel inwoners dat leeft in armoede en geconfronteerd wordt met sociale uitsluiting laag ligt in vergelijking met de best presterende EU-27-landen. Dat houdt in dat in 2020 in Vlaanderen elk gezin, ongeacht de samenstelling, minstens een inkomen heeft dat de Europese armoederisicodrempel bereikt. Vlaanderen zal werken met de drie indicatoren, nl. het *armoederisico*, de *materiële deprivatie* en *werkloze huishoudens*, die door de Europese Raad van juni 2010 zijn voorgesteld. Vlaanderen gaat voor een reductie van 30% op de drie indicatoren, zonder dubbeltelling. Het Pact 2020 stelt tevens voorop om het aandeel kinderen dat in armoede geboren wordt tegen 2020 te halveren. Het Pact stelt eveneens dat er in 2020 een duidelijk resultaat merkbaar is van de intensieve bestrijding van armoede en sociale uitsluiting op meerdere terreinen. Het betreft resultaten van investeringen in sociale woningen, onderwijs en opleiding van kansengroepen, ziektepreventie bij kansengroepen,... Deze inspanningen resulteren onder meer in een beperking van de laaggeletterdheid tot 3%, en op vlak van huisvesting in een substantiële verhoging van de woonkwaliteit in 2020 door een halvering t.a.v. 2006 van het aandeel van de bevolking dat een woning betreft met twee of meer structurele gebreken en/of een gebrek aan basiscomfort.

d) Lokaal beleid

Een doeltreffende aanpak vraagt een geïntegreerde aanpak, op Europees, Vlaams, (inter)federaal én lokaal niveau. Het grootste deel van het armoedebestrijdingsbeleid kent *op lokaal niveau zijn uitvoering of in elk geval effecten*. De lokale besturen zijn dan ook een zeer belangrijke *partner* en dienen ten volle hun verantwoordelijkheid in deze problematiek op te nemen. Het lokale niveau staat het dichtst bij de mensen en is vaak het best geplaatst om een antwoord te formuleren op hun noden.

Op het lokale niveau moeten overheden, dienstverlenende voorzieningen, middenveldorganisaties, verenigingen van mensen in armoede en de private sector de handen in elkaar slaan. Initiatieven die een sterke lokale verankering hebben, zijn met andere woorden fundamenteel in het bestrijden van armoede. Deze lokale acties zijn noodzakelijk en complementair aan de maatregelen die op Vlaams niveau worden genomen.

B. Evaluatie van het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid 2009-2014

Om het toekomstige armoedebestrijdingsbeleid, en daar op aansluitend het Vlaams Actieplan Armoedebestrijdingsbeleid (VAPA), zijn doel niet te laten missen, kijken we ook even achterom.

Het decreet van 31 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding (armoedecreet) stelt dat het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid de voorwaarden moet creëren om:

1. de toegang van elke burger tot de economische, sociale en culturele rechten, vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet, te waarborgen;
2. armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting te voorkomen, te verminderen en op te lossen.

Het actieplan formuleert eerst vier horizontale doorbraken die de grondrechten, levensdomeinen of beleidsthema's overstijgen. Zo nam de vorige Vlaamse Regering de uitdaging aan om verschillende soorten van kennis over armoede en sociale uitsluiting blijvend te verzamelen, kennis over armoede breed te verspreiden, expliciet de keuze te maken om aan armoedebestrijding te doen en tot slot te zorgen voor een duurzame coördinatie van de armoedebestrijding via beleidsnetwerken. Het was de verantwoordelijkheid van elke minister van de Vlaamse Regering om deze beleidsdomeinoverschrijdende doelstellingen te realiseren, binnen zijn of haar beleidsdomein en waar nodig in samenwerking met de collega-ministers. Dit betekent dat elke minister binnen zijn/haar beleidsdomein voldoende middelen moet inzetten voor initiatieven in het kader van armoedebestrijding. Een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid kan immers enkel worden uitgevoerd indien daar ook financiële middelen voor beschikbaar zijn.

De uitgangspunten voor het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid waren:

1. **empowerend beleid:** de aanwezige krachten en potenties bij mensen in armoede worden opgemerkt, ondersteund en aangewend, zowel op beleidsniveau als op cliëntniveau;
2. **participatief beleid:** mensen in armoede en hun organisaties worden tijdig en structureel betrokken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het beleid;
3. **preventief beleid:** in eerste instantie moet het beleid trachten armoede te voorkomen en de armoedespiraal te doorbreken. In tweede instantie moet de overheid ervoor zorgen dat het beleid geen extra armoede creëert;
4. **inclusief beleid:** het armoedebestrijdingsbeleid is een inclusief beleid; geïntegreerd waar kan, maatgericht waar nodig. Men probeert zoveel mogelijk binnen de reguliere beleidsdomeinen geïntegreerde regels en normen te ontwerpen die rekening houden met de effecten op de diversiteit aan onderscheiden doelgroepen, zoals mensen in armoede. Een inclusief beleid houdt ook een maatgerichte aanpak in waar nodig, waarbij er aandacht is voor diversiteit. Er zijn hefboomen nodig om alle doelgroepen toegang te geven tot de reguliere beleidsmaatregelen. Hiervoor moet men de nodige middelen uittrekken;
5. **integraal beleid:** armoedebestrijdingsbeleid is een zaak van alle beleidsdomeinen, beleidsniveaus en beleidsverantwoordelijken;
6. **volgehouden beleid:** armoedebestrijding vraagt een langetermijnvisie en een volgehouden aanpak;
7. **evaluerend en evoluerend beleid:** er is nood aan een zichtbare, effectieve meting, toetsing en evaluatie van het beleid op zijn potentiële en reële effecten op armoede die bijsturing indien nodig mogelijk maakt.

Daarnaast waren doelstellingen geformuleerd voor elk van de sociale grondrechten (participatie, maatschappelijke dienstverlening, inkomen, gezin, onderwijs, vrijetijdsbesteding, werk, wonen en gezondheid). Het vorige actieplan bevatte 194 acties die er binnen de verschillende bevoegdheden en beleidsdomeinen moesten toe bijdragen dat mensen in armoede hun sociale grondrechten kunnen realiseren.

Het actieplan werd jaarlijks opgevolgd via voortgangsrapporten. Het eerste voortgangsrapport in 2011 bevatte ook een verdere concretisering van de doelstellingen uit het actieplan. In 2012 volgde een grondige evaluatie en bijsturing van het actieplan¹³.

Er werd in het actieplan ook aangegeven dat indicatoren noodzakelijk zijn voor een goede opvolging van de uitvoering van het actieplan. In dit verband zijn twee initiatieven genomen, de ontwikkeling van de Vlaamse armoedemonitor en de bepaling van indicatoren door elk lid van de Vlaamse Regering bij het concretiseren van de acties die in het actieplan zijn opgenomen.

¹³ Het bijgestuurde actieplan is goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 20 april 2012.

Uit de hiernavolgende evaluatie stellen we echter vast dat een aantal van deze goede voornemens en uitgangspunten van het armoedebestrijdingsbeleid in de vorige legislatuur, niet of onvoldoende zijn gerealiseerd.

Het principe van **empowerment** is actueel in de hulp- en dienstverlening. Er wordt veel belang gehecht aan het werken met de krachten die mensen zelf bezitten en het versterken van die krachten. Hoewel heel wat initiatieven zijn genomen – zoals b.v. Bind-Kracht¹⁴, Armoede-in-zicht, Eigen Kracht Conferenties - om binnen de hulp- en dienstverlening empowerend te werken, stellen we vast dat deze methodieken nog veel te weinig en niet systematisch binnen de dienstverlening worden gehanteerd.

Bij het opstellen van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding werd de doelgroep betrokken, via het Netwerk tegen Armoede (dat de verenigingen waar armen het woord nemen groepeerde). Zij participeerden ook mee aan het verticaal permanent armoede-overleg binnen de beleidsdomeinen en het Vlaams horizontaal permanent armoede-overleg dat beleidsdomeinoverschrijdend werkt. Zij bespraken ook alle maatregelen uit het actieplan en hun bekommernissen werden mee opgenomen in het plan. Voorts gebeurde er echter weinig met de resultaten van deze participatie. De **participatie** mondde dan ook te weinig uit in maatregelen met een merkbaar effect in het dagelijks leven van armen. De methode van het werken met ervaringsdeskundigen werd onderbenut. We merken op dat het moeilijk bleef om partners te stimuleren om te werken met ervaringsdeskundigen.

De afgelopen jaren is wel een besef gegroeid bij de beleidsmakers dat een **preventieve**, inclusieve aanpak van armoede nodig is. Het armoededecreet heeft hiertoe de aanzet gegeven. Volgens De Boyser heeft zich de afgelopen decennia een wijziging voorgedaan in het beleidsdiscours van een overwegend residueel-remediërende beleidsvisie, waarbij de interventies gericht zijn naar restgroepen en curatief werken, naar een structureel-anticiperende beleidsvisie met interventies die gericht zijn naar de gehele bevolking en preventief bedoeld zijn. Vroeger wilde men veeleer een tijdelijk antwoord bieden op 'misgroeide' situaties, terwijl vandaag in het beleidsdenken en –discours een preventief langetermijnperspectief is gegroeid en men zoekt naar oplossingen om onder meer de maatschappelijke structuren die armoede in stand houden, aan te pakken. Dit vertaalt zich doorgaans in het streven naar een armoedebestrijdingsbeleid dat 'integraal', 'preventief' en 'structureel' wil zijn. We stellen vast dat dit ook zo in het armoedecreet en het vorige Vlaams Actieplan Armoedebestrijding wordt omschreven. De Boyser geeft in haar onderzoek echter ook aan dat in de praktijk het structureel-anticiperende discours maar zelden een vertaling kent in corresponderende maatregelen. De meeste maatregelen richten zich nog steeds op het streven naar (financiële) toegankelijkheid, zoals het financieringsmechanisme in het onderwijs, de toegang tot sociale woningen, enz. Dit was de afgelopen legislatuur niet anders. Bovendien is een structurele aanpak – die vermijdt dat mensen in armoede belanden – een werk van lange adem dat de inzet van middelen, een aanpassing van bestaande beleidspraktijken en vooral ook tijd vraagt en waardoor een residueel beleid een hele tijd nodig zal blijven. Het actieplan 2010-2014 had de bedoeling te evolueren naar een preventief beleid inzake armoedebestrijding. Hiertoe is onder meer een armoedetoets ontwikkeld die moet nagaan of een

¹⁴ In het programma Bind-Kracht staan de ontwikkeling van krachtgerichte hulpverleningsrelaties, omgaan met afhankelijkheid in de hulpverlening en op een duurzame manier de autonomie en integratie van mensen in armoede verhogen centraal.

voorgenomen beleidsmaatregel de kloof tussen mensen in armoede en mensen zonder armoede-ervaring vergroot of net verkleint. Deze armoedetoets dient echter nog verder geïmplementeerd te worden. Hoewel de armoedetoets een mooi initiatief is, is er echter veel meer nodig dan enkel het ontwikkelen van een armoedetoets om echt tot een preventief beleid te komen.

Afgelopen legislatuur werd de aanpak van kinderarmoede naar voren geschoven als speerpunt in het beleid en de sleutel om de cyclus van generatiearmoede te doorbreken. Op basis van de conclusies van een internationaal wetenschappelijk panel is een actieprogramma Kinderarmoede opgesteld. Het actieprogramma Kinderarmoede kwam echter niet verder dan een verzameling van acties die gericht zijn op de verbetering van de ontwikkeling en van de leefomstandigheden van jonge kinderen om zodoende preventief te werken. Andere acties uit het actieprogramma Kinderarmoede droegen bij tot het verhogen van de kwaliteit van ondersteuning, toeleiding en begeleiding van gezinnen in armoede, zoals werkbegeleiding voor kansarme ouders, sociale huisvestingsmaatregelen, enz. Ondanks het feit dat het actieprogramma breed gedragen werd en dat er subsidies (4,5 miljoen euro) zijn toegekend aan lokale besturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een lokaal kinderarmoedebestrijdingsbeleid, is men er niet in geslaagd een ommekeer in het beleid teweeg te brengen.

In het Vlaams actieplan 2010-2014 werd een **inclusief** beleid benoemd als een niet-categoriaal beleid waarbij maatregelen ter bestrijding van de armoede worden geïntegreerd in de reguliere beleidsmaatregelen. Regels en normen werden zo ontworpen dat ze rekening hielden met de effecten op mensen in armoede. In het voormalige Vlaams actieplan zijn in totaal 194 acties omschreven die er binnen de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen moesten voor zorgen dat armoede werd bestreden. Elke actie was zo opgesteld dat geen aparte maatregelen voor kansarmen werden genomen. De maatregelen waren wel zo geformuleerd dat extra aandacht werd besteed aan mensen in armoede. Op die manier werd een stigmatisering van de doelgroep vermeden, maar is ook een echte structurele verbetering niet tot stand gekomen.

Omdat armoede een complex maatschappelijk probleem is, wordt als adequaat antwoord gepleit voor een **integraal** beleid. Dat veronderstelt dat het beleid samenhang en coördinatie vertoont over beleidsdomeinen en beleidsniveaus heen. Armoedebestrijding is met andere woorden een zaak van iedereen. Het horizontaal permanent armoede overleg werd systematisch en structureel georganiseerd, maar bleef beperkt tot een informatievergadering over de stand van zaken van de uitvoering van het beleid en nieuwigheden in het beleid. Tot echte afstemming tussen beleidsdomeinen kwam het niet.

Bovendien bestond het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014 voornamelijk uit een oplistings van al genomen of geplande maatregelen; het actieplan kwam tot stand nadat beslissingen grotendeels waren genomen en in beleidsnota's waren weergegeven. Hierdoor leverde het voormalige Vlaams Actieplan Armoedebestrijding weinig meerwaarde op en bleef het armoedebestrijdingsbeleid beperkt tot het verzamelen van afzonderlijke maatregelen, zonder tot een echte afstemming tussen beleidsdomeinen te komen. Beleidsdomeinoverschrijdende initiatieven waren schaars.

De Vlaamse Regering heeft vorige legislatuur de bestrijding van kinderarmoede benoemd als een transversaal thema binnen het project Vlaanderen in Actie. De bedoeling was om vanuit een langetermijnvisie te werken aan een systeemshift en dus een ommekeer te maken van een overwegend curatief naar een preventief beleid. Afgelopen legislatuur is dit project voornamelijk toegespitst op het mobiliseren van de brede maatschappij, via mediacampagnes en het opstarten van een kinderarmoedefonds. Concrete projecten waarin verschillende publieke en private actoren zich scharen achter een gemeenschappelijke visie zijn echter niet gerealiseerd. We kunnen dan ook stellen dat weinig vooruitgang is geboekt in dit proces.

We kunnen concluderen dat onvoldoende afstemming uiteindelijk heeft geleid tot verdere versnippering en verkokering van de middelen, tijd en energie. Het armoedebestrijdingsbeleid mag niet enkel bestaan uit losse curatieve ad hoc beleidsacties, maar moet ook ruimte bieden aan sterke preventieve en innovatieve beleidsacties. Acties die daarenboven kaderen in een politiek gedragen langetermijnvisie. Door een gebrek aan deze laatste miste het armoedebeleid tot op vandaag voldoende effectiviteit.

3. UITGANGSPUNTEN EN VISIE OP HET VLAAMS ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID

Willen we de effectiviteit van ons armoedebestrijdingsbeleid verhogen, dan moeten we de eigen positie op langere termijn bepalen. In deze fase is een visie op armoedebestrijding van belang als toetssteen voor het beleid. Ook voor de partners biedt een visie duidelijkheid. De visie geeft hen een beeld waar je als samenwerkingsverband naartoe wilt. Het biedt een basis om samen naar de toekomst te kijken en plannen concreet te maken.

Deze legislatuur wil de Vlaamse Regering dan ook expliciet ruimte maken voor het uitdragen van een gemeenschappelijke visie op een armoedebestrijdingsbeleid dat ingaat tegen mechanismen die armoede veroorzaken en in stand houden en zorgt voor een structurele verbetering van de situatie en het verhogen van de zelfredzaamheid van mensen in armoede.

Omdat een goede en duidelijke definitie van de probleemstelling bijdraagt tot een effectieve oplossingsstrategie, stellen we eerst de definitie van armoede die we hanteren, scherp, om dan tot de uitgangspunten te komen.

A. Definitie van armoede

We beschouwen armoede als een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt mensen in armoede van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Tussen het leven van mensen in armoede en mensen zonder armoede-ervaring bestaat er dus een kloof, die zich manifesteert op verschillende vlakken: participatie, vaardigheden en kennis. Deze kloof kunnen ze niet altijd op eigen kracht overbruggen. Deze definitie toont dat armoede een complex probleem is dat een aanpak in meerdere beleidsdomeinen vraagt.

B. Wettelijke omkadering en uitgangspunten voor een effectief Vlaams armoedebestrijdingsbeleid

Het decreet betreffende de armoedebestrijding van 21 maart 2003 bepaalt, samen met het uitvoeringsbesluit van 15 mei 2009, hoe de coördinatie en uitvoering van de armoedebestrijding in Vlaanderen moeten gebeuren.

De uitgangspunten van dit decreet vinden we, zoals eerder beschreven in de nota, terug in de artikels drie en vier. We vermelden hierbij integraal beide artikels zoals ze in het decreet zijn opgenomen:

Art. 3.

Het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid moet de voorwaarden creëren om:

1° de toegang van elke burger tot de economische, sociale en culturele rechten, vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet, te waarborgen;

2° armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting te voorkomen, te verminderen en op te lossen.

Art. 4.

Het armoedebestrijdingsbeleid is een inclusief beleid. Op de verschillende beleidsdomeinen en niveaus moeten doelgerichte acties ondernomen worden vanuit een partnerschap tussen alle betrokken actoren.

Het armoedebestrijdingsbeleid is een gecoördineerd en samenhangend beleid. Voor de uitvoering van dit beleid voorziet de Vlaamse regering in:

1° het uitwerken van maatregelen in de diverse beleidsdomeinen;

2° de coördinatie tussen beleidsdomeinen;

3° het overleg en de coördinatie tussen de betrokken actoren het eerste lid;

4° de ondersteuning van de participatie van de doelgroepen;

5° de voortgangscontrole van het samenwerkingsakkoord van 5 mei 1998 tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten betreffende de bestendinging van het armoedebeleid;

6° de afstemming met Europees, federaal en provinciaal/lokaal beleid.

Om deze opdracht tot een goed einde te brengen, is het in eerste instantie nodig om een gezamenlijke visie en doelstellingenkader te onderschrijven op het gebied van de bestrijding van armoede, en dit met de verschillende beleidsactoren die meewerken aan de bestrijding van de armoede. We willen op alle beleidsniveaus tot eensgezindheid komen inzake een integrale aanpak van de armoedeproblematiek. Centraal in deze aanpak is dat de maatregelen zo veel mogelijk universeel zijn en categoriaal waar nodig.

<p>We willen deze legislatuur de ommeslag maken naar een beleid dat armoede op een effectieve en duurzame wijze voorkomt en bestrijdt, en dit met betrokkenheid van mensen in armoede.</p>
--

C. Gemeenschappelijke visie op het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid

Het onderschrijven van een gezamenlijke visie vormt een essentieel onderdeel van een gedragen en efficiënt beleid. Een visie verbindt mensen en biedt duidelijkheid. Het geeft een kader waar men voor staat en hoe men (met elkaar) wil werken. Om het gevoerde armoedebestrijdingsbeleid optimaal tot zijn recht te laten komen, maken we werk van het uitdragen en eigen maken van een visie die onze acties onderbouwt.

Deze visie vertrekt vanuit volgende premisse, die we in het verloop van de tekst verder uitwerken:

<p>WE VOEREN EEN STRUCTUREEL PARTICIPATIEF ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID EN ZETTEN DAARBIJ VERSTERKT IN OP HET VOORKOMEN EN BESTRIJDEN VAN ARMOEDE BIJ GEZINNEN MET JONGE KINDEREN. TER ONDERSTEUNING HIERVAN VOEREN WE EEN GEÏNTEGREERD BESTUUR.</p>
--

Het armoedebeleid heeft nood aan een meer structurele en proactieve aanpak in plaats van een projectmatige aanpak. Er moet met andere woorden niet enkel armoede bestreden worden, maar ook moet er voorkomen worden dat mensen in armoede terecht komen.

De belangrijkste hefboomen om mensen uit armoede te helpen, bevinden zich in de bevoegdheidsdomeinen Werk, Onderwijs, Welzijn en Wonen. Dit betekent echter niet dat andere beleidsdomeinen niet kunnen bijdragen tot het bestrijden van armoede. Ook de nieuwe Vlaamse bevoegdheden die na de zesde staatshervorming worden geïntegreerd in het Vlaamse beleid en die kunnen fungeren als hefboom in het kader armoedebeleid worden geïdentificeerd en maximaal ingezet in dit kader. Het is daarnaast noodzakelijk dat ook de andere beleidsdomeinen voldoende flankerende maatregelen nemen ter bestrijding van armoede.

a) We voeren een structureel participatief armoedebestrijdingsbeleid

Een *integraal* armoedebestrijdingsbeleid, waarbij ingezet wordt op alle levensdomeinen is en blijft noodzakelijk. Hierbij willen we het sociaal isolement van mensen in armoede doorbreken en hen kansen geven tot zelfontplooiing.

<p>Het is onze overtuiging dat inzetten op het voorkomen en bestrijden van armoede in alle beleidsdomeinen geen keuze, maar een evidentie moet zijn.</p>
--

Het voorkomen en bestrijden van armoede vraagt een *volgehouden inspanning op verschillende domeinen* die ertoe moeten leiden dat iedereen zijn *sociale grondrechten* kan effectueren. Achterstellingsmechanismen zorgen er immers nog steeds voor dat mensen of groepen van mensen ongelijk behandeld worden en niet de kansen krijgen om volwaardig te kunnen participeren aan het maatschappelijk leven. Deze mechanismen moeten binnen elk beleidsdomein voorkomen en bestreden worden. We nemen als uitgangspunt dat elkeen het recht heeft een menswaardig leven te

leiden¹⁵. Hierbij willen we voorkomen dat mensen in armoede in een situatie van onderbescherming terecht komen waardoor ze het publieke aanbod van rechten en diensten of hun financiële sociale tegemoetkomingen niet optimaal zouden benutten.

Deze beleidsperiode willen we gaan voor een **structurele verandering in de aanpak**. Het armoedebestrijdingsbeleid zette tot nog toe te vaak in op het proberen ad hoc verminderen of oplossen van bestaande armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. Zoals ook uit de omgevingsanalyse blijkt, heeft dit beleid geen duurzame verbetering bewerkstelligd van de positie van mensen in armoede. Coherente initiatieven om armoede ook te voorkomen, bleven eerder beperkt. Nochtans is dat een noodzakelijke hefboom om armoede duurzaam te verminderen en zo te werken aan de ambitie van Pact2020, met name een halvering van het aandeel kinderen dat in armoede geboren wordt en een daling van het algemene armoederisico in Vlaanderen met 30%.

Heel wat beleidsinitiatieven hebben tot doel de armoede in Vlaanderen te bestrijden, maar lijken daar niet in te slagen. Het gevoerde beleid moet hierbij dan ook nog actiever opgevolgd worden. Dit zal enerzijds gebeuren door **systematische evaluatiemomenten** in te bouwen in overleg met mensen in armoede.

Anderzijds implementeren we de **armoedetoets**. De armoedetoets is een van de instrumenten die er expliciet over zal waken dat het (armoedebestrijdings)beleid tegemoet komt aan de noden van mensen in armoede. Een armoedetoets is het resultaat van een participatief proces waarlangs de Vlaamse overheid, in dialoog met andere betrokken actoren (zoals bijvoorbeeld de doelgroep zelf), beleidsmaatregelen screent op de mogelijke impact die het zal hebben op armoede, op mensen in armoede of op ongelijkheid die tot armoede kan leiden. Op die manier kan voorkomen worden dat nieuw beleid onbedoeld doelgroepen, zoals mensen in armoede, uitsluit of armoede creëert. Hierbij is een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming van groot belang. Wederzijdse kennis en begrip moet leiden tot een verminderde uitsluiting in de samenleving en een vlottere hulp- en dienstverlening. De armoedetoets kan deze missie maar volbrengen als ze gedragen wordt door alle ministers uit de Vlaamse Regering. Ook het horizontale en verticale permanent armoedeoverleg binnen alle beleidsdomeinen moet zijn decretale rol nog meer dan voorheen spelen. Het armoedebestrijdingsbeleid moet immers blijvend oog hebben voor de ongelijkheden die bestaan in de samenleving en mede oorzaak zijn voor het ontstaan en blijven bestaan van armoedesituaties.

b) We zetten versterkt in op het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen

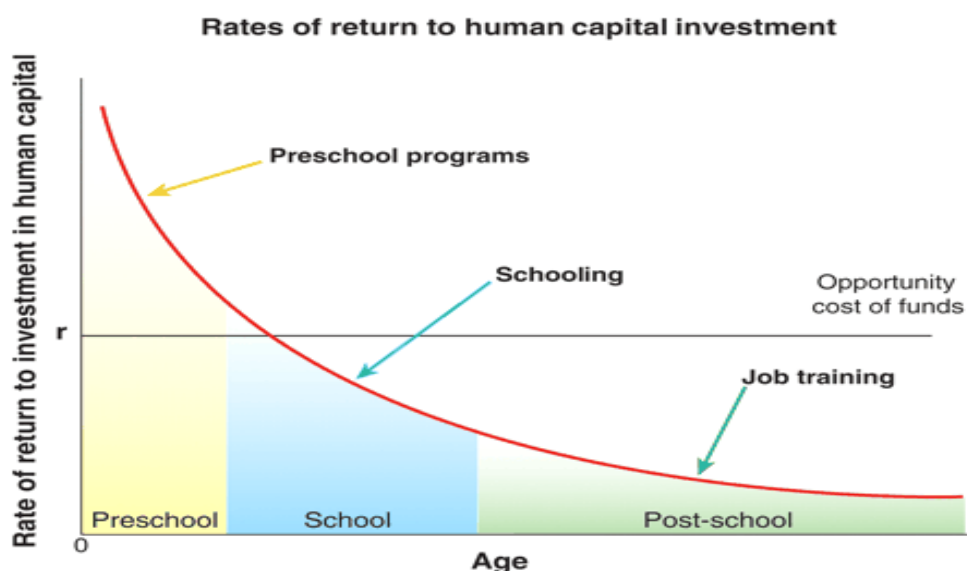
Als we in Vlaanderen verder willen evolueren tot een warme samenleving, die de nodige kansen biedt aan alle volwassenen, jongeren en kinderen zodat hun potentieel maximaal tot ontplooiing kan komen, ongeacht hun sociale achtergrond, zullen we voluit moeten kiezen voor het voorkomen en bestrijden van armoede bij kinderen. Elk kind in Vlaanderen moet zich volledig kunnen ontplooien. Dit is een recht

¹⁵ In overeenstemming met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de Belgische Grondwet (in het bijzonder artikel 23)

van elk kind en zorgt er bovendien voor dat alle talenten ontwikkeld kunnen worden en zo kunnen bijdragen tot de samenleving.

We kiezen in het VAPA 2015 - 2019 dan ook een duidelijke focus, met name het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen.

Versterkt **investeren in gezinnen met jonge kinderen**, zelfs al van voor de geboorte (dus gedurende de gehele zwangerschap), is investeren in de toekomst van de samenleving. Door kinderen in armoede te laten opgroeien, laat de samenleving immers enerzijds heel wat maatschappelijk potentieel verloren gaan. Anderzijds liggen de kosten voor de samenleving op lange termijn ook veel hoger als men nu deze investering niet doet. Achterstanden die voor de geboorte of in de eerste levensjaren ontstaan, zijn immers later nog moeilijk en slechts tegen een hoge kostprijs in te halen.

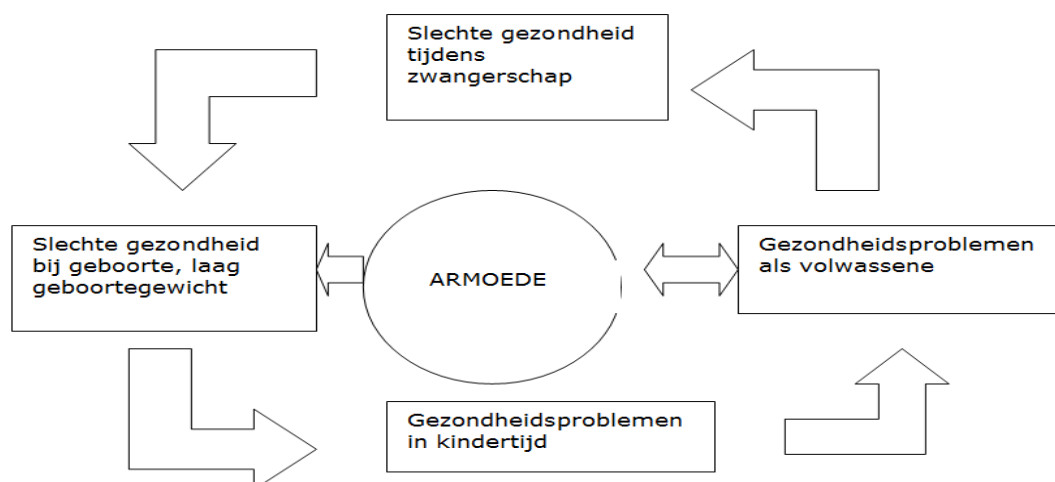

Opbrengstvoet van investeringen in de ontwikkeling over de levenscyclus¹⁶

Als we het hebben over jonge kinderen, verstaan we hieronder ook de periode tijdens de zwangerschap. Aanstaande moeders die leven in armoede ondervinden vaak een moeilijker zwangerschap – o.a. ten gevolge van stress door de armoedesituatie (er alleen voor staan, tienermoeders, slechte huisvesting) en gebrek aan voldoende middelen en steun om met deze problemen om te gaan. Dit heeft ook gevolgen voor de foetus. Er bestaat een klein, maar toch verhoogd risico op sterfte voor en tijdens het eerste jaar na de geboorte, vroeggeboorte en/of laag geboortegewicht.

¹⁶ Groenez, S., Vandenbroeck, M., (2013), De positieve effecten van voorschoolse voorzieningen voor kinderen in armoede. Bijlage 1 bij de Society Case over 'Early Childhood Education and Care'(ECEC), Bijlage 1 bij VLAS-Studies 5, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.

Armoedegezondheidskring

De eerste levensjaren zijn cruciaal voor de ontwikkeling van intellectuele, emotionele en sociale vaardigheden van jonge kinderen en het doorbreken van de armoedespiraal. De structurele mechanismen van armoede en uitsluiting zorgen er met andere woorden voor dat geboren worden en opgroeien in een arm gezin grote gevolgen heeft op langere termijn. Ouders moeten dagelijks het grootste deel van hun energetisch vermogen besteden aan het oplossen van (financiële) problemen. Hun bewustzijn is als het ware vernauwd tot het probleem. Alledaagse zaken (ontbijten, huiswerk maken, tandverzorging,...) komen op die manier in een ander licht te staan. Om deze spiraal te doorbreken, moeten we inzetten op de gehele levensomstandigheden van alle (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen, zodat elk kind zich gezond kan ontwikkelen en gelukkig kan opgroeien. Dit omvat eveneens de beleving van armoede en uitsluiting die al op jonge leeftijd ervaren wordt. Ook deze meer psychologische kant van armoede heeft effecten die een leven lang blijven doorwerken.

Deze visie wordt eveneens ondersteund door onderzoek vanuit diverse wetenschappelijke hoeken waaronder de ontwikkelingspsychologie, pedagogiek, neurologie en economie. Het werk van gerenommeerd econoom James Heckman (bv. Cunha, Heckman, Lochner & Masterov, 2006; Heckman, 2008) integreert verschillende van deze inzichten in een dynamische theorie over de menselijke vaardigheidsontwikkeling die stelt dat “skill begets skill” (Heckman, 2008, p. 290). Menselijke vaardigheden die op jonge leeftijd ontwikkeld worden, vormen niet alleen het startkapitaal voor de ontwikkeling van latere cognitieve en sociale vaardigheden maar beïnvloeden ook de snelheid van die latere ontwikkeling. Dit accumulatieve mechanisme gaat gepaard met gevoelige periodes in de neurologische ontwikkeling van het kind tijdens de eerste levensjaren, gedurende welke adequate educatie en zorg optimale resultaten kunnen leveren. Anderzijds kunnen zwakke vroege investeringen, gerelateerd aan het opgroeien in armoede bijvoorbeeld, langdurige negatieve effecten hebben die later moeilijk te compenseren zijn (Meurs, Luyten & Jullian, 2006). Onder negatieve effecten verstaan we biologische/gezondheidsrisico’s, ontwikkelingsrisico’s en een verminderde sociale mobiliteit in de schoolloopbaan en op de arbeidsmarkt.

Deze stroming vindt ook gehoor in de rest van Europa en werd geëxpliciteerd in het EU-document “Early Childhood Education and Care: Providing all our children with the best start for the world of

tomorrow” (European Commission, 2011). Vanuit die hoek wordt dus ook het pleidooi gehouden om te focussen op de allerjongsten én hun ouders.

Ook – en zeker – in moeilijke budgettaire tijden is het bewust kiezen voor deze investering in (gezinnen met) jonge kinderen noodzakelijk, zodat **de beschikbare middelen maximaal ingezet worden op de uitdagingen van de toekomst.**

In de Society Case over ‘Early Childhood Education and Care’(ECEC)¹⁷ lezen we dat de overheid hier een **reëel verschil** kan maken, maar dat vergt volgehouden investeringen en een consistent en structureel beleid. Concreet is het van belang primordiaal in te zetten op drie pijlers: maatschappelijke voorzieningen, herverdeling en tewerkstelling. Deze pijlers moeten ondersteund worden door een inclusief onderwijs-, gezondheidszorg- en huisvestingsbeleid, en dienen regionaal, lokaal en projectmatig aangevuld te worden.

Inzetten op jonge kinderen wil echter niet zeggen dat er een leeftijdsgrens moet gekozen worden waarna de inzet stopt. Ondersteuning van gezinnen moet starten van de perinatale periode en behouden blijven zolang het gezin en de kinderen daar nood aan hebben. Ondersteuning die gezinnen te snel loslaat, zal weinig duurzame effecten hebben. Er moet dus bijzondere aandacht zijn voor **breuklijnen** in een mensenleven (bv. geboorte, overgang kleuteronderwijs, enz.) of ingrijpende gebeurtenissen (bv. echtscheiding ouders, detentiestraf opvoedingsfiguur, sterfte opvoedingsfiguur, enz.)

Specifieke aandacht moet ook gaan naar **de jongeren van vandaag**, die de ouders van morgen zullen zijn. Ook zij worden met deze breuklijnen geconfronteerd (bv. einde leerplicht). Zoals eerder ook al aangehaald, is het hebben van een inkomen uit arbeid een belangrijke hefboom om uit armoede te geraken, een sociaal isolement te doorbreken en volwaardig te participeren aan de maatschappij. De werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden bedroeg in 2013 slechts 52,50%, wat beduidend minder is dan het streefdoel van 76%. Belangrijk hierbij is het terugdringen van ongekwalificeerde uitstroom.

Door meer jongeren hun weg naar de arbeidsmarkt te helpen vinden, onder meer door de **afname van de ongekwalificeerde uitstroom**, kunnen de betrokkenen zich ook volwaardig burger voelen door bij te dragen aan de samenleving.

Eerder in de nota was reeds te lezen dat de keuze voor het inzetten op gezinnen met jonge kinderen niet lukraak gekozen is. Deze aanpak wordt ondersteund door wetenschappelijke kennis, ervaringskennis, beleidskennis en praktijkkennis. De recente literatuur en het recent onderzoek wijzen op de noodzaak ervan, niet alleen vanuit armoedeperspectief maar ook voor bijvoorbeeld een gezonde ontwikkeling voor alle kinderen en vanuit economisch perspectief. Ook mensen in armoede geven zelf aan dat deze periode voor hen erg belangrijk is. Net zoals iedereen willen ook zij het beste voor hun kinderen en gezin. Heel wat projecten en organisaties die rond dit thema werken wijzen ons evenzeer op het belang hiervan. De Vlaamse Regering maakt van de **strijd tegen armoede bij gezinnen met**

¹⁷ Vandenbroeck, M. (2013), Ongelijkheid begint in de wieg. Society Case over ‘Early Childhood Education and Care’(ECEC), VLAS-Studies 5, Antwerpen: Vlaams Armoedestunpunt.

jonge kinderen dan ook een prioriteit, net zoals de federale overheid en Europa¹⁸. Heel wat lokale besturen zetten hier eveneens versterkt op in. Ook het bedrijfsleven onderneemt actie op diverse vlakken. We kunnen deze situeren op drie assen: ten eerste een eigen werknemersbeleid (bijvoorbeeld uitbouw van eigen, kwalitatieve kinderopvang voor eigen werknemers; ten tweede het ter beschikking stellen van resources en ten derde aandacht voor mensen in armoede in het businessplan (bijvoorbeeld op het vlak van invordering van schulden, bijdragen aan voedselbanken,....

Er is binnen de samenleving dus een groot draagvlak voor het inzetten op gezinnen met jonge kinderen.

Zoals eveneens eerder in de nota beschreven is er nood aan een andere aanpak, willen we een structurele doorbraak realiseren. Het is niet voldoende gezinnen met jonge kinderen als prioritaire doelgroep te benoemen. Er is ook een structurele verandering nodig in de wijze waarop dit aangepakt wordt. We hebben nood aan een transitieproces die een systeemshift teweeg brengt, van een louter curatief beleid naar een proactief beleid inzake armoedebestrijding. Een proactief beleid houdt een combinatie in van preventie en promotie. Een integratie van beide processen construeert protectieve factoren.

Door een effectief proactief beleid te voeren, waarbinnen de focus ligt op gezinnen met jonge kinderen, kunnen we de armoede op duurzame wijze en op de lange termijn bestrijden. Dit vormt de sleutel in **het doorbreken van generatiearmoede**. Dit moet gepaard gaan met een continuering en optimalisering van het curatieve beleid, om wie toch in armoede leeft niet uit het oog te verliezen.

Gezinnen (al dan niet in armoede) zijn geen homogene maar een heel diverse groep. Gezinnen worden gedefinieerd als *de primaire leefvormen of samenlevingsvormen, waarin verschillende personen min of meer duurzame relaties onderhouden*¹⁹. De diversiteit situeert zich onder meer in de gezinssamenstelling, de sociaaleconomische en de etnisch-culturele achtergrond.

Het is belangrijk rekening te houden met deze **diversiteit** om voor iedereen een gepast beleid te kunnen voeren. Uit de cijfers blijkt dat het armoederisico hoger is bij onder meer eenoudergezinnen, gezinnen met lage werkintensiteit, gezinnen uit etnisch-culturele minderheden, gezinnen met kinderen met een beperking,.... Volgens toekomstprojecties zullen we de komende jaren ook geconfronteerd worden met een toename van het aantal 0-2 jarigen en het aantal eenoudergezinnen, in het bijzonder in de (groot)steden²⁰. En de meerderheid van inwoners in Brussel, en in de toekomst ook in andere steden, heeft een migratie-achtergrond.

Bijkomende inspanningen op dit domein zijn – zoals eerder gesteld - noodzakelijk om de armoede in Vlaanderen op een effectieve wijze te verminderen en om voor alle mensen die in Vlaanderen worden

¹⁸ Zie de Europese aanbeveling “*Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken*” van 20 februari 2013

¹⁹ Artikel 1, 25° van het besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 betreffende de armoedebestrijding

²⁰ Studiedienst van de Vlaamse Regering – projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten.

geboren, opgroeien en ouder worden noodzakelijke voorwaarden te creëren die een menswaardig leven mogelijk maken. Hierbij is het belangrijk om met een **brede blik** het probleem te bekijken op verschillende niveaus en oog te hebben voor de factoren die ermee samenhangen. Om het probleem van kinderarmoede in de kern te begrijpen moeten we verder kijken dan enkel het kind en zijn familie. Hun situatie wordt ook beïnvloed door de gemeenschap waarin ze wonen, de omgeving waarin ouders werken en de maatschappij waarin ze leven.

De focus op gezinnen met jonge kinderen wil niet zeggen dat gezinnen zonder kinderen, ouderen of andere doelgroepen in de kou blijven staan. Deze worden gevat in het structureel participatief armoedebestrijdingsbeleid. De acties die hieromtrent uitgewerkt worden zijn ook terug te vinden in de bijlage bij het VAPA.

c) **We ondersteunen het beleid met een geïntegreerd bestuur**

Het uitwerken van een beleid rond armoede vereist in eerste instantie een maatschappelijk draagvlak en een debat over de onderliggende waarden.

Hiervoor is een gedeelde en gedragen visie nodig om het beleid te onderbouwen. Een visie waarbij de nadruk op **preventie**²¹ wordt gelegd en er op gericht is een **kwaliteitsvol aanbod** te creëren dat voor iedereen beschikbaar is, maar waarbij meer ondersteuning geboden wordt aan de doelgroep met de meeste noden. Louter het preventieve luik is echter niet voldoende. Armoede bestaat en moet ook aangepakt worden.

Daarnaast is er nood aan een goed omkaderd team die deze gemeenschappelijke visie uitdraagt over alle beleidsdomeinen en –niveaus heen. Dit vereist een gedreven samenwerking van verschillende **stakeholders** uit het beleid en de praktijk. Ook op regionaal vlak en in alle mogelijke betrokken organisaties moet er geïnvesteerd worden in ‘bezield’ leiderschap. Het gaat om mensen die mobiliseren en initiatieven op een juiste koers zetten om in de praktijk vorm te geven aan kwaliteitsvolle basisvoorzieningen. Er zijn momenteel heel veel netwerken, maar niemand heeft het mandaat om de afstemming daarvan op zich te nemen. Er moet iemand aangesteld worden die de coördinatie over het geheel in handen neemt. Het HPAO en zijn aandachtsambtenaren dienen hier een centrale rol in op te nemen.

Het is tevens wenselijk om maatregelen op alle niveaus meer meetbaar te maken, zodat deze ook in de rapportage terug te vinden zijn.

²¹ We zien hierbij preventie in termen van ‘proactiviteit’. Inspiratie voor deze nieuwe invulling werd gevonden in de Zweedse proactieve benadering van het welzijn van kinderen en ouders. Dit model houdt een combinatie in van preventie en promotie. Een focus op preventie is te eenzijdig omdat deze er enkel op gericht is om risico's te vermijden of te verminderen. Maar er moet ook aandacht zijn voor de positieve elementen die men moet trachten te versterken. Een integratie van beide processen construeert protectieve factoren.

En tot slot vraagt de aanpak van een complexe problematiek zoals armoedebestrijding meer dan een verzameling op zichzelf staande maatregelen. Brede, maatschappelijke veranderingen zijn nodig om tot effectieve oplossingen te komen. Alleen zo kan sociale duurzaamheid worden bereikt. We maken hiervoor gebruik van de strategie van co-creatie²². Co-creatie is goed bruikbaar voor het oplossen van complexe vraagstukken en het realiseren van veranderingen.

Het grootste deel van het armoedebestrijdingsbeleid kent op lokaal niveau haar uitvoering of in elk geval haar effecten. De lokale besturen zijn dan ook een zeer belangrijke partner en dienen ten volle hun verantwoordelijkheid in deze problematiek op te nemen. Het lokale niveau staat het dichtst bij de mensen en is vaak het best geplaatst om een antwoord te formuleren op hun noden. Op het lokale niveau moeten overheden, dienstverlenende voorzieningen, middenveldorganisaties, verenigingen van mensen in armoede en de private sector de handen in elkaar slaan. Initiatieven die een **sterke lokale verankering** hebben zijn met andere woorden fundamenteel in het bestrijden van armoede. Deze lokale acties zijn noodzakelijk en complementair aan de maatregelen die op Vlaams niveau worden genomen.

Een doeltreffende aanpak vraagt een geïntegreerde aanpak, op Europees, Vlaams, (inter)federaal én lokaal niveau. Dit vereist een doorgedreven samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus (federaal, Vlaams en lokaal) en met stakeholders uit alle geledingen in de samenleving (academici, hulp- en dienstverlening, bedrijfswereld, burgers, enz.). Dit zal tot uiting komen in elke beleidsactie. Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid opnemen, willen we armoede op een effectieve manier aanpakken. **Armoedebestrijding is dan ook een zaak van iedereen.**

²² Co-creatie is een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat van dit proces, zoals een plan, advies of product. Kenmerken van co-creatie zijn dialoog, 'common ground', enthousiasme, daadkracht en focus op resultaat. Voorwaarden voor succesvolle co-creatie zijn gelijkwaardigheid van de deelnemers, wederkerigheid, openheid en vertrouwen.

4. DOELSTELLINGEN EN ACTIES OM ARMOEDE OP EEN DUURZAME WIJZE TE VERMINDEREN, MET EEN FOCUS OP GEZINNEN MET JONGE KINDEREN

Met het Pact 2020 in het achterhoofd formuleren we in dit hoofdstuk concrete doelstellingen voor elk van de *sociale grondrechten* (participatie, maatschappelijke dienstverlening, inkomen, gezin, onderwijs, vrijetijdsbesteding, werk, wonen en gezondheid). Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van deze doelstellingen binnen het kader van zijn of haar beleidsdomeinen. Deze set van initiatieven vormt samen één verhaal waarbij men integraal op de verschillende domeinen zal werken.

De structuur van de verdere uitwerking loopt parallel aan de structuur van de beleidsnota armoedebestrijding.

Hierbij gaat elk lid van de Vlaamse Regering het engagement aan om in alle maatregelen die hij/zij neemt, trouw te zijn aan de krachtlijnen en visie uit dit actieplan.

Dit plan vormt een geheel waarin alle onderdelen even belangrijk en onmisbaar zijn, wil ze haar ambitieus doel bereiken. Een Vlaanderen dat armoede maximaal uitbant.

Op basis hiervan ambieert de Vlaamse Regering volgende kerndoelstelling (conform het pact 2020) te realiseren:

DE VLAAMSE REGERING HALVEERT TEGEN 2020 HET AANDEEL KINDEREN DAT IN ARMOEDE GEBOREN WORDT EN DOET HET ALGEMENE ARMOEDERISICO IN VLAANDEREN DALEN MET 30%.²³

De operationele doelstellingen en acties die hieruit ressorteren beogen een reëel en direct effect op de leefomstandigheden van gezinnen in armoede. Om dit effect daadwerkelijk te realiseren, zijn echter een aantal noodzakelijke randvoorwaarden nodig op bestuurlijk vlak. Zoals hoger aangegeven, wordt deze legislatuur versterkt ingezet op gezinnen met jonge kinderen, maar betekent deze focus niet dat armoedebestrijding voor andere doelgroepen onbelangrijk wordt.

Het gehele Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid richt zich naar alle mensen die armoede en sociale uitsluiting ervaren, namelijk mensen met onvoldoende bestaansmiddelen, nieuwe armen en generatiearmen, ongeacht herkomst, van jong tot oud, van sociale huurder tot dakloze,....

Om het document overzichtelijk te houden, worden enkel *de belangrijkste acties met de grootste impact op gezinnen met jonge kinderen* in armoede weergegeven. Ter vervollediging van alle acties die door de Vlaamse overheid in het kader van armoedebestrijding genomen worden, wordt bij dit actieplan in de bijlage een inventaris gevoegd van alle acties/maatregelen op het vlak van armoedebestrijding die deze Vlaamse Regering neemt of plant tijdens deze legislatuur.

²³ Het Pact 2020 wil tegen 2020 het aantal kinderen dat in armoede geboren wordt, halveren en het algemene armoederisico in Vlaanderen met 30% doen dalen.

A. Voorkomen dat mensen in armoede en sociale uitsluiting terecht komen

Het armoedebeleid heeft nood aan een meer structurele en proactieve aanpak in plaats van een projectmatige aanpak.

Er moet met andere woorden niet enkel armoede bestreden worden, maar ook moet er voorkomen worden dat mensen in armoede terecht komen. Voorkomen is immers niet alleen beter dan genezen, maar ook efficiënter.

A.1 Het voorkomen van onderbescherming om te vermijden dat mensen in armoede en sociale uitsluiting terecht komen

In Vlaanderen beschikken we over een *uitgebreid sociaal vangnet*. We kunnen bij verschillende overheden en diensten (federaal, Vlaams, provinciaal en lokaal) terecht voor een groot gamma aan tegemoetkomingen en maatregelen. Daartegenover staat dat ons systeem van sociale bescherming complex en versnipperd is, waardoor sommige mensen er niet in slagen hun rechten op te nemen. Vaak zijn het de zwaksten, de mensen die er het meest nood aan hebben, die daardoor niet alle bestaande hulp ontvangen. Ze komen dan in een situatie van *onderbescherming* terecht. Onderbescherming gaat niet enkel om het niet-gebruik van financiële sociale tegemoetkomingen, maar om het *gehele publieke aanbod van rechten en diensten*. Aangezien het ongerechtvaardigde ongelijkheden tussen burgers in onze samenleving creëert, is het belangrijk hier op in te zetten en mensen te helpen om hun sociale rechten maximaal te realiseren.

Binnen het proactief handelen worden twee sporen bewandeld, namelijk het *automatisch toekennen van rechten*²⁴ waar mogelijk en het *proactief informeren* van potentiële gerechtigden. Hierbij zullen we bijzondere aandacht besteden aan kwetsbare risicogroepen.

²⁴ Hieronder wordt ook de administratieve vereenvoudiging gevat indien een automatische toekenning niet mogelijk blijkt.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Het principe van *automatische rechtentoekenning* biedt de beste garantie dat burgers hun sociale grondrechten benutten, maar dit blijkt geen evidentie te zijn in de praktijk. De automatische toekenning van rechten gaat vaak gepaard met een complex proces van datakoppeling en uitwisseling van gegevens, wat niet altijd eenvoudig is. Waar de mogelijkheid wel bestaat, zullen we streven naar een *snelle implementatie van de automatisering*.

De lopende processen van automatisering van de toekenning van sociale rechten die tijdens de vorige legislatuur zijn gestart, worden verdergezet. Daarnaast worden nieuwe sociale rechten of sociale correcties steeds automatisch toegekend indien technisch mogelijk. Waar nodig, wordt hierrond overlegd met andere overheden indien zij eigenaar zijn van relevante authentieke bronnen.

Enkele concrete voorbeelden:

Een van de processen die in het kader van de focus op gezinnen met jonge kinderen bijzonder relevant is, is de meer *automatische toekenning van studiefinanciering*. De databanken die noodzakelijk zijn om de automatische toekenning mogelijk te maken, zijn vandaag echter niet allemaal aanwezig of beschikbaar. In afwachting daarvan heeft de afdeling Studietoelagen het systeem van de proactieve screening ontwikkeld, dat operationeel is vanaf schooljaar 2013-2014. Dit betekent dat dossiers van burgers die het afgelopen schooljaar in aanmerking kwamen én die het lopende aanvraagjaar nog geen aanvraag deden maar wel ingeschreven zijn in een Vlaamse onderwijsinstelling, proactief opgestart en onderzocht worden.

Naarmate o.a. meer databanken beschikbaar worden, zal deze proactieve screening verruimd worden: meer dossiers zullen afgewerkt kunnen worden waarbij de burger minder (of geen) informatie zelf zal moeten aanreiken.

Voor personen met een handicap wordt in het kader van het decreet persoonsvolgende financiering werk gemaakt van een *automatische toekenning van het basisondersteuningbudget*. In een eerste fase gaat het om personen die voldoen aan de voorwaarden en waarvan de daartoe relevante gegevens reeds opgenomen zijn in de databanken van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap of van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid. In een volgende fase, na evaluatie van de automatische toekenning, wordt bekeken hoe dit recht ook aan andere groepen toegekend kan worden.

Tenslotte worden een aantal concrete stappen gezet in het kader van de *uitbouw van een Vlaamse Sociale Bescherming*. Concreet zal een elektronische gegevensstroom tot stand gebracht worden tussen de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid en de Vlaamse overheid en de zorgkassen, zodat personen die minstens een score van 15 punten hebben op de medisch-sociale schaal niet langer een aanvraag moeten indienen om hun recht op de tenlastenemening voor mantel- en thuiszorg van de Vlaamse zorgverzekering te openen. De Vlaamse administratie zal de personen die niet bij een zorgkas aangesloten zijn, proactief op de hoogte brengen van hun recht op de zorgverzekering.

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening.

De tweede doelstelling die opgezet wordt rond het bestrijden van onderbescherming, is het *proactief informeren* van mensen over hun sociale rechten en over het aanbod aan maatschappelijke dienstverlening waar ze terecht kunnen.

Het ondersteunen en verder uitbouwen van de *Interbestuurlijke producten- en dienstencatalogus* en een daaraan verbonden toegankelijke website is daarbij een belangrijk instrument. Hierbij houden we rekening met de culturele achtergrond van de mogelijke gebruikers.

Meer algemeen moet een *laagdrempelige eerstelijns hulp* toelaten om mensen met vragen en problemen snel vooruit te helpen. Om dit te realiseren werken we een intersectoraal onthaal binnen het welzijnswerk uit. Breed (voor elke burger), integraal (voor om het even welke vraag) en laagdrempelig (zonder financiële, administratieve, ruimtelijke, psychologische,... drempels) zijn drie kernbegrippen waaraan dit onthaal zich moet spiegelen. De doelstelling is dat elke burger met om het even welke vraag op een aanvaardbare afstand ergens terecht kan en voortgeholpen wordt. Onthaal moet hierbinnen een proactieve invulling krijgen, om te verzekeren dat ook burgers die niet op eigen kracht aansluiting vinden, bereikt worden. Om dit “breed onthaal” vorm te geven, tekenen we een globaal kader uit waarin de doelstellingen, functies en kwaliteitscriteria worden geformuleerd waaraan dit onthaal moet voldoen. Het eerstelijns welzijnswerk met een opdracht binnen het onthaal maakt vervolgens in overleg met de aangrenzende sectoren en basisvoorzieningen de nodige afspraken om binnen een bepaalde regio de diverse functies van een dergelijk onthaal te verzekeren. Finaal kiezen we met deze duurzame intersectorale aanpak voor een cliëntgerichte samenwerking met aandacht voor continuïteit en realiseren we een inclusieve en integrale zorg binnen een context van het aanbieden van de minst ingrijpende vorm van hulp.

Daarnaast wil de Vlaamse regering met de integratie van het OCMW in de gemeenten een *sterker geïntegreerd sociaal beleid* voor de inwoners van de gemeente realiseren. Goed lokaal sociaal beleid ten bate van de burgers is geen geïsoleerd onderdeel van het lokale beleid, maar maakt deel uit van alle aspecten van het lokaal-maatschappelijk functioneren (huisvesting, tewerkstelling, veiligheid, cultuur, integratie, ...). Om te kunnen komen tot een volledig geïntegreerd lokaal sociaal beleid is een blijvende institutionele verkokering tussen “armoede en welzijnsbeleid” enerzijds en andere beleidsdomeinen onwenselijk. Daarnaast werkt dit geïntegreerd en inclusief sociaal beleid binnen de gemeente drempelverlagend: waar het binnenstappen van een OCMW nu nog als stigmatiserend kan worden beschouwd, is dit niet meer het geval wanneer er één uniek loket is waar de sociale dienstverlening wordt geleverd naast de andere lokale diensten. Het verlagen van drempels zorgt ervoor dat de dienstverlening van de OCMW's toegankelijker wordt.

Verder verhogen we de toegankelijkheid van de hulp- en dienstverlening door *proactief handelen in eerstelijnsdiensten en overheden* te verankeren. We stimuleren dat overheden en hulp- en dienstverleners zelf (nog) meer het initiatief nemen om hun aanbod tot bij de burger te brengen. De

afgelopen legislatuur ontwikkelde Samenlevingsopbouw een methodisch kader rond lokaal proactief handelen in de strijd tegen onderbescherming. Het verder ontwikkelen, uitrollen en implementeren van dit kader op alle niveaus en binnen alle sectoren is een belangrijk spoor binnen de strijd tegen onderbescherming. Samenlevingsopbouw zal hierin een voortrekkersrol opnemen. Een aantal elementen van het methodisch kader rond proactief handelen zit vervat binnen de acties rond onder meer automatische rechtentoekenning en het proactief informeren van burgers over rechten en diensten. We focussen aanvullend op het versterken van een proactieve invulling van de hulp- en dienstverlening en het outreachend werken van voorzieningen en diensten. Hiertoe geven we proactief handelen een prominente plaats in de planningsinstrumenten van de betrokken sectoren op de eerste lijn en bekijken of en hoe dit verder vertaald moet worden in sectorale regelgeving. Een meer proactieve invulling van de dienstverlening en outreachend werken vraagt van organisaties een cultuuromslag in hun manier van werken. We bekijken welke maatregelen haalbaar en zinvol zijn om organisaties hierin te ondersteunen.

Naar de steeds groeiende doelgroep van *alleenstaande ouders* toe, waarvan velen het moeilijk hebben, werd in 2006 een specifieke website ontwikkeld, www.alleenstaandeouder.be. Het uitgangspunt van deze site is empowerment en emancipatie. Alle bruikbare info wordt voor hen op één plaats gebundeld en in een toegankelijke taal aangeboden. De website wordt up to date gehouden. Bovendien functioneert het contactformulier ook als eerstelijns hulp. Jaarlijks worden er door alleenstaande ouders tussen de 80 en 150 vragen gepost, voornamelijk heel concrete vragen vanuit heel concrete noden. De eerstelijns hulp die RoSa biedt, betekent het doorverwijzen naar de juiste kanalen/dienstverlening en het doorgeven van de meest actuele en relevante informatie. In 2015 dringt een grondige actualisering van de website zich op, omdat er heel wat veranderingen worden doorgevoerd in de wetgeving.

Het *Jeugdwerk* krijgt kapstukken om in de praktijk vanuit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in te spelen op geweld, discriminatie, armoede... Kinderen en jongeren zijn immers vaak onvoldoende op de hoogte van hun (sociale grond-)rechten, maar ook begeleiders van kinderen en jongeren gaan te weinig doorleefd en juridisch om met de rechten van kinderen.

Binnen het onderwijs treedt het decreet betreffende de maatregelen voor *leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften* ten volle in werking vanaf 1 september 2015. We willen de impact van dit decreet versterken voor kansarme leerlingen. Daartoe zullen we verenigingen waar armen het woord nemen informeren en consulteren om in dialoog na te gaan welke impact het decreet kan hebben voor de doelgroep van kansarme leerlingen. We bewaken de toegang tot diagnostiek en gepaste hulp voor gezinnen die leven in (kans)armoede door het proces van handelingsgerichte diagnostiek in functie van de opmaak van gemotiveerde verslagen voor geïntegreerd onderwijs en verslagen voor toegang tot buitengewoon onderwijs op te volgen op het vlak van de gevolgen voor gezinnen die leven in (kans)armoede. We monitoren ook in welke mate kansarme leerlingen gebruik (kunnen) maken van ondersteuningsvormen zoals geïntegreerd onderwijs, buitengewoon onderwijs en gepaste zorg in het gewoon onderwijs. De doelstelling van dit alles is een *evenredige participatie van kansarme leerlingen* in diverse vormen van ondersteuning voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

We plannen verschillende acties ter promotie van de leertijd als combinatie van leren en werken. Zo voorzien we dat leerjongeren zelf vorm kunnen geven aan de promotiecampagne, worden het project en de campagne verweven in de leerlijn van jongeren, willen we de bekendheid verhogen van Leren en Werken in het algemeen en de leertijd in het bijzonder bij (leer)jongeren, hun ouders, onderwijs en bedrijfswereld, en het publiek in het algemeen. Er wordt ook een voortdurende communicatie gerealiseerd over de campagne met het oog op het prikkelen van de ondernemingszin en de ondernemerscompetenties bij leerjongeren.

A.2 Het systematisch aftoetsen van de beleidsmaatregelen aan de effecten op mensen in armoede

Om een goed inclusief beleid te voeren, is het belangrijk dat de wijzigende en nieuw te ontwikkelen regelgeving systematisch getoetst wordt aan de *effecten op mensen in armoede* en de armoedesituatie in Vlaanderen. Regelgeving mag mensen in armoede niet uitsluiten. Regelgeving mag ook geen nieuwe armoede creëren door bijvoorbeeld in te gaan tegen de uitgangspunten van het armoedebestrijdingsbeleid.

We zullen deze legislatuur dan ook volop inzetten op de verdere uitrol en implementatie van de armoedetoets, geïntegreerd in de reguleringssimpactanalyse. De armoedetoets is een van de instrumenten die er expliciet over moet waken dat het (armoedebestrijdings)beleid tegemoet komt aan de noden van mensen in armoede. In de armoedetoets gaan we ook de haalbaarheid van een automatische toekenning van elk nieuw recht na.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toetst actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

Om tot een doeltreffend beleid te komen, moet het gevoerde beleid actief getoetst worden aan de (te verwachten) impact op armoede en op de leefomstandigheden van mensen in armoede. Dit zal enerzijds ex-post gebeuren door systematisch *evaluatiemomenten* in te bouwen in overleg met mensen in armoede. De cijfers uit de jaarlijkse armoedemonitor en de kinderarmoedebaarometer kunnen hiervoor als basis dienen. Anderzijds zal dit ook ex-ante gebeuren door het uitvoeren van *armoedetoetsen*.

In bijlage bij dit Vlaams Actieplan Armoedebestrijding is een overzicht (niet-limitatief) gevoegd van de regelgevingsdossiers waarop zeker een armoedetoets zal uitgevoerd worden. Deze lijst zal tijdens de legislatuur geactualiseerd worden. We voorzien voldoende *ondersteuning voor de actoren* die deze toets moeten uitvoeren, zodat zij dit op een kwaliteitsvolle wijze kunnen doen. Zo ontwikkelen we een vorming op maat voor ambtenaren en de aandachtsambtenaren uit het HPAO.

We ondersteunen ook lokale besturen die een vorm van armoedetoets willen toepassen. Hiertoe gaan we met hen in overleg en zorgen we voor praktijkuitwisseling.

Ook het verticale permanent armoedeoverleg (VPAO) binnen elk beleidsdomein moet haar decretale rol nog meer dan voorheen kunnen spelen. De opstart, opvolging van de uitvoering en evaluatie van individuele armoedetoetsen behoort tot de opdracht van het verticaal permanent armoedeoverleg (VPAO) dat binnen elk beleidsdomein wordt georganiseerd, onder de verantwoordelijkheid van de functioneel bevoegde minister. Het VPAO is de plaats waar *ervaringskennis* ingebracht wordt in het beleidsdebat. Mensen in armoede bezitten zelf heel wat kennis, zowel over de problemen waarmee zij geconfronteerd worden als over mogelijke oplossingen. Door het betrekken van de doelgroep via dialoogmomenten kunnen zij hun ervaringen inbrengen in het beleid. Op die manier kunnen de beleidsmaatregelen beter afgestemd worden op mensen in armoede en hun problemen.

De functioneel bevoegde minister bepaalt in overleg met de vertegenwoordigers van de doelgroep de nadere regels en thema's voor de werking van dat verticale overleg binnen zijn beleidsdomein. Het verticale overleg vindt minstens tweemaal per jaar plaats. Het verticale overleg heeft tot taak de specifieke beleidsinitiatieven te toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing te formuleren.

Naast de toetsing op voorhand, zoals hierboven beschreven, is er nood aan *statistische gegevens*, niet alleen als basis voor nieuw beleid, maar ook voor de opvolging van het gevoerde beleid aan de hand van concrete indicatoren. Daarom wordt de Vlaamse armoedemonitor jaarlijks door de Studiedienst van de Vlaamse Regering geactualiseerd en gepubliceerd. De indicatoren van de Vlaamse Armoedemonitor zullen ook gebruikt worden om de armoedesituatie en -evolutie te beschrijven in andere algemene monitoringproducten van de Studiedienst van de Vlaamse Regering zoals VRIND (Vlaamse Regionale Indicatoren), Pact 2020 en het Vlaams Hervormingsprogramma in het kader van de EU2020-strategie. Op dit vlak wordt ook samengewerkt met het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Bijzonder relevant in het kader van de aandacht voor gezinnen in armoede is de ontwikkeling van een *studiekostenmonitor* in opdracht van de Vlaamse overheid. Deelname aan onderwijs heeft ook voor de deelnemer een duidelijke kost. Bovendien blijkt uit voorgaand onderzoek dat deze studiekosten zich volgens een geheel eigen dynamiek ontwikkelen. Opdat instrumenten van studiefinanciering (zoals studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het dan ook noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. Met het oog op een dergelijke meting zullen in dit onderzoek voor de diverse studieniveaus aangepaste instrumenten worden ontwikkeld, getest en gevalideerd. Daarnaast zullen ook voorstellen m.b.t. de dataverzameling en verwerking worden gedaan.

In 2015 wordt ook het decreet 'Opvang van baby's en peuters' geëvalueerd en bijgestuurd met het oog op de realisatie van een *voldoende, kwaliteitsvolle kinderopvang van baby's en peuters die voor iedereen toegankelijk is*. Rekening houden met de doelstellingen van het decreet én met de keuzes binnen het Vlaams Regeerakkoord worden hiervoor 3 doelstellingen naar voor geschoven :

1. evaluatie van de bestaande regelgeving en doen op korte termijn voorstellen tot bijsturing van deze regelgeving of gehanteerde werkwijzen die kunnen bijdragen tot deregulering, administratieve lastenvermindering en flexibilisering (Het voorrangbeleid behoort tot de prioriteitenlijst van weg te werken knelpunten die binnen dit kader werd opgesteld).

2. op langere termijn opvolgen of de doelstellingen van het decreet bereikt worden. Dit deel omvat ook de uitwerking van een nieuw concept rond flexibele opvang
 3. onderzoeken hoe de organisatoren en Kind en Gezin verder kunnen ondersteund worden bij de implementatie van deze nieuwe regelgeving
- De evaluatie zal in overleg met het werkveld gebeuren.

Ook in het kader van de uitbouw van een nieuw *kinderbijslagsysteem*, waarbij ook specifieke aandacht naar gezinnen in armoede zal blijven gaan door middel van een sociale toeslag, zal een armoedetoets worden uitgevoerd. We zullen hiervoor in dialoog gaan met de relevante actoren om de impact op armoede en mensen in armoede na te gaan.

Het Fonds ter preventie van uithuiszettingen (huurgarantiefonds) is op 1 januari 2014 in werking getreden. Vooralsnog blijft het aantal aansluitingen onder de verwachtingen. Nochtans kan dit instrument zowel voor de verhuurders als voor de huurders op de private huurwoningmarkt voor bijkomende zekerheden zorgen. Het wil de verhuurder beschermen tegen huurachterstallen en wanbetaling en de huurder tegen uithuiszetting. Op basis van een evaluatie van het *huurgarantiefonds*, zal dan ook worden nagegaan welke drempels momenteel de goede werking van het fonds in de weg staan.

A.3 Waken over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming omtrent armoede en zorgen voor een breed maatschappelijk draagvlak voor deze problematiek

Tussen de leefwereld van mensen in armoede en de rest van de samenleving bevinden zich tal van kloven (op vlak van kennis, gevoelsmatig, ...). Er is nood aan *wederzijdse kennis en begrip* over elkaars leefwereld. Dit geldt niet alleen om uitsluiting van mensen in armoede in de brede samenleving te verminderen, maar ook in hulp- en dienstverleningsrelaties, waar dit niet kennen van de leefwereld van mensen in armoede soms leidt tot moeilijk lopende hulp- en dienstverlening.

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

Een goed bestuur maakt ook werk van een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede. Dit bewustwordingsproces moet vanuit de Vlaamse Regering over de diensten tot bij de burger doordringen. Elke maatschappij legt normen op waaraan haar leden dienen te voldoen. Personen die hier niet kunnen aan voldoen, worden vaak negatief beoordeeld. Het is niet eenvoudig om waarderingen rond maatschappelijke posities te veranderen. Beeldvorming kan in dit kader bekeken worden als een structurele activiteit: ze is nooit eindigend. Een *beeldvormingsbeleid* met als doel te komen tot een destigmatiserende gedragsverandering in de samenleving ten opzichte van personen in armoede is in deze optiek nodig.

We ondersteunen daarom acties in het kader van de werelddag tegen armoede (17/10) die inzetten op een *respectvolle en krachtgerichte beeldvorming* over (kinder)armoede naar het *brede publiek*. Deze beeldvorming gaat in tegen het heersende maar niet met de realiteit overeenstemmend schuldmodel met betrekking tot de rol van mensen, ook ouders, in de eigen armoedesituatie en die van hun kinderen. Armoede kan immers iedereen overkomen (generatie-armoede, ziekte, faillissement, ongeval,...). Deze beeldvorming houdt rekening met de diversiteit in armoede en benadert het doelpubliek van de beeldvormingsinitiatieven als partners en bondgenoten, zonder hen te stigmatiseren. Het is daarbij belangrijk dat de beeldvorming versterkt wordt door beleidsmaatregelen die vanuit deze zelfde visie vertrekken. Door de armoedetoets zien we hierop toe.

Naast de focus op het brede publiek rond een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming rond armoede, moeten we ook aandacht hebben voor de beeldvorming bij de voorzieningen en instanties die door de *Vlaamse overheid* worden aangestuurd en ingezet. Er is een grote vraag en nood aan vorming op het terrein, in alle sectoren relevant in het kader van armoedebestrijding. We zullen hierin extra investeren in samenwerking tussen de ministers die deze sectoren aansturen. Ook het management van organisaties moet daarbij bereikt worden, zodat er binnen organisaties meer mogelijkheden en ruimte ontstaan voor de medewerkers aan de basis om met de inzichten aan de slag te gaan. Daarnaast moet het vormingsaanbod nog meer de doelgroepen bereiken die niet overtuigd zijn van het belang van armoedebestrijding of van de eigen inbreng daarin.

Daarnaast zetten we ook verder in op *vorming en sensibilisering van de brede samenleving en hulp- en dienstverleningsorganisaties* omtrent armoede om de kloof tussen de leefwereld van mensen in armoede en de rest van de samenleving te verkleinen. De inbreng van ervaringskennis van mensen in armoede zelf neemt hierin een bijzondere plaats in. Zij kunnen het best aangeven waar zich problemen stellen inzake armoede bij beleidsinitiatieven en de organisatie van hulp- en dienstverlening. Zij kunnen eveneens mee oplossingen aanreiken die effectief een verschil maken.

Zo worden er onder andere *acties* opgezet voor justitieassistenten, voor studenten journalistiek, voor jeugdwerkers, voor directe leidinggevenden op de werkvloer,... Er wordt ook voorzien in vorming rond laaggeletterdheid, in ondersteuning bij sportdiensten, -federaties en -clubs in het kader van participatie,...

Doelstelling 5: De Vlaamse overheid stimuleert en ondersteunt het opbouwen van zowel formele als informele netwerken voor personen in armoede.

Er zijn momenteel heel veel lokale netwerken inzake armoedebestrijding en hulp- en dienstverlening, maar niemand neemt daarvan de afstemming op zich. Nochtans als alle betrokken actoren lokaal samenwerken, kan dit een belangrijke meerwaarde zijn in de aanpak van armoede in Vlaanderen. De inbreng van ervaringskennis van mensen in armoede zelf neemt hierin een bijzondere plaats in.

Naast professionele organisaties en sectoren, kunnen ook individuele actoren een rol opnemen in het kader van armoedebestrijding. Ik denk daarbij aan burens, postbodes, poetshulp, vrijwilligers,... De rol van dergelijke personen uit het *informele netwerk* van mensen wordt nog te veel onderschat als *brugfiguur*. Deze krachten worden momenteel dus onderbenut. Dit informeel netwerk zou aanvullend en versterkend kunnen werken bij het professioneel netwerk. We laten dan ook onderzoeken hoe we vrijwilligersorganisaties en andere actoren uit het informele netwerk een aanvullende rol kunnen laten opnemen, zonder de verantwoordelijkheid op hen af te schuiven.

De methodiek van het werken met buurtgerichte netwerken via vrijwilligers die cliënten helpt om toegang te krijgen tot de (sociale) dienstverlening, om een sociaal netwerk te onderhouden of te herstellen, sluit hierbij aan. We zullen deze methodiek, in samenwerking met de instituten voor Samenlevingsopbouw en de lokale besturen uitrollen in gans Vlaanderen.

De rol van vertrouwenspersonen in het netwerk van mensen in armoede wordt daarbij vaak aangehaald, als cruciale verbinding tussen mensen in armoede en hun netwerk. Over de concrete invulling daarvan bestaan verschillende werkwijzen, die meer of minder succesvol lijken. We onderzoeken en evalueren verschillende bestaande binnen- en buitenlandse werkwijzen met (lokale) formele en/of informele netwerken en het werken met gemandateerde vertrouwenspersonen/trajectbegeleiders/coaches/buddy's. Op basis daarvan wordt nagegaan welke praktijk(en) verspreid kunnen worden.

B. Armoede op een effectieve manier bestrijden

Om een effectief armoedebestrijdingsbeleid te voeren, is het niet voldoende enkel in te zetten op *preventie*. Een aanzienlijk deel van de bevolking leeft immers reeds in een armoedesituatie. We reiken ook aan hen de hand en bieden *oplossingen* aan.

B.1 Het voeren van een structureel participatief armoedebestrijdingsbeleid

Armoede als multidimensioneel gegeven vergt een optimale gecoördineerde aanpak in alle beleidsdomeinen die afgestemd is (horizontaal armoedebestrijdingsbeleid), en een specifiek, verticaal beleid binnen elk beleidsdomein. Deze Vlaamse Regering zal haar verantwoordelijkheid hierin blijven opnemen door middel van structurele initiatieven ter preventie en bestrijding van armoede. Deze structurele oplossingen primeren op een projectmatige benadering.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

De Vlaamse Regering wil bij de uitvoering van het beleid en van de acties/maatregelen zich richten tot iedereen die in armoede leeft. Ze zal echter ook aandacht hebben voor de *diversiteit* van mensen in armoede, met bijzondere aandacht voor die groepen die een aanzienlijk hoger armoederisico hebben (personen van buitenlandse herkomst, eenoudergezinnen, ouderen,...) en er voor zorgen dat de genomen maatregelen ook deze doelgroepen bereiken.

Enkel via een flexibel *beleids- en kennisnetwerk*, waarin beleidsmakers samen met andere actoren die elk een relevante inbreng kunnen hebben - doelgroepen, belangen- en middenveldorganisaties, wetenschappers, hulpverleners, ervaringsdeskundigen in de armoede – kunnen we komen tot haalbare en effectieve beleidsvoorstellen.

Iedereen die in armoede leeft wordt op een bepaald moment geconfronteerd met drempels die ook de participatie tot andere levensdomeinen beperken. Elke Vlaamse minister zal zijn/haar verantwoordelijkheid opnemen binnen de eigen bevoegdheidsdomeinen en concrete doelstellingen formuleren voor het toegankelijk maken van elk van de *sociale grondrechten* die tot zijn/haar bevoegdheden behoort. Daarnaast wordt een gedeelde verantwoordelijkheid opgenomen bij doelstellingen en acties die bevoegdheidsdomeinen overschrijden. (In het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding wordt in de bijlage een inventaris van alle acties ter bestrijding van armoede per sociaal grondrecht opgenomen.)

Elke Vlaamse minister engageert zich om een *armoedetoets* uit te voeren op zijn beleidsmaatregelen, minstens op die initiatieven die op voorstel van het horizontaal permanent armoedeoverleg (HPAO) als bijlage bij het VAPA opgenomen zijn.

Doelstelling 7: De Vlaamse Regering zet in op kwalitatieve huisvesting en voorkomt en bestrijdt dak- en thuisloosheid.

Dak- en thuisloosheid is een extreme vorm van sociale uitsluiting en armoede en verdient bijgevolg een ernstige aanpak. Echter, dak- en thuisloosheid is een complexe problematiek en kan niet worden gevat in enkele kenmerken en/of voorwaarden. In België kennen we de wettelijke bepaling die vooral door OCMW's wordt gehanteerd bij het toekennen van tegemoetkomingen. Deze bepaling definieert een dakloze als volgt: *de persoon die niet over een eigen woongelegenheid beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft, of die tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woongelegenheid ter beschikking wordt gesteld*²⁵.

De doelgroep bestaat echter uit veel verschillende subdoelgroepen en is voortdurend in beweging. De complexe problematiek van dak- en thuisloosheid is zeer moeilijk in een allesomvattende definitie te vatten.

Met de ETHOS-typologie (als bijlage) kan de problematiek nader omschreven worden. Deze typologie, ontwikkeld door Féantsa²⁶, biedt een inzicht in de zeer uiteenlopende vormen van dak- en thuisloosheid en in een brede waaier aan vormen van uitsluiting op de woningmarkt. De typologie hanteert vier grote categorieën: *dakloosheid, thuisloosheid, instabiele huisvesting en ontoereikende huisvesting*. Ook de oorzaken en/of aanleidingen worden meegenomen in deze typologie. Deze vier hoofdcategorieën worden elk op hun beurt onderverdeeld in verschillende subcategorieën. Deze typologie geeft inzicht in de verscheidenheid van deze problematiek en hanteert een zeer ruime benadering. De typologie laat eveneens toe om gericht maatregelen te nemen naargelang de oorzaken van de dak- en thuisloosheid en deze maatregelen ook te evalueren. Deze typologie wordt bovendien aangereikt als kader in het recent ondertekende samenwerkingsakkoord²⁷ inzake dak- en thuisloosheid tussen de federale staat en de gemeenschappen/gewesten. Ook de Vlaamse Woonraad spreekt zich uit ten voordele van het gebruik van deze ETHOS-typologie²⁸. Ten slotte wordt deze typologie door de internationale jury van de consensusconferentie van 2010 naar voor geschoven als werkinstrument²⁹.

Uit recent onderzoek van Hermans en Meys³⁰ blijkt dat tijdens de periode 15 januari 2014 tot en met 15 februari 2014 3019 volwassenen en 1675 kinderen werden geregistreerd in de thuislozenzorg. Van 15 januari 2014 tot en met 31 januari 2014 werden 711 volwassenen en 53 kinderen geregistreerd in

²⁵ Koninklijk Besluit van 21 september 2004 tot toekenning van een installatiepremie door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn aan bepaalde personen die hun hoedanigheid van daklozen verliezen; art. 1. Daarna ook overgenomen in het Kaderbesluit Sociale Huur (Besluit van de Vlaamse Regering van 12 oktober 2007 tot reglementering van het sociaal huurstelsel ter uitvoering van titel VII van de Vlaamse Wooncode; art. 1, 8°)

²⁶ Fédération Européenne des Associations Nationales Travillant avec les Sans-Abri; ETHOS-typologie op <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>

²⁷ Verschenen in het Belgisch Staatsblad op 14/11/2014 (p. 89864).

²⁸ *Tijd voor keuzes. Aanbevelingen van de Vlaamse Woonraad voor het Regeerakkoord en de Beleidsnota Wonen 2014-2019* (Advies 2014/02), Brussel, 2014. (www.vlaamsewoonraad.be)

²⁹ Europese consensusconferentie over thuisloosheid: beleidsaanbevelingen van de jury (9-10 december 2010).

³⁰ Hermans, K., Meys, E., Nulmeting dak- en thuisloosheid, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2014, 187 pp.

de winteropvang, 10,3% van de gebruikers van de winteropvang betroffen jongvolwassenen. Dak- en thuisloosheid is een zeer ernstige vorm van sociale uitsluiting en verdient bijgevolg een ernstige aanpak. Op Europees vlak beweegt ook heel wat rond dit beleidsthema. In het kader van het SIP wordt de strijd tegen dak- en thuisloosheid expliciet benoemd. De aanpak van dak- en thuisloosheid is een uitgesproken intersectoraal en interbestuurlijk gegeven. Het betreft immers een complex probleem: de oorzaken zijn divers en de doelgroep is heterogeen. De huidige aanpak ter bestrijding van dak- en thuisloosheid is een eerder curatief (opvang-)beleid, waarbij zorgverlening is verspreid over verschillende sectoren en verschillende bestuursniveaus. Met de uitbreiding van de preventieve woonbegeleiding voor zowel huurders op de private als de sociale huurmarkt is een eerste voorzichtige stap gezet in de richting van een preventief en meer woongericht beleid.

a) Een globale strategische planning op lange termijn

We zullen werk maken van een *globale aanpak van dak- en thuisloosheid*. Onderzoek in binnen- en buitenland toont aan dat een lange termijnstrategie noodzakelijk is³¹. De aanwezigheid van een strategische planning op lange termijn, met heldere doelstellingen en dito indicatoren, vormde de katalysator voor het boeken van significante resultaten in de bestrijding van deze problematiek in meerdere Europese landen.

De globale aanpak wordt geënt op vijf Europees aanvaarde doelstellingen, m.n.:

- niemand mag genoodzaakt zijn om tegen zijn wil op straat te moeten overnachten bij gebrek aan opvang die aangepast is aan zijn situatie;
- niemand mag genoodzaakt zijn om langer dan nodig te moeten verblijven in de opvang bij gebrek aan doorstroommogelijkheden naar (begeleid) wonen;
- niemand mag uit een instelling ontslagen worden zonder voldoende nazorg en een oplossing voor zijn woonsituatie;
- niemand mag uit huis gezet worden bij gebrek aan begeleidings- en huisvestingsmogelijkheden;
- niemand die jongvolwassen wordt of is mag thuisloos worden als gevolg van de overgang naar volwassenheid.

De Vlaamse Regering hanteert een lange termijnvisie die gebaseerd is op deze doelstellingen. Deze vijf doelstellingen zijn zeer helder en concreet geformuleerd. Bovendien worden ze gedragen door het brede Europese werkveld. Ten slotte schuift ook de internationale jury van de consensusconferentie van 2010 deze doelstellingen naar voor. Ze vormen het uitgangspunt in de langetermijnvisie van de Vlaamse Regering.

³¹ O.a. HERMANS, K., *Bouwstenen voor een Vlaams actieplan tegen dak- en thuisloosheid. Inspiratie uit Nederland, Finland en Schotland*, Leuven, 2012.; PLEACE, N., CULHANE, D., GRANFELT, R., en KNUTAGARD, M. *The Finnish Homelessness Strategy. An International Review*, Helsinki, 2015.

De samenhang van deze vijf doelstellingen is belangrijk. Een globale strategie bestrijkt de vijf doelstellingen die op elkaar inhaken. Naargelang de specifieke (regionale) context wordt echter meer aandacht geschonken aan één of meerdere doelstellingen.

Daarnaast schenkt de lange termijnvisie aandacht aan het feit dat problematiek van dak- en thuisloosheid voortdurend in beweging is. Het beleid is bijgevolg een work in progress. Een langetermijnvisie maakt het mogelijk om rekening te houden met wijzigingen en tendensen die zich voordoen in de maatschappij.

b) Een geïntegreerd beleid met een gedeelde verantwoordelijkheid

De thuislozenzorg is in Vlaanderen en Brussel verspreid over verschillende sectoren en verschillende beleidsniveaus. Naargelang de invalshoek komen andere spelers in het vizier. Bekijken we de problematiek als een opvangprobleem, dan zorgen OCMW's en CAW's voor doorgangswoningen en residentiële opvang. Wordt de toegang tot de sociale huisvesting kritisch belicht, kijken we vooral naar de sociale huisvestingsactoren. Bekijken we de problematiek eerder als een huisvestingsprobleem, dan hebben lokale besturen de lokale woonregie in handen. Ligt de focus op de psychische/psychiatrische problemen van de (sub)doelgroepen, dan kijken we naar uitstroom van die instellingen, naar de psychiatrische thuiszorg en de geestelijke gezondheidszorg (mobiele teams en art 107). Ook de uitstroom uit de bijzondere jeugdzorg is een mogelijk risico op dak- en thuisloosheid. Kortom, de aanpak van dak- en thuisloosheid is een uitgesproken *intersectoraal én interbestuurlijk gegeven*. Meer nog, een sectorale kijk is nefast voor de aanpak ervan. Ook een eenzijdige Vlaamse aanpak zal niet de nodige resultaten boeken. De Vlaamse Regering kiest er expliciet voor om een gedeelde verantwoordelijkheid op te nemen inzake de aanpak van deze problematiek en dit blijvend af te stemmen met de overige bestuursniveaus. Interbestuurlijk werd reeds een engagement genomen. Het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten behelst een nauwere samenwerking op het vlak van de bestrijding van dak- en thuisloosheid. Een succesvolle aanpak vereist een hoog niveau van samenwerking. De samenwerking bestaat niet enkel uit de verschillende bestuursniveaus (federaal, gemeenschaps- en gewestelijk niveau en de lokale besturen) maar bevat ook de relevante ngo's.

c) De vijf doelstellingen van het Vlaams strategisch kader

De Vlaamse Regering wil de strijd tegen dak- en thuisloosheid aangaan via de hierboven vermelde doelstellingen. Deze doelstellingen zijn helder en duidelijk geformuleerd. Er bestaan in Vlaanderen reeds enkele regio's waar een eigen (boven)lokale strategie wordt gevoerd. De hier genoemde doelstellingen geven de richting, het kader aan. De Vlaamse overheid voert een uitgesproken *preventief beleid inzake dak- en thuisloosheid*. Deze preventieve aanpak is terug te vinden in elk van de 5 doelstellingen. Concreet betekent dit dat een omslag moet gemaakt worden in de beleidsvoering. De Vlaamse overheid wil met dit strategisch kader een sterke focus leggen op de preventieve aanpak.

Niemand mag genoodzaakt zijn om tegen zijn wil op straat te moeten overnachten bij gebrek aan opvang die aangepast is aan zijn situatie

Een eerste telling van gebruikers van de nachtopvang tijdens (een beperkte periode van) de winter van 2014-2015 leert ons dat er heel wat mensen geweigerd worden in de nachtopvang om allerlei redenen. Uit hetzelfde onderzoek bleek een hoog aantal kinderen aanwezig te zijn in deze opvangvorm³². Daarnaast werd in Brussel voor de 3^e maal een straattelling georganiseerd waardoor we enigszins zicht hebben op het topje van de ijsberg³³.

Het is de bedoeling om in een voldoende aanbod van winteropvang te voorzien. Dit betekent niet dat elke stad of elke regio moet beschikken over een nachtopvangcentrum. Een netwerk van voorzieningen, lokale besturen, politiediensten en andere relevante actoren moet zorgen voor samenwerkingsafspraken rond de organisatie van nachtopvang indien nodig. Daarbij is het belangrijk dat mensen, ongeacht hun verblijfsstatuut, niet op straat moeten slapen en zo snel mogelijk kunnen worden toegeleid naar een andere woon- en/of begeleidingsvorm. We brengen dan ook alle vormen, ook de niet-erkende, van nacht- en/of winteropvang in beeld.

Niemand mag genoodzaakt zijn om langer dan nodig te moeten verblijven in de opvang bij gebrek aan doorstroommogelijkheden naar (begeleid) wonen

Uit onderzoek blijkt dat heel wat mensen in opvangvormen verblijven wegens gebrek aan doorstroom naar zelfstandigere woonvormen³⁴.

De *huurpremie* en *huursubsidie* werden begin 2014 gewijzigd zodat zij beter op elkaar zijn afgestemd. Hierbij werd de huurpremie uitgebreid naar personen die 4 jaar of langer wachten op de toewijzing van een sociale huurwoning. Zij blijven momenteel naast elkaar bestaan, maar worden gescreend in hoeverre betere *afstemming* in functie van doelmatigheid en duidelijkheid voor de rechthebbenden noodzakelijk en mogelijk is. We willen komen tot een tijdelijke ondersteuning die terecht komt bij diegenen die het echt nodig hebben.

Het *huurgarantiefonds* heeft tot doel om zowel huurder als verhuurder te beschermen, een doel dat we zeker willen blijven stimuleren vanuit de Vlaamse Overheid. Het aantal aansluitingen blijft echter onder de verwachtingen. Het is dan ook in eerste instantie zaak om dit huurgarantiefonds te evalueren. Daarnaast willen we de huurpremie en de huursubsidie optimaliseren. We streven naar een regelgevend en ondersteunend kader voor de Sociale Verhuur Kantoren (SVK's) om hun aanbod sterk uit te breiden en naar een gebiedsdekkende werking te evolueren. Deze maatregelen kaderen in het betaalbaar maken van wonen op de private huisvestingsmarkt, voor mensen die over onvoldoende middelen beschikken om een marktconforme prijs te betalen. Om het aanbod huurwoningen tegen een sociaal tarief te vergroten willen we het SVK-model verder promoten. Ook de *betaalbaarheid* op

³² MEYS, E. en HERMANS, K., *Nulmeting dak- en thuisloosheid*, Leuven, 2014, p. 4.

³³ Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – 6 november 2014 –Steunpunt thuislozenzorg Brussel – la Strada

³⁴ MEYS, E. en HERMANS, K., *Nulmeting dak- en thuisloosheid*, Leuven, 2014, p. 89, 108, 127.

de sociale huisvestingsmarkt verdient aandacht. We zetten hierop in via een objectieve en betaalbare prijssetting in de sociale huisvestingssector.

Tot slot hebben we ook aandacht voor de **toegankelijkheid** van de private huisvestingsmarkt voor specifieke doelgroepen. Hier vormt de overheveling van de huurwetgeving naar het gewestniveau een belangrijke hefboom. Voor bepaalde groepen, vaak socio-economisch kwetsbare kandidaat-huurders, is de toegankelijkheid van de private huurwoningmarkt een knelpunt. We bekijken hoe we dit knelpunt kunnen wegwerken, met oog voor het evenwicht tussen huurder en verhuurder, waarbij de huurder recht heeft op woonzekerheid in een kwalitatieve woning en waarbij de private verhuurder recht heeft op inkomenszekerheid en bescherming van zijn eigendom. Daarnaast vormt de samenstelling van de huurwaarborg voor een deel van de kandidaat-huurders een belangrijke toegangsdrempel. Aan deze drempel wordt tegemoet gekomen via flankerende maatregelen, zoals het OCMW of via de bankwaarborg. De Vlaamse Overheid blijft echter inzetten op het continue verbeteren van de toegankelijkheid.

Niemand mag uit een instelling ontslagen worden zonder voldoende nazorg en een oplossing voor zijn woonsituatie.

Mensen die een instelling verlaten hebben een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid. We focussen in eerste plaats op mensen die een gevangenis, een psychiatrische instelling en een voorziening in de bijzondere jeugdzorg verlaten. Om zeer kort op de bal te spelen –en preventief te werk te gaan – willen we deze mensen tijdens hun verblijf reeds ondersteunen bij de zoektocht naar een duurzame woonoplossing. Hiervoor maken we nauwe samenwerkingsafspraken tussen de relevante actoren, betrokken bij deze instellingen en de woonactoren. Er wordt ingezet op *nazorgtrajecten* waarbij de desbetreffende instellingen een grote rol spelen. Vanzelfsprekend zal dit voor elke instellingscontext (detentie, psychiatrie, jongerenvoorzieningen) een ander traject zijn.

Specifiek voor de detentiecontext inventariseren we de belangrijkste knelpunten op het vlak van sociale zekerheid, wat resulteert in een dossier waarin de huidige problemen en corrigerende beleidsaanbevelingen uiteengezet worden. Met dit dossier als basis gaan we in overleg met de relevante partners op verschillende beleidsniveaus. Daarnaast wordt de huidige samenwerking op het vlak van huisvesting en sociale administratie geanalyseerd in elke gevangenis. Welke actoren zijn aanwezig en welke niet, zijn er informele of structurele samenwerkingsverbanden, zijn er voorbeelden van good practices, wat zijn de bekommernissen, enz. Uiteindelijk zou dit moeten leiden tot de oprichting van een werkgroep “resocialisatie” in enkele gevangenissen. Minimaal het OCMW, huisvestingsorganisaties en de relevante actoren van de gevangenis worden rond de tafel samen gebracht. De werkgroepen maken een lokale probleemanalyse en een bijhorend actieplan op. Op het einde van de rit worden de resultaten samengevat in een verslag waarin leerpunten en praktijk gerichte aanbevelingen uiteengezet wordt.

Niemand mag uit huis gezet worden bij gebrek aan begeleidings- en huisvestings-mogelijkheden

Momenteel is het niet duidelijk wat er gebeurt met mensen die bedreigd worden met een uithuiszetting. Naast de structurele aanpak inzake *kwalitatieve huisvesting*, zetten we in op de *preventie van uithuiszetting* via (aanklampende) begeleiding. In de sociale huisvesting worden reeds heel wat mensen begeleid die bedreigd worden met uithuiszetting. Daarnaast is hier nog heel wat winst te boeken op de private huisvestingsmarkt. Uit recent onderzoek bleek echter dat bijna 80% van de vorderingen tot uithuiszetting zich afspelen op de private huisvestingsmarkt³⁵. We bekijken of de methodiek van *preventieve woonbegeleiding* ook vruchten afwerpt in de private huisvestingsmarkt, een eerste project hieromtrent werd in het begin van de nieuwe legislatuur reeds opgestart. We zorgen voor samenwerkingsafspraken met de vredegerechten, huurdersbonden, OCMW's en woonbegeleidingspartners. Hierbij hebben we ook oog voor het evenwicht tussen de huurder en de private verhuurder. De huidige samenwerking is zeer verschillend in de verschillende regio's. De snelheid waarmee OCMW's (en bij uitbreiding de (boven)lokale netwerken) kunnen ingrijpen, nog vóór de effectieve vordering wordt ingesteld, is hier cruciaal. Daarnaast sensibiliseren we de private huiseigenaren via verenigingen van eigenaars en informeren we hen over de begeleidingsmogelijkheden.

Niemand die jongvolwassen wordt of is mag thuisloos worden als gevolg van de overgang naar volwassenheid

De Vlaamse Regering streeft naar extra *ondersteuning* voor jongvolwassenen die hun eerste stappen op de woningmarkt zetten. Ondersteuning kan geboden worden door heel wat voorzieningen op heel verschillende vlakken. Wat betreft de instellingsverlaters verwijzen we naar rubriek 2.3.

d) Het woonaanbod in Vlaanderen

Naast het voorkomen en bestrijden van dak- en thuisloosheid zet de Vlaamse Regering ook in op *kwalitatieve huisvesting*.

Enerzijds wordt de krimp van de private huurmarkt stopgezet door een gerichte ondersteuning inzake *woonkwaliteit en betaalbaarheid*. Betaalbaarheid is een belangrijke factor voor de private aanbodverstrekkers om hun woning op de markt te blijven aanbieden. Hierbij zal uiteraard ook rekening gehouden worden met de zwaksten, die niet altijd op eigen kracht over voldoende middelen beschikken. Dit wordt gerealiseerd, onder meer door het huurgarantiefonds, de huursubsidie, de huurpremie, de verzekering gewaarborgd wonen en het stelsel van de sociale leningen. Ook de verhuring aan sociale verhuurkantoren wordt verder gepromoot. Daarnaast wordt ook onderzocht of renovatiehuurovereenkomsten ingevoerd kunnen worden, waarbij de huurder zelf renovatiewerkzaamheden op zich neemt, voor een verminderde huurprijs.

Anderzijds wordt ook de sociale huurmarkt grondig hervormd: er wordt afgestapt van levenslange contracten zodat het beperkte aanbod aan sociale *huisvesting terecht komt bij de mensen die het echt*

³⁵ MEYS, E. en HERMANS, K., Nulmeting dak- en thuisloosheid, Leuven, 2014, p. 140.

nodig hebben. Hierbij is het belangrijk om niet enkel in *voldoende woonaanbod* te voorzien, maar ook om ervoor te zorgen dat het bestaande patrimonium *veilig, gezond en energiezuinig* is. De energierekening in sociale huisvesting is soms hoger dan de huurprijs zelf. In 2015 zal er zo'n 210 miljoen euro geïnvesteerd worden om het bestaande patrimonium binnen sociale huisvesting te renoveren. Ook de daar op volgende jaren zullen er voldoende middelen vrijgemaakt worden.

B.2 Versterkt inzetten op het voorkomen en bestrijden van armoede bij gezinnen met jonge kinderen

Zoals reeds eerder gezegd staat kinderarmoede hoog op de Vlaamse, federale en Europese beleidsagenda. We herinneren hierbij nog eens aan de publicatie van de Europese Commissie met de Europese aanbeveling "*Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van ongelijkheid doorbreken*". Deze aanbeveling houdt een pleidooi voor een geïntegreerde aanpak van kindvriendelijke sociale investeringen in alle lidstaten van de Europese Unie.

Het is bewezen dat armoede, zeker langdurige armoede, zowel de gezondheid kan beïnvloeden als de cognitieve ontwikkeling, de schoolse resultaten, de aspiraties, het zelfbeeld, de relaties met anderen, het risicogedrag en het perspectief op werk. Hoe later we ingrijpen op deze spiraal hoe hoger de (maatschappelijke) kosten en hoe lager de efficiëntie van het beleid.

Om de verbinding tussen de verschillende beleidsniveaus te verstevigen, kiezen we ervoor de Vlaamse beleidsstrategieën inzake de bestrijding van kinderarmoede in te vullen op basis van drie belangrijke pijlers die ook opgenomen zijn in de Europese Aanbeveling inzake kinderarmoede, namelijk *participatie, toegankelijke dienstverlening* en *voldoende inkomen*. We voegen hier nog een vierde pijler aan toe, namelijk het oog hebben voor de *binnenkant van armoede*.

We koppelen al deze pijlers aan het inzetten op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders in armoede. Mensen in armoede beschikken ook over doorzettingsvermogen, zelfredzaamheid en talent, maar de grote draaglast van een leven in armoede, kan de draagkracht van een individu overstijgen. De eigen kracht is met andere woorden niet altijd voldoende om uit een moeilijke situatie te geraken. Ook de context speelt hierbij een belangrijke rol. In het boek 'Schaarste' van Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir³⁶ lezen we dat schaarste bezit neemt van je geest en dat mensen anders handelen bij een gevoel van gebrek. Dit gevoel laat het langetermijnperspectief verdwijnen, wat de keuzes en beslissingen beïnvloedt.

Mensen in armoede, en ook hun kinderen, beschikken over draagkracht, veerkracht, energie,... Zij zijn meer dan alleen passieve slachtoffers van hun situatie. Het zijn actieve burgers die beschikken over kracht waarop ze aanspraak kunnen doen om verandering aan te brengen in hun eigen leven, maar ook om invloed uit te oefenen op de maatschappij waarin ze leven³⁷.

³⁶ Sendhil Mullainathan is hoogleraar economie aan de Universiteit van Harvard. Eldar Shafir is hoogleraar psychologie aan Princeton. Beiden zijn gespecialiseerd in de gedragseconomie.

³⁷ Van Gils, J. & Willekens, T. (2010). *Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren die in armoede leven*.

Onze maatschappij wordt uitgedaagd om op *de kracht van kwetsbaren* verder te bouwen en om de mensen de ruimte en mogelijkheden te geven deze kracht aan te wenden. Deze gedachtegang vinden we terug in het begrip ‘empowerment’. Tine Van Regenmortel definieert dit begrip als ‘een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie’³⁸. Daarnaast is het ook belangrijk om via ondersteuning bepaalde lasten te verlichten.

De uitsluiting door de samenleving slaat echter ook diepe wonden bij mensen in armoede. Dit heeft een aantal effecten, o.a. op het vlak van zelfwaarde en zelfbeeld. Mensen voelen zich schuldig, zijn wantrouwig en hebben vaak kwetsuren. Deze gekwetste binnenkant van armoede ontstaat al van op jonge leeftijd. Dit beïnvloedt ook de draagkracht van kinderen, jongeren en ouders.

Gezinnen met kinderen in armoede willen zelf ook een beter leven opbouwen voor hun gezin en reëel deel uitmaken van de samenleving. Naast het structureel werken om de armoede te bestrijden, is het daarom noodzakelijk om een aanbod te doen waarin gewerkt wordt aan deze binnenkant van armoede. Mensen die de gevolgen dragen van armoede en sociale uitsluiting moeten tijd en ruimte krijgen om stappen vooruit zetten, greep te krijgen op hun eigen leven en zelf evenwichtige keuzes te kunnen maken. Keuzes die niet ingegeven worden door de context. Mensen op deze manier sterker maken, heeft duurzame effecten op de kansen voor het gezin en de kinderen.

Doelstelling 8: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van participatie aan de maatschappij.

Kinderen en jongeren hebben het recht om te *participeren*, onder meer aan spel, recreatie, sport en culturele activiteiten, maar ook in besluitvorming die van invloed is op hun leven.

Onder dit punt wordt participatie met andere woorden zowel benaderd in de betekenis van deelname aan de beleidsvoering die op kansarme gezinnen van toepassing is, want het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid zoals verankerd in het decreet betreffende de armoedebestrijding stelt participatie van mensen in armoede aan het beleid voorop. Participatie is cruciaal om tot een effectief beleid te komen. Maar ook in de betekenis van concrete deelname van kansarme gezinnen aan maatschappelijke activiteiten.

We willen drempels wegwerken die (toekomstige) gezinnen in armoede ervaren bij de participatie aan de samenleving. Daarbij is er niet alleen aandacht voor financiële drempels maar ook voor fysieke en psychologische drempels.

³⁸ Van Regenmortel, T. (2008). *Zwanger van empowerment, een uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg*.

Vrijtijdsbesteding

We rollen de *UiTPAS* uit over Vlaanderen. De UiTPAS is een Vlaamse vrijetijdskaart met een spaar- en voordelenprogramma, die kansen biedt voor zowel bewoners als organisaties en lokale overheden. Het is een niet-stigmatiserende pas die helpt om drempels te verlagen, niet in het minst de financiële drempel voor mensen in armoede. Het is bovendien een sterke stimulans voor lokale besturen om een geïntegreerd participatiebeleid op de rails te zetten. Er wordt jaarlijks een oproep gedaan aan lokale besturen om in te tekenen op het UiTPAS-systeem. Geïnteresseerde steden, gemeenten en regio's dienen een dossier in, dat wordt geëvalueerd door een beoordelingscommissie. CultuurNet Vlaanderen staat in voor de operationele uitvoering van de verdere uitrol van de UiTPAS en voorziet begeleiding tijdens de ontwikkelings- en lanceringsfase.

We subsidiëren lokale netwerken voor personen in armoede in het kader van het *Participatiedecreet*. De aanpak van armoede is ook een opdracht voor het lokale niveau. De Vlaamse overheid moedigt daarom gemeenten aan om op lokaal vlak een dynamisch beleid uit te bouwen voor de kansengroep personen in armoede. Op het terrein zelf ervaart men doorgaans zeer sterk de nood om meer samen te werken en te overleggen. Daarom zet de Vlaamse overheid via het Participatiedecreet bewust in op de *creatie van lokale netwerken*. Deze netwerken krijgen als opdracht de participatiedrempels voor personen in armoede op het vlak van cultuur, jeugdwerk en sport weg te werken. Het Participatiedecreet zet hierbij in op een sterke lokale regie met een volwaardige betrokkenheid van verenigingen van personen in armoede.

Het *Fonds Vrijtijdsparticipatie* wordt gecontinueerd. Het Fonds betaalt gedeeltelijk de kosten voor deelname (zowel ticket-, babysit- als vervoerskosten) aan cultuur, jeugdwerk en sport aan lokale sociale organisaties van mensen in armoede terug. Op die manier wil het Fonds Vrijtijdsparticipatie de deelname van mensen in armoede aan culturele, sportieve en jeugdwerkactiviteiten stimuleren. Daarnaast onderhandelt het ook met aanbieders van de vrijetijdsindustrie en met cultuurhuizen (bv. Musea) met een bovenlokale uitstraling opdat mensen in armoede op een betaalbare manier kunnen deelnemen. Het Fonds verleent ook ondersteuning aan de vrijetijdswerking van lokale organisaties van en met mensen in armoede.

We subsidiëren *participatieprojecten kansengroepen*, waaronder mensen in armoede via het Participatiedecreet. De Vlaamse Regering subsidieert jaarlijks participatieve projecten die kansengroepen op weg helpen naar het cultuur-, jeugdwerk- of sportaanbod of valoriseert initiatieven die uitgaan van kansengroepen. Op die manier wil de Vlaamse Regering een diverse, duurzame en actieve participatie van kansengroepen aan cultuur, jeugdwerk en sport bevorderen.

Cultuur

Bij de organisatie van de *Kunstendag voor Kinderen* is er aandacht voor het bereiken van kinderen in armoede. De Kunstendag voor Kinderen vindt elk jaar plaats op de derde zondag van november. Op die dag geven kunstorganisaties en cultuurcentra in Vlaanderen en Brussel aan iedereen tot 12 jaar (en ouders, grootouders, vrienden, broers en zussen) de gelegenheid om kennis te maken met kunst van allerlei aard: muziek, beeldende kunst, dans, theater, architectuur,... In onze samenleving worden kinderen heel veel geconfronteerd met commerciële en materiële prikkels. Hun vrije tijd wordt voor een groot deel bepaald door amusement en consumptie. Kunst is een tegengewicht voor het praktische, het nuttige, het bruikbare. Het toont hun een andere zijde van het mens-zijn, en de praktijkervaring leert dat jonge kinderen daarvoor zeer ontvankelijk zijn. Voor deze dag wordt er samengewerkt met diverse kunstorganisaties, culturele centra en bibliotheken. Bij de communicatie naar deze actoren en ook op de website van Kunstendag voor Kinderen worden er expliciet tips vermeld over hoe werken voor/met mensen in kansarmoede. De samenwerking met het Fonds Vrijtijds participatie wordt verder gezet.

Jeugd

Jeugdorganisaties gericht op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren worden structureel en projectmatig ondersteund. Er wordt blijvend ingezet op de emanciperende kracht van het *jeugdwerk*. Organisaties die zich specifiek richten op kinderen en jongeren die het moeilijker hebben in de samenleving, kunnen structureel gesubsidieerd worden o.b.v. het decreet houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid. Aangezien op dit domein nog ruimte is voor vernieuwing, blijven de middelen voor experimenteel jeugdwerk beschikbaar. Tot eind 2015 krijgen een geselecteerde groep gemeenten extra middelen voor het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren; vanaf 2016 worden deze middelen toegevoegd aan het gemeentefonds.

Sport

We stimuleren *sportparticipatie* bij kinderen en jongeren in armoede door verschillende laagdrempelige initiatieven zodanig te ontwikkelen en uit te rollen over Vlaanderen dat dit ook op maat van kinderen en jongeren in armoede is:

- **Multimove** voor kinderen biedt 3- tot 8-jarige kinderen een gevarieerd bewegingsprogramma aan. Door kinderen in uitdagende bewegingssituaties te plaatsen waarbij ze ervaringen opdoen in de 12 bewegingsvaardigheden (bv. rollen, springen, werpen,...), wordt hun motorische ontwikkeling geprikkeld. Plezierbeleving staat hierbij centraal. Multimove onderstreept het belang van een brede motorische ontwikkeling en kan de start betekenen van een gezonde en levenslange sport- en bewegingsparticipatie.

Vanaf 2016 zullen wij Multimove-organisaties stimuleren en ondersteunen in acties om meer gezinnen in armoede te bereiken. Daarbij zullen overleg met de armoedepartners, mogelijke samenwerking met

de Huizen van het Kind, ontwikkelen van goede praktijkvoorbeelden, enz. belangrijke aandachtspunten zijn. Hierbij zullen we zeker oog hebben voor:

- De Brede school met sportaanbod wil de sportparticipatie van kinderen en jongeren verhogen via het aanbieden van een laagdrempelig sportaanbod. Binnen dit concept is de SNS-pas (Sport Na School) ontwikkeld waarmee leerlingen uit het secundair onderwijs zelf kunnen kiezen waar, wanneer en hoeveel ze sporten. Vanaf 2016 willen we inzetten op een **samenwerking tussen SNS-pas en Uitpas**.
- Het continueren van de toolkit **Krap op sportkamp**. Dit is een online toolkit met zowel praktische als inhoudelijke handvaten om enerzijds de sportfederaties en de sportdiensten te ondersteunen in de toeleiding van mensen in armoede naar de sportkampen en anderzijds de kennis van de sportfederaties en de sportdiensten te verhogen in de omgang en begeleiding van kinderen in armoede

Via het expertisecentrum **Buurtsport** zet het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid (ISB) in op de implementatie en professionalisering van de methodiek Buurtsport. Buurtsportwerkingen, Buurtsportcoördinatoren en –werkers worden daartoe maximaal ondersteund. Enerzijds door het organiseren van intervisies waarbij Buurtsportwerkingen en –professionals kunnen leren van elkaar. Anderzijds door het organiseren van vormingen voor Buurtsportcoördinatoren en –werkers, zodat competenties in het aanbieden van buurtsport versterkt worden, maar eveneens door het effectief begeleiden en concreet ondersteunen op het terrein.

Via de methodiek Buurtsport wil ISB vanuit een breed sportbegrip bijdragen aan een verhoogde sportparticipatie in de buurt en via een laagdrempelig en democratisch sport- en beweegaanbod worden ontmoetingskansen gecreëerd voor iedereen en voor kinderen en jongeren (al dan niet in maatschappelijk kwetsbare situaties) in het bijzonder.

We ondersteunen het project '**Sport en Jeugdzorg**' ter stimulering en ondersteuning van erkende Centra voor Actieve Netwerk - en Omgevingsondersteuning (CANO). Volgende doelstellingen worden beoogd:

- Kwetsbare jongeren in diverse sportcontexten positieve, plezierige sportervaringen laten ontdekken en beleven, zodat de jongeren vertrouwd worden met het sporten in de vrije tijd;
- De intrinsieke motivatie van jongeren stimuleren om op een duurzame wijze te sporten;
- Competenties en attitudes van jongeren versterken via het sporten;
- Door jongeren toe te leiden naar reguliere sportbeoefening;
- Het uitbouwen van een structureel, duurzaam netwerk van partners tussen welzijns-, sport- en vrijetijdsactoren.

Hierbij is het belangrijk dat de kinderen in armoede niet enkel een tussenkomst krijgen voor de deelname aan de verschillende activiteiten in het verenigingsleven (sport, cultuur, jeugdwerk,...), maar dat er ook rekening gehouden wordt met *mogelijke drempels voor kinderen in armoede*. In dit kader wordt er ook ingezet op een **volwaardige inclusieve participatie**, waarbij de kinderen in armoede

bijvoorbeeld ook over het juiste materiaal (zoals bijvoorbeeld een outfit van de vereniging) kunnen beschikken, kunnen deelnemen aan nevenactiviteiten zoals kampen,... Vanuit sport willen we dan ook de kans benutten om maximaal in te zetten op bestaande initiatieven zoals de Uitpas, de lokale netwerken en het Fonds Vrijtijdsparticipatie. Indien er nog blinde vlekken worden vast gesteld, kan er gezocht worden naar alternatieve en/of innovatieve concepten die aan deze blinde vlekken tegemoet komen.

Vakantie

Het netwerk *vakantieparticipatie* wordt versterkt om de participatie van mensen in armoede aan toerisme te verhogen. Hiertoe worden sociaal toeristische verenigingen gesubsidieerd en het werkingsbudget van het Steunpunt Vakantieparticipatie verdubbeld. Het Steunpunt Vakantieparticipatie is een partnernetwerk dat expertise, goodwill en maatschappelijke verantwoordelijkheid samenbrengt om het recht op vakantie voor alle Vlamingen te realiseren. Dit maakt deel uit van ons toeristisch DNA. Op het kruispunt tussen vraag en aanbod wordt persoonlijke dienstverlening geboden aan de Vlaming en alle partners. In dit netwerk werkt ieder vanuit zijn eigen sterkte aan het recht op vakantie: organisaties begeleiden de vakantieganger, toeristische partners voorzien logies en aanbod, de overheid – Toerisme Vlaanderen coördineert en faciliteert. Bij het Steunpunt Vakantieparticipatie kunnen mensen met een laag inkomen terecht voor betaalbare vakanties en daguitstappen, alleen of in groep. Het Steunpunt werkt samen met vele toeristische partners en sociale organisaties om dit doel te bereiken. Het aanbod is bedoeld voor alle mensen die omwille van financiële beperkingen niet op vakantie of daguitstap kunnen gaan. De screening gebeurt op basis van inkomen, rekening houdend met bijkomende omstandigheden (schulden, medische kosten, ...).

Mediawijsheid

We ondersteunen het Kenniscentrum Mediawijsheid voor de periode 2015-2017. Het Kenniscentrum Mediawijsheid stimuleert de *kennisopbouw en –deling* bij organisaties en werkers in het brede veld van mediawijsheid. Het Kenniscentrum biedt praktijkondersteuning en werkt aan praktijkontwikkeling. Het Kenniscentrum Mediawijsheid werkt actief samen met de relevante stakeholders uit de overheid, het veld en de private sector en bevordert de dialoog en samenwerking tussen die stakeholders. Het Kenniscentrum Mediawijsheid stimuleert en ondersteunt mediawijs gedrag bij de burger.

Specifieke acties t.a.v. mensen in armoede in de periode 2015-2017 betreffen:

- het hertalen van onderzoek en de kennis over mediawijsheidsthema's voor de onderwijs-, de sociaal-culturele, de welzijns- en de armoedesector in jaarlijks minstens 4 nieuwe dossiers op haar online kennisplatform en actualiseert permanent de reeds bestaande dossiers;
- jaarlijks minstens 4 innovatieve praktijken verder uitwerken met de betrokken organisaties en ontsluiten voor de onderwijs-, de sociaal-culturele, de welzijns- en de armoedesector in praktijkhandleidingen;

- sensibiliseren, inspireren en ondersteunen van het onderwijs, de sociaal-culturele, de welzijns- en de armoedesector via structureel overleg en jaarlijks minstens 2 vormingstrajecten of minstens 6 vormingsmomenten voorzien, waarbij de faciliterende rol van deze doelgroepen inzake het bijbrengen van mediawijsheidscompetenties wordt beklemtoond.

Inburgering en Integratie

We streven er naar een inburgeringsaanbod op maat te organiseren zodat ook *personen van buitenlandse herkomst* volwaardig aan de samenleving kunnen participeren. Toch blijkt het niet evident om bepaalde groepen bij de nieuwkomers te bereiken, zoals laaggeletterde moeders of 16 -18 jarigen. Zij worden minder goed bereikt door het reguliere aanbod en lopen een groter risico in armoede terecht te komen. Via experimentele projecten zullen wij proberen samenwerkingsverbanden van actoren te stimuleren die, vertrekkend vanuit de noden van de doelgroep, een aanbod uitwerken. Wij willen dat uitwisseling van deze bijdragen uiteindelijk bijdraagt tot nieuw beleid.

Besluitvorming

De inzet van *ervaringsdeskundigheid en participatie aan het beleid* moet worden gestimuleerd. Doelstelling daarvan is in het bijzonder gezinnen met jonge kinderen en jongvolwassenen een stem in de beleidsevaluatie en –ontwikkeling te geven, zodat rekening gehouden wordt met de binnenkant van armoede en de impact die dit heeft op beslissingen die zij nemen en keuzes die zij maken. Daarnaast wordt geïnvesteerd in de verspreiding van ervaringskennis bij alle betrokken actoren op de verschillende niveaus. De organisaties die deze ervaringskennis verzamelen en inbrengen in het beleid, worden verder ondersteund en versterkt. De ervaringskennis van gezinnen en jongvolwassenen en van personen met een buitenlandse herkomst mag daarbij niet over het hoofd gezien worden.

We ondersteunen de erkende verenigingen waar armen het woord nemen. De rechtstreekse *dialogo tussen beleid en mensen in armoede* loopt in belangrijke mate via de verenigingen waar armen het woord nemen. Dit zijn organisaties waar armen en niet-armen werken rond de ervaringen van mensen in armoede om zo maatschappelijke structuren, het beleid van overheden en voorzieningen, te beïnvloeden. Verenigingen waar armen het woord nemen worden door de Vlaamse overheid erkend voor het werken volgens zes criteria: armen blijven zoeken, armen samenbrengen in groep, armen het woord geven, werken aan de maatschappelijke emancipatie van armen, werken aan maatschappelijke structuren, vormingsactiviteiten en de maatschappelijke dialoog organiseren.

Momenteel zijn in Vlaanderen 52 erkende verenigingen actief. Deze verenigingen werken samen in het Vlaams Netwerk Tegen Armoede. Het aantal erkende verenigingen is sinds 2012 vastgelegd in een programmatie. Alle verenigingen koppelen een laagdrempelige basiswerking, waar mensen in armoede elkaar ontmoeten zonder voorwaarden of verplichtingen en waar mensen de kans krijgen naar eigen mogelijkheden verder te groeien, aan een beleidswerking waar structureel gewerkt wordt rond één of meer aspecten van de armoedethematiek. Vanuit verschillende sectoren wordt naar deze

verenigingen gekeken om mensen toe te leiden, projecten op te zetten, een werking onder de loep te nemen en participatie mee vorm te geven. Zo wordt samenwerking met armoedeverenigingen verwacht van de samenwerkingsverbanden schuldhulpverlening, de centra algemeen welzijnswerk, de centra geestelijke gezondheidszorg, de lokale besturen in het kader van hun kinderarmoedebestrijdingsbeleid,... Ook de recent ingevoerde armoedetoets binnen de Vlaamse regelgeving – die ook ingang vindt bij een aantal lokale besturen – stoelt in belangrijke mate op de inbreng van ervaringskennis door onder meer de verenigingen waar armen het woord nemen.

De *opleiding tot ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting* bestaat meer dan 10 jaar. We zorgen voor een objectieve evaluatie van deze methodiek, van opleiding tot tewerkstelling, in het kader van de bredere evaluatie van het Armoededecreet. We hebben hierbij oog voor de verschillende domeinen en doelstellingen waarop de methodiek actief is. Aanvullend op en afhankelijk van deze evaluatie gaan we na hoe deze methodiek verder ingezet kan worden om de doelstellingen van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid, zoals geformuleerd in dit Vlaams Actieplan, te realiseren, en wat hiervoor dan noodzakelijk is. In afwachting van de evaluatie, zetten we de huidige manier van werken voort om continuïteit te garanderen.

Een belangrijke focus daarbij ligt op de creatie van de randvoorwaarden nodig voor een respectvolle en gelijkwaardige participatie van de doelgroep.

Een participatief beleid vereist de creatie van de randvoorwaarden die nodig zijn voor een respectvolle en gelijkwaardige participatie van de doelgroep. De Vlaamse Regering zal daarom een kader creëren met principes voor beleidsmakers om dit participatief beleid te ontwikkelen. In bestaande structuren zoals het Horizontaal en Verticaal permanent armoedeoverleg worden verenigingen waar armen het woord nemen en ervaringsdeskundigen reeds ingeschakeld. Het is belangrijk dat de rol van ervaringsdeskundigheid ook verder binnen de Vlaamse overheid erkend wordt. We zullen daarbinnen bijzondere aandacht hebben voor participatie van kinderen en jongeren.

In de voorbereiding van het Jeugd- en Kinderrechtenplan werden het Netwerk tegen armoede en vertegenwoordigers van de proeftuinen armoede systematisch betrokken. We zetten dit overleg met het jeugdtraject van het Netwerk tegen Armoede verder door een of twee keer per jaar expliciet contact in te bouwen over een thema binnen het *jeugd- en kinderrechtenbeleid*. De manier waarop wordt afgesproken met de betrokkenen.

Een platform met *ervaringsdeskundige alleenstaande moeders* in armoede, experts, vertegenwoordigers van vrouwenverenigingen actualiseert de aanbevelingen om armoede bij deze specifieke deelgroep te bestrijden en verspreidt deze enerzijds rechtstreeks naar beleidsmakers, anderzijds via een event en theatervoorstellingen in de verschillende provincies over de thematiek.

In het kader van het belang van vorming als een structurele manier om uit armoede te geraken, worden binnen het onderwijs *nieuwe beheersovereenkomsten* afgesloten tussen de Vlaamse Regering en de *ouderkoepelverenigingen* (periode 2016-2018) met bijzondere aandacht voor mensen in armoede. We volgen de uitvoering hiervan op. Op basis van de beheersovereenkomsten tussen de Vlaamse Regering en de ouderkoepelverenigingen kent de Vlaamse minister bevoegd voor onderwijs jaarlijks een

subsidie toe aan de ouderkoepelverenigingen om ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in het onderwijs te bevorderen en te ondersteunen.

Doelstelling 9: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van een kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening.

Een maximale **toegankelijkheid tot kwaliteitsvolle diensten** is een belangrijk onderwerp in de bestrijding van armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Hierbij denken we in het bijzonder aan toegang tot de arbeidsmarkt, het onderwijs, het woningaanbod en de kinderopvang. Kinderen en jongeren in een kansarme situatie kunnen door gebruik te maken van kwaliteitsvolle diensten immers veel voordelen halen. Bij kwetsbare gezinnen blijkt dat er grenzen zijn aan strategieën van universele toegang en gerichte toegang. De strategie van universele toegang heeft geen impact op een ongelijke toegang en draagt integendeel vaak bij tot het versterken van sociale ongelijkheid. Bovendien bestaat er een risico op stigmatisering waardoor sommige gezinnen gaan afhaken. Vandaag werken we vanuit de strategie van het proportioneel universalisme. Hierbij worden diensten verleend aan iedereen, maar worden meer middelen en steun ingezet voor de meest kwetsbaren. Vanuit onze basisoptie om te evolueren naar een preventief beleid inzake armoedebestrijding, dienen we dezelfde toegankelijkheid ook sterker te garanderen voor alle preventieve acties en maatregelen die impact hebben op de oorzaken van armoede. Dit sluit aan bij de visie van deze Vlaamse Regering, die tal van sociale correcties zal voorzien, zodat ook de meest kwetsbaren uit onze maatschappij gebruik kunnen maken van prioritaire hefboomen, zoals onderwijs, het woningaanbod, kinderopvang,...

Kinderopvang

Voldoende kinderopvang voor kinderen van werkende en geactiveerde ouders is noodzakelijk. Daarnaast zien we opvang voor jonge kinderen ook als een sociale investering, omdat we via deze weg vroegtijdig kunnen optreden om ongelijkheid weg te werken en de problemen van kansarme kinderen op te lossen. We zetten in op de kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw van kinderopvang. Kinderopvang is belangrijk voor iedereen, in het bijzonder voor (één)oudergezinnen met een armoedeproblematiek. De **beschikbaarheid van betaalbare kinderopvang** is voor deze gezinnen een cruciale hefboom om de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken, vandaar dat we als Vlaamse overheid kiezen voor gedifferentieerde tarieven binnen de kinderopvang. Op deze manier blijft kinderopvang betaalbaar en toegankelijk voor iedereen die hier nood aan heeft.

In 2015 wordt het decreet “Opvang van baby’s en peuters” geëvalueerd en bijgestuurd. Rekening houdend met de doelstellingen van het decreet én met de keuzes binnen het Vlaams Regeerakkoord worden hiervoor 3 doelstellingen naar voor geschoven :

1. evaluatie van de bestaande regelgeving en op korte termijn voorstellen doen tot bijsturing van deze regelgeving of gehanteerde werkwijzen die kunnen bijdragen tot deregulering, administratieve lastenvermindering en flexibilisering (Het voorrangbeleid behoort tot de prioriteitenlijst van weg te werken knelpunten die binnen dit kader werd opgesteld).

2. op langere termijn opvolgen of de doelstellingen van het decreet bereikt worden. Dit deel omvat ook de uitwerking van een nieuw concept rond flexibele opvang
3. onderzoeken hoe de organisatoren en Kind en Gezin verder kunnen ondersteund worden bij de implementatie van deze nieuwe regelgeving.

Daarnaast wordt stap voor stap voldoende, kwaliteitsvolle kinderopvang voor baby's en peuters gerealiseerd die voor iedereen toegankelijk is, onder meer door het gebruik van gedifferentieerde tarieven.

Ouders en opvang zullen verbonden worden via de *kinderopvangzoeker*. Er worden een aantal alternatieve pistes voor de Kinderopvangzoeker zoals deze momenteel werd ontwikkeld onderzocht. Dit start vanuit een verkennende ronde, met als doel zicht te krijgen op de reeds bestaande (aanbod-gestuurde) systemen en op de voorwaarden voor een goede werking van zo'n systeem. In de verkennende ronde wordt ook steeds het perspectief van de ouders, de voorzieningen, de lokale besturen en lokale loketten bevestigd en geïnventariseerd. Hierbij gaat specifieke aandacht naar het perspectief van de kwetsbare gezinnen. Ook de grote steden worden betrokken bij deze verkennende ronde. Op basis van de uitkomsten van de verkennende ronde, zal beslist worden welke vorm de Kinderopvangzoeker zal aannemen en op welke manier dit als hulpmiddel van het lokaal loket in elke gemeente de werking kan ondersteunen.

Zowel bij de uitbouw van de kinderopvang als de evaluatie van het decreet 'Opvang van baby's en peuters' gaat er naast voldoende aanbod voor werkende en geactiveerde ouders ook bijzondere aandacht naar de *sociale functie van kinderopvang* en de toepassing van de voorrangregels. Voor de Kinderopvangzoeker beslissen we welk model er moet worden ontwikkeld op basis van de resultaten uit het onderzoeksproces.

We willen bouwen aan een hedendaags, kwaliteitsvol, behoeftedekkend en voor gezinnen *betaalbaar opvang- en vrijetijdsaanbod voor schoolkinderen* dat:

- kinderen ontwikkelingskansen biedt en het voor hen mogelijk maakt een leuke vrije tijd te hebben;
- ouders toelaat te participeren aan de arbeidsmarkt, een (beroeps)opleiding te volgen en/of deel te nemen aan activiteiten die bijdragen aan hun persoonlijke ontplooiing;
- de sociale cohesie en gelijke kansen bevordert.

Het opvang- en vrijetijdsaanbod berust op een integrale visie (op Vlaams en op lokaal niveau) op opvang en vrije tijd van kinderen en wordt lokaal aangeboden door verschillende actoren, elk vanuit zijn specifieke eigenheid en mogelijkheden.

Om dit te realiseren zetten we in op het voorbereiden van een decreet ‘opvang- en vrije tijd van schoolkinderen’. We bouwen daarbij verder op de resultaten en beleidsaanbevelingen van de Staten-Generaal, wat betekent dat we:

- de regierol van de lokale besturen verder uitklaren;
- in overleg gaan met Onderwijs, Jeugd, Sport en Cultuur.

Hierbij wordt ook prioritair ingezet op mensen in armoede.

Onderwijs

Een *toegankelijk, betaalbaar en kwaliteitsvol onderwijssysteem* is eveneens een belangrijke investering in de strijd tegen armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Het kan jongeren onder meer goed voorbereiden op de arbeidsmarkt. De mate waarin de basiskwalificaties van schoolverlaters overeenstemmen met de vaardigheden die vereist worden door de huidige, complexer wordende (kennis)maatschappij en de werkgevers is van uitzonderlijk belang voor de inzetbaarheid en een goede match. Onderwijs en levenslang leren zijn onmisbaar in dit verband. Daarnaast heeft onderwijs ook een belangrijke maatschappelijke functie met betrekking tot de ontwikkeling van een eigen identiteit en het ontplooiën van talenten.

We zetten in op vroege en maximale *kleuterparticipatie* vanaf 3 jaar met specifieke aandacht voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Via een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van data willen we een scherp beeld krijgen van kleuterparticipatie en meer specifiek willen we een beeld krijgen van het profiel van de kleuter die niet voldoende participeert. Zowel wat betreft inschrijvingen als wat betreft aanwezigheid in het kleuteronderwijs liggen de cijfers lager voor kinderen die aantikken op SES-kenmerken. We brengen de mogelijke motieven voor afwezigheid van maatschappelijk kwetsbare kleuters in kaart en op basis daarvan formuleren we acties om de kleuterparticipatie voor die specifieke groep te maximaliseren. Daarnaast willen we ook in een ambtelijke werkgroep met Kind en Gezin, Bestuurszaken (integratie en inburgering) en Onderwijs zoeken naar goede praktijkvoorbeelden van samenwerking en overdracht tussen de drie sectoren. Hierbij ligt focus op warme overdracht (transities zijn kwetsbaar leert onderzoek). Er wordt gezocht naar raakvlakken zodat lokale samenwerking gestimuleerd, versterkt en gefaciliteerd kan worden.

Om de oriëntering van leerlingen en studenten te optimaliseren, wordt ingezet op het doorlopen van een goed *studiekeuzetraject* dat aanvangt vanaf het kleuteronderwijs. Kwaliteitsvolle studie- en beroepskeuzebegeleiding is een geïntegreerd, continu en dynamisch proces waarbij zowel aandacht gaat naar cognitieve als naar sociaal-emotionele en lichamelijke aspecten van het keuzeprocess en streeft naar actieve betrokkenheid van alle actoren, inclusief de leerlingen zelf en hun ouders. We willen via maatregelen binnen de modernisering van het secundair onderwijs (overgang basisonderwijs-secundair onderwijs en invoering oriënteringsproeven aan het eind van het secundair onderwijs) en op basis van de resultaten van de performance audit bij de CLB's en de wetenschappelijke review naar leerlingenbegeleiding, komen tot een optimalisering van de oriëntering en begeleiding van leerlingen in het leerplichtonderwijs op weg naar verdere opleidingen of naar de

arbeidsmarkt. Het feit dat de socio-economische achtergrond een bepalende rol speelt in keuzetrajecten wordt hierbij expliciet meegenomen.

Daarnaast worden ook maatregelen voorzien in het hoger onderwijs via de invoering van verplichte maar niet-bindende toelatingsproeven. Als eerste case verkent men dit bij de lerarenopleiding aan de hogescholen en de STEM-richtingen aan de universiteiten. De visie die is uitgewerkt door de VLUHR bevestigt het principe dat deze proeven ongevoelig moeten zijn voor niet-pertinente kenmerken van studiekezers, zoals gender, culturele of socio-economische achtergrond. Dit wordt verder bewaakt bij de implementatie van de verschillende instrumenten.

We ontwikkelen *een actieplan om schooluitval tegen te gaan*; meer specifiek spijbelen, vroegtijdig schoolverlaten en het garanderen van leerrecht. We zetten in op acties die betrekking hebben op monitoring, coördinatie, preventie, interventie en compensatie. Een conceptnota/actieplan wordt geagendeerd op de Vlaamse Regering en hierover wordt met de verschillende stakeholders in overleg gegaan, waarna het plan wordt uitgerold.

Onderwijs en werk

Leren en Werken wordt als volwaardige leerweg in het groter geheel van onderwijs met arbeidsfinaliteit geïntegreerd. Elke arbeidsmarktrijpe jongere heeft er een concrete werkervaring. De leercomponent zal er sterker dan nu gecombineerd worden met en afgestemd worden op de werkplekervaring en is dus onlosmakelijk met de werkervaring verbonden. De jongere die succesvol de werkervaring en de leercomponent doorloopt, verwerft een onderwijskwalificatie. In het nieuwe duaal stelsel van leren en werken kunnen ook relevante deelkwalificaties verworven worden, die bijdragen aan een duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt.

Leerplichtige jongeren die (nog) niet arbeidsrijp zijn, krijgen een specifiek aanbod vanuit onderwijs. Dat kan een instap zijn in een maatwerktraject in een onderwijs-welzijnskader of een tijdelijk traject binnen een gesimuleerde werkomgeving. Dat laatste kan gebeuren in samenwerking met Werkactoren.

De overdracht van het industrieel leerlingwezen in het licht van de zesde staatshervorming biedt de kans om in nauw overleg met de betrokken stakeholders (sociale partners, Onderwijs- en Werkactoren) werk te maken van geïntegreerd duaal stelsel van leren en werken. De rollen en verantwoordelijkheden worden hiervoor goed uitgeklaard. Voor wat betreft jongeren onder het leerplichtstelsel blijft Onderwijs eindverantwoordelijk doorheen heel het traject. Op het terrein zijn dit de scholen de SYNTRA's, bedrijven en de organisaties die instaan voor de trajecten. Syntra Vlaanderen staat in voor de regie over de werkcomponent.

Momenteel wordt een conceptnota opgemaakt en wordt samen met het terrein gewerkt aan proefprojecten. Dit laat ons toe op een gedragen, onderbouwde en gefaseerde wijze het duaal leren en werken voor te bereiden.

We ontwikkelen *STEM-acties* die gericht kinderen en jongeren bereiken uit gezinnen in een moeilijke sociaaleconomische situatie. In het kader van het STEM-actieplan van de Vlaamse regering (science, technology, engineering & mathematics) zet één onderdeel van het STEM-aanbod 2015 heel specifiek in op (groot)stedelijke problematieken: zowel in het eerste als in het derde Platformadvies werd erop gewezen dat er bijzondere aandacht moet gaan naar STEM-getalenteerde kinderen en jongeren die schoollopen en afstuderen in moeilijke SES-omstandigheden. Deze doelgroep wordt nu nauwelijks bereikt met het bestaande STEM-aanbod, met als gevolg dat wellicht veel talent onvoldoende aangesproken wordt met de nieuwe ontwikkelingen binnen STEM.

De komende jaren wordt specifiek ingezet op doelgroepen en STEM. Zo zullen 3 actielijnen worden uitgerold: (1) er wordt ingezoomd op de leerkrachten basisonderwijs die werken met kinderen uit moeilijke SES-achtergronden, zodat ook zij mee zijn met de nieuwste ontwikkelde STEM-methodieken.,(2) goede praktijkvoorbeelden uit de vrije tijd zullen uitgerold worden in meerdere steden en gemeenten (o.a. binnen de vakantie-opvang), en (3) we gaan in binnen- en buitenland kijken naar goede praktijken die jongeren met een moeilijke SES – specifiek binnen TSO en BSO -, extra kansen bieden om hun talenten te ontdekken, te verdiepen én dus verder te springen dan ze zelf ooit voor mogelijk hadden gehouden.

Het STEM-beleid bindt zich voor deze acties aan partners die specialisten zijn op hun eigen terrein: de lerarenopleidingen en bijscholers, de steden en gemeenten, en organisaties zoals het Minderhedenforum. Zij weten immers het best hoe de doelgroep i.f.v. thematische accenten benaderd kan worden. STEM vindt dus géén nieuwe structuren uit, maar hangt bewust zijn wagentje aan bestaande initiatieven en structuren, zodat de “overdaad”, waar maar enigszins mogelijk, vermeden wordt en de effectiviteit en verspreiding vergroot. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de SES – doelgroep.

Tot slot nemen we voor de toekomst de punten mee rond *specifieke aandacht voor ouders*, het verkeerde beeld dat STEM-opleidingen duur zouden zijn, en de bijzondere aandacht die gevraagd wordt voor TSO en BSO.

Finaal moet het uiteraard de bedoeling zijn om alle STEM-interventies automatisch inclusief te laten zijn voor deze kinderen en jongeren. We stellen echter vast dat het reguliere STEM-aanbod van derden (bv. de wetenschapscentra, de academies...) deze doelgroep niet echt functioneel bereikt. De passies en talenten van een grote doelgroep worden dus al te vaak gemist. In 2015 willen we gefocust inzetten op de ontwikkeling van een aantal projecten die in de praktijk aantonen dat het uiteraard mogelijk is deze doelgroep(en) evengoed te bereiken. Wellicht zullen daarvoor soms werkwijzen ontwikkeld moeten worden, die tot nu toe over het hoofd werden gezien. In functie van verduurzaming van deze STEM-projecten, is het de bedoeling samen te werken met andere partners, zoals de lokale besturen, die eveneens op zoek zijn naar innovatieve methodes voor deze doelgroep, vanuit hun aandacht voor een (groot)stedelijke problematiek.

Geletterdheidsondersteuning van ouders in het basis- en secundair onderwijs via samenwerking met de Basiseducatie.

Het Plan Geletterdheid ondersteunt de bekendmaking en verspreiding van het aanbod van de *Basiseducatie voor ouders op de school van hun kinderen*. Daarbij wordt uitgegaan van een brede invulling van geletterdheid (met taal, cijfers en grafische gegevens kunnen omgaan en gebruik kunnen maken van ICT, van belang om zelfstandig te functioneren en participeren in de samenleving en nodig om zich persoonlijk te kunnen ontwikkelen en bij te kunnen leren). Ouders hebben een belangrijke rol in het stimuleren van geletterdheid van hun kind, en ze zijn een voorname partner van de school. Door minder geletterde ouders te versterken, zijn ouders meer betrokken op de school en de schoolloopbaan van hun kind. Zo wordt laaggeletterdheid bij kinderen preventief voorkomen, en laaggeletterdheid bij ouders bestreden.

Huisvesting en leefomgeving

Toegankelijke kwaliteitsvolle diensten kunnen er ook voor zorgen dat kinderen in een *veilige, adequate huisvesting en leefomgeving* opgroeien. Ook huisvesting is een belangrijke hefboom om armoede bij gezinnen met jonge kinderen te beperken. De woonplaats van een kind beïnvloedt zijn speelruimte, zijn sociale integratie, zijn gezondheid en veiligheid, en de toegang tot kwaliteitsvolle diensten zoals kinderopvang, transport, onderwijs,....

Werk

We zetten in op *duurzame tewerkstelling* in het reguliere circuit via een sluitend maatpak. Werkzoekenden krijgen dienstverlening op maat. Na elk gesprek met een werkzoekende maakt een bemiddelaar de inschatting of er nood is aan verdere persoonlijke dienstverlening. Signalen van armoede vormen één van de aandachtspunten bij de inschatting. Indien er nood blijkt aan persoonlijke dienstverlening, worden de wederzijdse afspraken concreet vastgelegd en gecommuniceerd via een afsprakenblad. Deze afspraken worden nauwgezet opgevolgd. Alle werkzoekenden krijgen online vacatures en andere informatie aangereikt. Ze worden uiterlijk binnen het jaar gecontacteerd. Beleidsprioriteiten worden vertaald naar 'knipperlichten'. Werkzoekenden met knipperlichten worden dus vroeger benaderd: Wie op eigen initiatief de VDAB benadert krijgt altijd dienstverlening. Alle werkzoekenden die een substantieel gesprek met een bemiddelaar hebben (met een inschatting van de nood aan dienstverlening), hebben meteen een contactpersoon. Het onderscheid tussen werkzoekenden met en zonder traject verdwijnt.

Voldoende en gezonde voeding

In de eerste plaats zou de toegang tot voldoende en gezonde voeding evident moeten zijn. Voldoende en gezond voedsel is een van de basisvoorzieningen waarover iedereen zou moeten beschikken. Toch hebben meer en meer mensen hier geen of onvoldoende toegang toe. Dit staat in schril contrast met de hoeveelheid voedsel die verloren gaat in de hele voedselketen, van productie tot consumptie. Daarom zet de Vlaamse Regering ook in op het tegengaan van voedselverspilling in combinatie met de *herverdeling van voedseloverschotten naar de meest kwetsbaren* uit onze maatschappij. Zo wordt er onder meer geïnvesteerd in hefboomprojecten die voedseloverschotten kanaliseren richting sociale redistributie.

Daarnaast wordt het systeem van de €1-maaltijd uitgerold over Vlaanderen. Hierbij wordt niet alleen ingezet op de verdeling van *betaalbare en gezonde voeding* aan kwetsbare gezinnen, maar wordt dit initiatief ook bekeken vanuit het concept *'integrale benadering'*: er wordt ook ingezet op gezinsondersteuning in de brede zin, door het voorzien van een aanspreekpunt. Dit aanspreekpunt kan gezinnen met concrete vragen ondersteunen, vanuit de rol van een *'vertrouwenspersoon'* kunnen er ook andere hulpvragen opgelost worden. Daarnaast zal deze persoon ook een doorverwijzingsfunctie hebben, bijvoorbeeld naar huiswerkbegeleiding en gezinsondersteuning.

Jeugdhulp

We zetten in op een *toegankelijke jeugdhulp*. Een van de uitgangsprincipes in het decreet Integrale Jeugdhulp is zorgen voor toegankelijke jeugdhulp. Door in te zetten op een toegankelijke jeugdhulp voor iedereen kunnen we ervoor zorgen dat de meest kwetsbaren de weg vinden naar de jeugdhulp. De gedifferentieerde jeugdhulp, gaande van zeer kortdurende begeleiding aan huis over pleeggezin tot langer durende plaatsing in een instelling is beschikbaar voor iedereen en dus ook voor de meest kwetsbaren. De jeugdhulp is zo georganiseerd dat deze betaalbaar, begrijpbaar, beschikbaar, betrouwbaar en bereikbaar is voor elkeen. Daartoe worden verschillende instrumenten ingezet en is er aandacht voor alle doelgroepen.

In deze legislatuur geven we uitvoering aan het actieplan jeugdhulp (regeerakkoord en beleidsnota). Een van de acties betreft de *link tussen kinderen in jeugdhulp en volwassenhulpverlening aan ouders*. Gezien de problematiek van mensen in armoede, komen zij hier mee in het vizier. De uitwerking van de acties uit het actieplan gebeurt door een gemengde stuurgroep waarin gebruikers, midden- en werkveld en overheid van alle sectoren betrokken bij integrale jeugdhulp vertegenwoordigd zijn. We stellen vast dat sommige kinderen in de jeugdhulp ouders hebben die zelf zorg en ondersteuning zoeken in de volwassenenzorg. We moeten dus niet alleen bruggen slaan binnen de jeugdhulp. In het kader van een geïntegreerde en contextuele zorg is het cruciaal dat de jeugdhulp en de volwassenenzorg gestimuleerd worden om samen te werken. Het cliëntgericht samenwerken met de doelen van het kind en de jongere voor ogen moet het uitgangspunt zijn. We experimenteren met regionale proefprojecten van gemengde teams met een duidelijke finaliteit, nl. het verkorten van de begeleidingsduur door actieve samenwerking.

We zetten in op gezamenlijke ontwikkeling van methodieken om een *naadloze overgang naar de hulpverlening aan jongvolwassenen* mogelijk te maken. Voor jongeren uit de jeugdhulp die nood hebben aan verdere begeleiding in de volwassenhulpverlening, verloopt de overgang vaak moeizaam. Vanuit de trajectbegeleidende verantwoordelijkheid van de jeugdhulpaanbieder, blijft de laatst betrokken jeugdhulpaanbieder contact houden wanneer de jongere om welke reden dan ook niet onmiddellijk terecht kan bij het zorgaanbod of de begeleiding die best gepast is. Daarnaast zoeken we naar structurele oplossingen. Evenwel blijft de zelfbeschikking gelden. De jongvolwassene heeft het recht op keuze wanneer meerdere mogelijkheden zich aandienen.

Elke jeugdhulpaanbieder moet tijdig acties ondernemen om een sociaal en/of professioneel netwerk te creëren die de jongere ondersteunt in de meerderjarigheid. We ontwikkelen hiertoe een duidelijke

werkwijze voor de betrokken sectoren om gezamenlijk de naadloze overgang naar volwassenhulpverlening te bewerkstelligen. Voor de inhoud hiervan wordt rekening gehouden met de bevindingen van organisaties met ervaring terzake. We streven om het onderscheid dat er momenteel is tussen de sectoren transparanter te maken en te evolueren naar een gedeelde werkwijze, waarbij de vraag en de ondersteuningsnood van de jongere doorslaggevend is. Om de begeleiding naar de volwassenhulpverlening te faciliteren, een begeleidingstraject samen met de jongere uit te werken en uit te voeren, eventueel in samenwerking met de belendende sectoren, wordt in versterking voorzien. De Centra Algemeen Welzijnswerk hebben hier reeds ervaring, ook de sector voor personen met een handicap en de geestelijke gezondheidszorg kunnen een rol spelen. We stimuleren het doelstellingsgericht en krachtgericht werken in de overgang naar de volwassenhulpverlening door bijvoorbeeld methodieken als cliëntoverleg te gebruiken om de verdere nood aan ondersteuning na de volwassenheid op te zetten. In een proefproject bekijken we de mogelijkheden om dit te doen voor jongeren in het aanbod begeleid zelfstandig wonen. Organisaties met ervaring terzake zullen een partner zijn.

Voor de jongeren die in de overgang naar volwassenhulpverlening gebruik maken van het aanbod begeleid zelfstandig wonen, werken we de belemmeringen voor een coherent beleid inzake schooltoelagen, huursubsidies, sociaal verhuur en andere sociale voordelen, weg.

Gezinsondersteuning

Kind en Gezin kiest voor twee grote accentverschuivingen binnen de eigen prenatale dienstverlening. Op beleidsniveau trekt Kind en Gezin enerzijds de kaart van de *eerstelijnsgezondheidszorg*. Samen met partners wil Kind en Gezin de eerstelijnszorg een prominentere rol geven in de prenatale zorg en komen tot een betere zorgafstemming tussen alle actoren binnen de keten van perinatale zorg (zie ook ondernemingsfiche prenataal en preventief zorgpad 0-3 jaar). Anderzijds hoort prenatale dienstverlening op het niveau van *individuele gezinsondersteuning* inherent deel uit te maken van de dienstverlening jonge kind.

Het project zet in op diverse deelacties waaronder het tegemoet komen aan de informatiebehoefte van alle aanstaande ouders, de positionering van de prenatale dienstverlening binnen Huizen van het Kind, gegevensverzameling, gegevensuitwisseling en evaluatie met als doel de aanstaande ouder gericht te kunnen begeleiden, het bieden van een vangnet voor kwetsbare zwangeren die geen toegang hebben tot adequate medische zorg en signaalfunctie opnemen om deze drempels weg te werken.

Daarnaast wil Kind en Gezin maximaal inzetten op *prenatale dienstverlening aan kwetsbare zwangeren (en hun partner)* met focus op de ondersteuning van aanstaande ouders op psychosociaal vlak en in hun transitie naar ouderschap, vertrekkende vanuit het idee dat ouderschap reeds voor de geboorte start. De diensten gezinsondersteuning kunnen hierbij ook een belangrijke rol opnemen.

Voor zwangeren die geen toegang hebben tot adequate medisch prenatale zorg willen we een vangnet creëren en streven daarbij naar de opvolging van de zwangerschap binnen de reguliere gezondheidszorg.

Met de *Huizen van het Kind* willen we de krachten bundelen zodat meer gezinnen beter ondersteund worden. Om ze te laten uitgroeien tot *volwaardige basisvoorzieningen* worden tal van partners, zoals kinderopvang, jeugdhulp, onderwijs, vrijetijdsactoren,... lokaal samengebracht. Op die manier kan elke (aanstaande) ouder en elk kind met elke vraag of ondersteuningsbehoefte terecht in een Huis van het Kind dicht in de buurt.

We willen de Huizen van het Kind uitbouwen tot echte basisvoorzieningen voor gezinnen met kinderen voor de 308 gemeenten in Vlaanderen en in Brussel. Om dit te doen zetten we in op drie lijnen (deelprojecten):

1. *Uitbreiden van het aanbod/actoren in de Huizen van het Kind*

Uit de huidige erkenningen van de Huizen van het Kind blijkt dat er op lokaal niveau linken gelegd worden met tal van actoren uit verschillende beleidsdomeinen. De *vernieuwing van de preventieve zorg* is in volle ontwikkeling wat zal resulteren in een gedifferentieerd aanbod door de regioteamleden van Kind en Gezin in de Huizen van het Kind. Dit kan leiden tot de creatie van extra aanbod (in samenwerking met andere partners) in de Huizen van het Kind. Doelstellingen met betrekking tot de Huizen van het Kind op het vlak van aanbod/actoren:

- Het uitbouwen van een prenataal aanbod
- Het onderzoeken hoe een relatie ondersteunend aanbod vorm kan krijgen in de Huizen van het Kind
- Bruggen bouwen met onder andere de lokale loketten kinderopvang, de gezinszorg, paramedische beroepen, de socio-culturele sector, de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
- Investeren in het ondersteunen van gezinnen bij veranderingen zoals gezinsvorming, ouderschap, echtscheidingen en nieuwe gezinssamenstellingen
- Stimuleren van de taalontwikkeling bij jonge (anderstalige) kinderen en een hefboom naar kleuterparticipatie en betrokkenheid van ouders op de opvoeding.
- De inzet en de betrokkenheid van vrijwilligers, steungezinnen, en vrijwilligersnetwerken vergroten.
- Afstemming met onderwijs

Op basis van voorgaande wordt voor dit deelproject ingezet op:

- Zichtbaar maken van lokale inspirerende praktijken op het vlak van bijeenbrengen van aanbod waaruit geput kan worden door Huizen van het Kind (zie ook deelproject 3.).
- Faciliteren en stimuleren van aansluiting van aanbod door op Vlaams niveau met administraties en koepelorganisaties opportuniteiten en knelpunten te verkennen en daaraan acties te koppelen (CLB, cultuur, jeugd, gezinszorg, Lokaal loket Kinderopvang, BKO, relatieondersteunend aanbod,...). Dit zou gevolgen kunnen hebben op regelgeving van HvK en/of andere actoren/sectoren.
- Uitbouwen van een (prenataal) zorgpad (fiche zorgpad)
- Versterken van de inbedding van de vernieuwde preventieve zorg in de Huizen van het Kind.

2. *Territoriale uitbreiding tot 308 gemeenten*

Op dit moment zijn er in 170 gemeenten en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Huizen van het Kind erkend. Tegen het einde van legislatuur willen we een *volledige dekking*.

3. Ondersteuning van de Huizen van het Kind

Er zijn twee ondersteuningsnoden te onderscheiden die nauw samenhangen met de voorgaande uitdagingen: procesmatige en inhoudelijke.

Verschillende actoren in Vlaanderen en op provinciaal en lokaal niveau geven vandaag vorm aan een deel van de ondersteuningsbehoefte. Het gaat daarbij onder meer over Kind en Gezin zelf, Expoo, VVSG, de provincies, Huizen van het Kind zelf en middenveldorganisaties zoals het VBJK en de Gezinsbond.

We willen, in het kader van de vernieuwing van de preventieve zorg, een nieuwe regelgeving en subsidiëring voor de consultatiebureaus voor het jonge kind uitwerken. Er wordt hierbij rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen zoals ontwikkeling prenataal en preventief zorgpad, integratie binnen huizen van het Kind, aansluiting van CLB's, ...

Een vernieuwing van de lokale preventieve gezinsondersteuning met het oog op het maximaal aansluiten bij de ouders met jonge kinderen van vandaag en morgen. Hiertoe willen we inhoudelijk twee grote pijlers realiseren: de "state of the art" met betrekking tot de leeftijdsgebonden, fysieke contacten met de jonge kinderen op consultatiebureau (vanuit medische invalshoek) en complementair een aanbod in verschillende vormen dat flexibel is, samen met partners, "just in time" en op maat van de vragen van ouders (psycho-sociale & pedagogisch invalshoek). Beide pijlers willen we aanbieden op een vraaggerichte manier, vertrekkend vanuit het geloof in *positief ouderschap*. Elke regio werkt binnen het geschetste kader een eigen traject uit, dat maximaal aansluit bij "zijn" ouders en rekening houdt met de partners. In dit aansluiten bij ouders vormt het proportioneel universalisme een belangrijke maatstaf naast de lokale inbedding van de ontwikkelde dienstverlening. We willen meer inzetten waar we het verschil kunnen maken en dat zal vaak bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen zijn.

We ondersteunen de Gezinsbond voor het organiseren van *bijtanksessies voor ouders* in hun eigen woonomgeving. Er wordt een gastouder gezocht die andere ouders wil ontvangen bij hem thuis (in de mate van het mogelijke). Het is een laagdrempelig project waarbij ouders worden aangezet om met elkaar over de opvoeding van hun kinderen te praten. In 2015 en de volgende jaren zal er ingezet worden op het bereiken van kansengroepen, zijnde ouders in armoede, enz.

Gezondheidszorg

We zorgen er voor dat alle kinderen ten volle gebruik kunnen maken van hun universele recht op *preventieve en curatieve gezondheidszorg*. Er bestaat immers een rechtstreeks verband tussen armoede en (fysieke en geestelijke) gezondheidsproblemen bij kinderen en jongeren. Voor alle preventie en gezondheidsbevordering is extra investering in een empowerende aanpak met kwetsbare groepen nodig om de grotere risico's op mentale en fysieke ongezondheid van bij de oorzaken te verkleinen. Ook hier is een focus op gezonde gezinnen, kinderen en jongeren aangewezen. Zo kan best voor universele gezondheids campagnes ook extra steun en middelen vrijgemaakt worden om kwetsbare groepen te bereiken met empowerende strategieën, zodat preventie niet zelf de oorzaak van grotere (gezondheids-)ongelijkheid wordt.

We werken een *nieuw organisatiemodel en organisatie eerstelijnsgezondheidszorg* uit. De Zesde Staatshervorming geeft de mogelijkheid en opportuniteit om grondig na te denken over de reorganisatie van de eerste lijn zowel op vlak van structuren als inhoud. In het regeerakkoord van de Vlaamse Regering wordt aangegeven dat we hier werk willen van maken in samenspraak met de stakeholders op het terrein. Om een veranderingstraject af te leggen dat kan steunen op een voldoende breed draagvlak, moet de nodige tijd besteed worden aan het ontwikkelen van modellen die niet alleen theoretisch degelijk onderbouwd zijn, maar ook de praktijktoets doorstaan (haalbaar, realistisch). We starten hiervoor dan ook een voorbereidingstraject in samenspraak met zorgaanbieders en patiënten op basis van werkgroepen, met een duidelijk omschreven doelstelling. We stellen een inhoudelijke kader en een voorbereidingstraject met 6 werkgroepen voor, begeleid door een stuurgroep en waar wenselijk met aftoetsing aan een wetenschappelijke reflectiekamer. Een vertegenwoordiger van het Vlaams Netwerk waar armen het woord nemen zal deelnemen aan deze werkgroepen. Dit moet resulteren in een conferentie eerstelijnsgezondheidszorg in het voorjaar van 2017.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

De *financiële situatie* van gezinnen is in vele gevallen bepalend voor wat kan en niet kan. Opvoeding, verzorging en tijdsbesteding worden dikwijls beïnvloed door de middelen waarover een gezin beschikt. Kinderen zorgen daarbij uiteraard voor extra kosten. De Vlaamse Regering wil er voor zorgen dat alle kinderen en jongeren, onafhankelijk van de beschikbare middelen van het gezin, dezelfde kansen krijgen.

Hoewel armoede veel meer is dan een inkomensprobleem, is een toereikend inkomen cruciaal om uit armoede te geraken. Kinderen moeten kunnen opgroeien in gezinnen met een voldoende besteedbaar inkomen om in alle behoeften te voorzien: huisvesting, onderwijs, voeding, kledij, gezondheidszorg, ontspanning,... . Enerzijds omvat dit het *garanderen van voldoende inkomsten*, hetzij door bij voorkeur uit werk, hetzij door voor wie het niet anders kan uit uitkeringen of toelagen. Dit zijn over het algemeen

federale bevoegdheden. Anderzijds gaat het ook over *kostenverlagende maatregelen* die het besteedbaar inkomen van gezinnen met jonge kinderen verhogen. Deze bevoegdheden bevinden zich ook op Vlaams niveau, denken we maar aan de inkomensgerelateerde kinderopvang, de kinderbijslag, de schooltoelage, de huurpremie en huursubsidie,... Belangrijk daarbij is ook dat *rechten zoveel mogelijk automatisch* toegekend worden of dat *begeleidende maatregelen* (bijvoorbeeld administratieve vereenvoudiging en proactieve dienstverlening) genomen worden zodat mensen hun rechten gemakkelijk kunnen uitputten. Acties om dit laatste te realiseren, werden hierboven al aangehaald onder OD 1 en 2.

Op het vlak van de verwerving van een inkomen, stellen we vast dat maatschappelijk kwetsbare personen vaak geen werk hebben of aangewezen zijn op korte tijdelijke of deeltijdse contracten. *Werk is geen wonderoplossing, maar het hebben van een inkomen uit arbeid, is en blijft wel een belangrijke hefboom om uit armoede te geraken.* Aan de aanbodzijde moeten in de eerste plaats voldoende, meer duurzame jobs voorhanden komen voor laag- en kortgeschoolden. In dit aanbod moet ruimte zijn voor jobs die combineerbaar zijn met een gezin met jonge kinderen. Daarnaast moeten drempels naar dit aanbod weggewerkt worden. Deze drempels situeren zich op meerdere levensdomeinen. Voor gezinnen met jongere kinderen vraagt dit onder meer voldoende plaatsen in de kinderopvang, waar mogelijk dicht bij de tewerkstellingsplaats en flexibel wanneer de job dit vereist. Daarnaast zijn acties nodig op het vlak van mobiliteit (openbaar vervoer, rijbewijsbegeleiding) en het verhogen van de aandacht op de werkvloer voor de gevolgen van armoede op gezinnen, de zogenaamde binnenkant van armoede. Een *activeringsbeleid op maat* van gezinnen in armoede met jonge kinderen moet leiden naar duurzame, kwalitatieve tewerkstelling van de ouders. Hierbij wordt voldoende tijd en ruimte gelaten voor duurzame groeitrajecten naar kwalitatieve tewerkstelling met inbegrip van toegankelijke opleidingsmogelijkheden.

Een inkomen uit arbeid

We leiden meer werkzoekenden in het algemeen en meer werklozen uit de kwetsbare groepen in het bijzonder toe naar de activerende *Beroepsopleiding in de Onderneming (IBO)*. IBO is een effectief instrument om de toegang tot de arbeidsmarkt te bevorderen. Het is een vorm van werkplekleren met een hoge efficiëntie en een hoog slaagpercentage. De IBO is als activerings- en opleidingsinstrument ook inzetbaar bij personen met een grote ondersteuningsnood. Om werkzoekenden met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt (curatieve doelgroep) een extra troef te geven op de arbeidsmarkt kan de IBO aangepast worden op vlak van een geïntegreerd voortraject, een intensievere begeleiding, compensatie aan de werkgever voor de productiviteitspremie en een grotere flexibiliteit in de duurtijd: C-IBO.

Werkzoekenden in armoede krijgen een geïntegreerd *werk-welzijnstraject*. Werkzoekenden die participeren aan deze trajecten hebben geen uitgesproken medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek en hebben voldoende arbeidsmotivatie. Werkzoekenden geven voldoende aan dat het verwerven van een inkomen een mogelijkheid is om uit de armoede te geraken en waarvan vermoed wordt dat zij binnen een periode van 1 à 24 maanden, kunnen doorstromen naar een opleiding en/of tewerkstellingstraject. De werk-welzijnsconsulent van de VDAB neemt het individueel luik ter harte. Omdat we weten dat groepswerking versterkend en emancipatorisch kan

werken voor de doelgroep is er ook een participatief groepsluit op touw gezet. Dit groepsluit wordt opgenomen door partners. Hiervoor werd een algemene offerte gelanceerd. Niet alle werkzoekenden in armoede zullen toegeleid worden naar een groepsluit.

De werk-welzijnsconsulent vertrekt vanuit volgende handelingsprincipes:

- een ankerfiguur (vertrouwenspersoon) die de werkzoekende opvolgt en ondersteunt, zowel op de welzijnsgebieden (heel breed gedefinieerd) als het in kaart brengen van dromen, verwachtingen, en competenties in functie van een tewerkstelling;
- een op-maat-aanpak in functie van het individu en de gezinscontext;
- een positieve aanpak: vanuit een positieve invulling op activering en welzijn, die de keuze mogelijkheden van de werkzoekende respecteert;
- een integrale en gestructureerde aanpak, over de verschillende levensdomeinen heen waarbij de werk-welzijnsconsulent gaat ankeren, schakelen naar de correcte hulp- en/of dienstverlening, en daar waar nodig, eerstelijnswork opneemt. In dit luit onderschrijven we het belang van een goede samenwerking en dienstoverschrijdende aanpak en afstemming vertrekkend vanuit ieders expertise, kennis en krachten;
- een gecoördineerde aanpak (inclusief arbeid), in overleg met verschillende hulp- en/of dienstverlening naar aanleiding van het in kaart gebrachte welzijnsnetwerk dat zich rond de werkzoekende in armoede heeft uitgetekend;
- een krachtgerichte, participatieve aanpak waarbij ingespeeld wordt op de mogelijkheden, interesse en competenties van de werkzoekende, maar met de ultieme focus op tewerkstelling -en/of competentieversterking.

Willen we armoede het hoofd bieden, dan moeten we uitdagende wegen durven bewandelen en geïntegreerd, krachtgericht samenwerken. De synergie tussen verschillende organisaties en actoren is een noodzakelijke stap in het verbeteren van de leefomstandigheden van de gekwetste burger levend in armoede.

Om de samenwerking tussen de verschillende diensten te faciliteren werden er stuurgroepen opgericht waarin verschillende (welzijns)actoren, maar ook arbeidsmarktactoren participeren.

De inbedding van art. 60§7 binnen een nieuw Vlaams kader van tijdelijke werkervaring wordt verder uitgewerkt.

Ook de mensen die wel te kampen hebben met een medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek en een zodanige afstand tot de arbeidsmarkt hebben dat zij niet (onmiddellijk) in het normaal economisch circuit terecht kunnen, worden *ondersteund vanuit de sociale economie*. Door de invoering van het nieuwe maatwerkdecreet worden niet meer de werkplaatsen als dusdanig gesubsidieerd, maar krijgen de individuele werknemers een 'rugzak' toegekend, in functie van hun afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zal er meer geïnvesteerd worden in de werknemers zelf: de doelgroepwerknemers krijgen de nodige ondersteuning om aan hun *persoonlijke ontwikkeling* te blijven werken. Ook voor de mensen die niet of nooit in het normale economische circuit tewerkgesteld kunnen worden, is het belangrijk om *blijvend in te zetten op hun persoonlijke ontwikkeling*.

Uitkeringen en toeslagen kunnen eveneens de inkomenssituatie van kansarme gezinnen met jonge kinderen verbeteren. Door de zesde staatshervorming heeft Vlaanderen de bevoegdheid gekregen over een belangrijke hefboom in de strijd tegen armoede bij gezinnen met kinderen, in de vorm van de **kinderbijslag**. Bij de aanpassing van het kinderbijslagsysteem in Vlaanderen zal daarom voldoende ruimte genomen worden voor de uitvoering van een armoedetoets.

We zullen binnen de kinderbijslag evolueren naar *een inkomensgerelateerde toeslag* i.p.v. de huidige toeslagen op basis van statuut (werkloos, invalide, ziekte, pensioen, alleenstaande). De huidige toeslagen houden geen rekening met werkende gezinnen die een laag inkomen ('working poor') hebben. We zullen het stelsel vereenvoudigen, waarbij we kiezen voor een universeel systeem op basis van het recht van het kind, ongeacht de socio-professionele status van de ouders. Een kind krijgt een onvoorwaardelijke, gelijke basiskinderbijslag – ongeacht de leeftijd en de rangorde. De kinderbijslag is immers bedoeld als een tegemoetkoming om kosten in de opvoeding te dekken. Daarnaast voorzien we, om kinderarmoede te bestrijden, voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen een *sociale toeslag*. De inkomensgrens van deze toeslag is gezinsgemoduleerd en houdt dus rekening met de gezinsgrootte. Verder behouden we de sociale toeslag voor wezen en een sociale toeslag voor kinderen met bijzondere zorgnoden. Concreet betekent dit dat we een systeem van automatische toekenning van rechten zullen uitwerken, waardoor elk gezin maximaal krijgt waar het recht op heeft.

Vlaanderen heeft heel wat hefbomen in handen die het beschikbaar gedeelte van het inkomen van gezinnen beïnvloeden. Om de *schoolkosten* voor gezinnen met kinderen te beperken voeren we een kostenbeheersend beleid. Daarnaast levert de Vlaamse Regering inspanningen om ervoor te zorgen dat al wie recht heeft op een school- of studietoelage deze ook daadwerkelijk ontvangt. De maximumfactuur voor kleuter- en lager onderwijs blijft behouden. Scholen worden aangesproken om een doordacht beleid te voeren met het oog op het beperken van de schoolkosten.

Vanuit het beleidsdomein Onderwijs ondernemen we verschillende initiatieven om een kostenbeheersend beleid te versterken:

- Ontwikkeling van een studiekostenmonitor – Onderzoek van het onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA, KULeuven, 01/10/2014-29/02/2016) Opdat instrumenten van studiefinanciering (zoals studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. Met het oog op een dergelijke meting zullen in dit onderzoek voor de diverse studieniveaus aangepaste instrumenten worden ontwikkeld, getest en gevalideerd. Daarnaast zullen ook voorstellen m.b.t. de dataverzameling en verwerking worden gedaan.
- We ondersteunen de vzw SOS Schulden op School die zich inzet om scholen bewust te maken van het probleem van kansarmoede op school. Hiernaast zet de vzw ook scholen aan tot en ondersteunt ze die bij het ontwikkelen van een solidair en kostenbeheersend beleid.
- Klasse verspreidt een gids die de scholen door het derde trimester (2015) loodst. In mei wordt er aandacht besteed aan de voorbereiding voor het komende schooljaar (2015-16). Eén van de thema's is schoolkosten. Er wordt een getuigenis opgenomen van een school die bewust werkt aan een kostenbeheersend beleid, met daarbij nog enkele tips voor leraren hoe zij binnen hun vak de

kosten kunnen drukken. Doorheen mei wordt ook digitaal verder gebouwd op dit thema en komt ook de problematiek van de verplichte bijdrageregeling en de transparante schoolfacturen aan bod. Bijkomend zal er via de elektronische nieuwsbrief Schooldirect verwezen worden naar de noodzaak van duidelijke communicatie omtrent schoolkosten.

- We brengen vertegenwoordigers uit de verschillende pedagogische begeleidingsdiensten en de verenigingen waar mensen het woord nemen bijeen voor expertise-uitwisseling.
- De website kostenbeheersing.be, met tal van tips, informatie en instrumenten, zal worden geïntegreerd in de website van het ministerie en geactualiseerd.

De beleidsdomeinen Onderwijs en Welzijn zullen hun expertise samen inzetten om *afstemming tussen de studiefinanciering en de kinderbijslag* te onderzoeken en na te gaan hoe deze elkaar kunnen blijven versterken, om een optimale efficiëntie en doelmatigheid te garanderen die daardoor ook bijdraagt tot de bescherming van mensen in armoede. Dit thema is voorwerp van het permanent verticaal armoedeoverleg. Indien het overleg tussen Welzijn en Onderwijs leidt tot aanpassingen aan de regelgeving over studiefinanciering, zal een armoedetoets uitgevoerd worden.

Ook op het vlak van wonen en huisvesting neemt de Vlaamse Regering tal van maatregelen om *kwalitatieve huisvesting* te verzekeren. Zo zijn er acties in het kader van de huurpremie, huursubsidie, sociale verhuurkantoren, de woningkwaliteitscontroles, energiezuinig renoveren van sociale woningen,... Deze acties zijn reeds vermeld bij de operationele doelstelling inzake het voorkomen en bestrijden van dak- en thuisloosheid.

Het Regeerakkoord voorziet in een *aanpak van energiearmoede* aan de bron, met een sterke operationele rol voor de sociale economie. Het sociale dakisolatieprogramma wordt versterkt en een bijkomend programma voor totaalrenovatie wordt opgestart. Premies worden op maat gemaakt van de verschillende doelgroepen. De gratis kWh bereikt vandaag moeilijk de meest kwetsbare mensen. Bovendien blijkt dat de maatregel de oorspronkelijk bedoelde sociale en ecologische doelstellingen onvoldoende haalt; daarom schaffen we de gratis kWh af. We voorzien evenwel in *compenserende maatregelen* om energiearmoede tegen te gaan.

We zullen tegen eind 2015 een *Actieplan Energiearmoede* voorbereiden via een participatief proces met alle belanghebbenden. De nadruk moet daarbij enerzijds liggen op het behoud en de optimalisatie van de huidige al uitgebreide bescherming tegen afsluiting van de energielevering. Anderzijds zal sterk worden ingezet op een structurele verlaging van het energieverbruik in de woningen van kwetsbare gezinnen. Bestaande doelgroepgerichte instrumenten zoals de energiescan en de hoge premie voor sociale dakisolatieprojecten, 50% hogere premiebedragen en kortingsbonnen voor energiezuinige huishoudtoestellen voor beschermde afnemers, zullen op hun verdiensten en tekortkomingen beoordeeld worden. In overleg met de betrokken organisaties wordt bekeken in hoeverre er draagvlak bestaat voor een afstemming van de verschillende doelgroepen van de verschillende instrumenten (energielening, energiepremies, energiescans, ...). Via een participatieve aanpak zullen suggesties voor optimalisaties van bestaand beleid en voor bijkomende maatregelen uitgewerkt worden. Minstens voor de in het Regeerakkoord en de Beleidsnota energie al voorziene uitbouw van sociale energie-efficiëntieprogramma's zullen in het actieplan concrete voorstellen worden opgemaakt. Daarnaast zal

samen met de minister bevoegd voor Wonen worden bestudeerd op welke manier in de sociale huisvesting en huurwoningen via een collectieve aanpak een versnelling en de energetische opwaardering van het patrimonium kan worden gerealiseerd, in de eerste plaats voor de sociale woningen.

We werken aan een *betaalbare waterfactuur* ook voor mensen in armoede. We passen sociale openbare dienstverplichtingen aan, aan wijzigingen tariefstructuur/tariefregulering integrale waterfactuur met aandacht voor mensen in armoede en de betaalbaarheid van de waterfactuur in het algemeen. We evalueren het *Algemeen Waterverkoopreglement* met aandacht voor mensen in armoede. Het Algemeen Waterverkoopreglement bevat naast belangrijke generieke basisrechten voor alle klanten ook een aantal sociale openbare dienstverplichtingen en bepalingen omtrent de klachtenregeling.

De uitrol van *de UITPAS* over heel Vlaanderen zal helpen om de kosten voor vrijetijdsbesteding te verlagen.

Waar gezinnen *schulden* hebben opgebouwd, mag de afwikkeling van die schulden niet ten koste gaan van de ontwikkeling van de kinderen. Het reële besteedbare inkomen moet hoog genoeg blijven. Schuldbemiddeling moet daarom oog hebben voor de situatie van alle gezinsleden en moet naast de juridisch-technische afhandeling van de schulden ook voorzien in de ondersteuning en begeleiding van het gezin. We verduurzamen de samenwerkingsverbanden tussen CAW's en OCMW's inzake schuldbemiddeling en budgetbeheer. Deze vervullen een dubbele opdracht: zowel curatieve schuld- en budgethulpverlening voorzien als initiatieven nemen ter preventie van schuldenlast bij burgers. We ondersteunen verder de werking van de vzw Vlaams Centrum Schuldenlast.

Doelstelling 11: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders en heeft hierbij oog voor de binnenkant van armoede.

Zoals vermeld onder OD 8 is het belangrijk ervaringskennis, en in het bijzonder gezinnen met jonge kinderen en jongvolwassenen, een stem in de beleidsevaluatie en –ontwikkeling te geven, zodat rekening gehouden wordt met de binnenkant van armoede en de impact die dit heeft op beslissingen die zij nemen en keuzes die zij maken.

We zetten in op een *krachtgerichte en oplossingsgerichte jeugdhulp*. Een van de uitgangspunten van de jeugdhulp is het krachtgericht werken. Meer dan ooit wordt gekeken naar de krachten en steunbronnen binnen gezinnen. De aanpak is niet alleen gericht op zorgen en problemen, maar ook op de sterke kanten en de hulpbronnen die er in de gezinnen aanwezig zijn. We erkennen de problemen en gaan samen met het gezin en hun krachten op zoek naar mogelijke oplossingen. Dit krachtgericht werken is een leidend werkprincipe en speelt een belangrijke rol op alle momenten in de jeugdhulp, al van voor de jeugdhulp start. Zo moet bij elke vraag naar gespecialiseerde jeugdhulp (via de Intersectorale Toegangspoort) aangetoond worden dat de krachten, de problemen en de gewenste verandering besproken werden met de hulpvragers. Alle perspectieven worden in beeld gebracht in

de vraagverheldering. Ook binnen de voorzieningen die een expertise hebben op vlak van maatschappelijke noodzaak en omgaan met verontrusting en ook binnen het gerechtelijk kader - ondanks hun strikter en minder vrijblijvend kader – wordt er ingezet op het oplossingsgericht werken. Dit krachtgericht werken biedt hulpverleners een houvast en installeert een werkrelatie met het gezin om het meest geschikte antwoord op hun vraag of de nood te bieden.

We maken ook werk van *groeitrajecten*. Groeitrajecten werken aan kansen voor gezinnen en de kinderen. Ouders nemen deel aan een educatief programma (door basiseducatie i.s.m. De Link, die ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting inzet), gericht op empowerment. Ze worden zelfredzaam en sterker om stappen vooruit te zetten, greep te krijgen op hun eigen leven en zelf evenwichtige keuzes te maken over onderwijs, tewerkstelling e.a.. Het groeitraject reikt mensen tools aan om met de binnenkant van armoede aan de slag te gaan. Naast dit opleidingstraject krijgen ouders individuele ondersteuning, zodat hun thuissituatie verbetert.

Een meerwaarde in het project is de samenwerking van diensten in de ondersteuning van het gezin. Bovendien wordt er aandacht gegeven aan het maken van verbindingen met opvoedingsvoorzieningen en welzijnsvoorzieningen met als belangrijkste schakel een vertrouwenspersoon. Op die manier ontstaat voor elke deelnemer een betrouwbaar netwerk waar hij/zij ook na het traject een beroep op kan doen.

Het groeitraject zorgt ervoor dat kinderen gaan participeren aan kinderopvang en schoolgebeuren en dat ouders een goede communicatie opbouwen met deze voorzieningen. Op deze manier krijgen kinderen op zeer jonge leeftijd ontwikkelingskansen en worden ouders ondersteund om op hun beurt deze ontwikkelingskansen aan te bieden aan hun kinderen.

We stimuleren hogeronderwijsinstellingen om in te zetten op *studenttutoring* bij hun studenten. Daarbij worden leerlingen (uit de kansarme doelgroep, vanaf 3de graad lager onderwijs tot 3de graad secundair onderwijs) door studenten regelmatig begeleid in competentie-ontwikkeling inzake 'leren leren'. Studenten (lerarenopleiding, pedagogische wetenschappen, sociaal werk...) leren van dichtbij hoe kinderen uit kwetsbare gezinnen school ervaren en welke hun noden zijn. Maar ook de betrokken schoolteams hebben hier voordeel bij. De huidige inspanningen worden gecontinueerd en er wordt nagegaan hoe een dergelijke aanpak kan worden uitgebreid.

C. We ondersteunen het beleid met een geïntegreerd bestuur

Om te komen tot een effectief en efficiënt beleid rond het voorkomen en het bestrijden van armoede is een geïntegreerd beleid nodig. Hiervoor is, zoals reeds eerder gezegd, een gedeelde en gedragen visie nodig om het beleid te onderbouwen. Het regeerakkoord expliciteert duidelijk de verantwoordelijkheid van een geïntegreerde visie over de hele Vlaamse Regering:

“Armoede als multidimensioneel gegeven vergt een meer gecoördineerde aanpak in meerdere beleidsdomeinen die afgestemd is (horizontaal armoedebestrijdingsbeleid) én een specifiek verticaal beleid binnen elk beleidsdomein. (p. 124, 1e alinea). Armoedebestrijding is een verantwoordelijkheid van alle beleidsniveaus: van Europees tot lokaal. De Vlaamse Regering stimuleert een constructieve samenwerking tussen deze verschillende beleidsniveau’s om samen tot concrete resultaten op het terrein te komen. (p. 125 1e alinea)

In het regeerakkoord worden in dit kader tevens concrete maatregelen vermeld. Het gaat hierbij onder meer over de actualisering van de huidige regelgeving rond armoedebestrijding en de identificatie en inzet van nieuwe Vlaamse bevoegdheden die na de zesde staatshervorming worden geïntegreerd in het Vlaamse beleid en die kunnen fungeren als hefboom in het kader van het armoedebeleid.

Ook het belang van de participatie van mensen in armoede via het armoedeoverleg, en het erkennen van het belang van het betrekken van de doelgroep vinden we terug in het akkoord. Deze vormen belangrijke pijlers om tot een gedragen beleid te komen. We erkennen ook de lokale overheden in hun rol van regisseur van het lokale armoedebeleid.

Tot slot krijgen ook kennisontwikkeling en co-creatie de nodige aandacht, in het bijzonder over de leefwereld van kinderen in armoede, over de binnenkant van armoede, de gelaagdheid van armoede en over de verschillende gezichten van armoede. Bovendien zal werk gemaakt worden van een strikte monitoring van (kans)armoede en (kans)armoedebestrijding.

C.1 De Vlaamse Regering engageert zich om vanuit de gemeenschappelijke visie op armoedebestrijding effectieve maatregelen te nemen om armoede in Vlaanderen te voorkomen en te bestrijden

Een geïntegreerd en efficiënt beleid vertrekt vanuit een gedeelde en gedragen visie en bouwt aan een maatschappelijk draagvlak voor deze visie. Een duidelijke visie op armoedebestrijding is van belang als toetssteen voor het beleid. Het geeft ons een goed beeld van waar we naartoe willen. Het biedt een basis om samen naar de toekomst te kijken en plannen concreet te maken. Een plan zonder duidelijke visie is als een stuurloos schip. Acties hebben pas effect als iedereen werkt op een manier die het beste bijdraagt aan het doel. Daarenboven moet een gedeelde visie ook gedragen zijn. Zonder acceptatie blijft zelfs een sterke visie zonder effect.

Op 6 februari 2015 nam de Vlaamse Regering kennis van de gezamenlijke visie en het voorliggende doelstellingenkader en hanteerde deze als referentiekader voor de uitwerking van de acties inzake armoedebestrijding binnen elk beleidsdomein. Centraal in deze aanpak is dat de maatregelen zo veel mogelijk universeel zijn en categoriaal waar nodig. Hierbij wordt rekening gehouden met de binnenkant van armoede.

Doelstelling 12: De Vlaamse Regering engageert zich om vanuit de gemeenschappelijke visie op armoedebestrijding effectieve maatregelen te nemen ter voorkoming en bestrijding van de armoede in Vlaanderen

Hierbij wordt voorop gesteld dat elke minister een *armoedeluik* opneemt in zijn/haar beleidsnota's en –brieven en dat dit aan de benodigde budgetten gekoppeld wordt. De coördinerend minister voor armoedebestrijding maakte haar collega ministers hier reeds op attent tijdens het schrijven van de beleidsnota's voor deze legislatuur en bij de uitwerking van het VAPA. De Vlaamse Regering engageert zich om de opname van een armoedeluik in de beleidsbrieven waar mogelijk te versterken. Om deze actie van een stevige basis te voorzien gaan we investeren in sensibilisering, beeldvorming en kennisoverdracht naar de verschillende overheden toe. Hierbij wordt prioritair ingezet op de kennisoverdracht over de leefwereld van kinderen in armoede, de binnenkant van armoede, de gelaagdheid van armoede en over de verschillende gezichten van armoede. De overheid in al haar geledingen moet immers een voorbeeldfunctie opnemen. In het kader van een integrale structurele aanpak van armoede, is het belangrijk dat er vanuit een gedragen visie en gedeelde kennis armoedebeleid gemaakt en gevoerd wordt. We gaan in tegen het individuele schuldmodel maar wijzen op maatschappelijke structuren. We zetten in op wat mensen verbindt eerder dan op tegenstellingen. We zorgen dat communicatie en effectief beleid daarbij dezelfde boodschap geven. We geven dit vorm samen met het HPAO en AgO. We voorzien hierbij initiatieven op maat van alle betrokken entiteiten, zodat deze optimaal bruikbaar zijn in de werkcontext. We richten ons tot alle niveaus. Het is immers belangrijk dat ook het management bereikt wordt, om binnen de hele organisatiestructuur en –werking voldoende aandacht voor armoedebestrijding mogelijk te maken.

Een belangrijke actie in deze optiek betreft *het in kaart brengen en evalueren van de voorwaarden en criteria om als begunstigde in aanmerking te komen voor bepaalde sociale correcties*. In huidige en toekomstige regelgeving wordt binnen diverse beleidsdomeinen gewerkt met sociale correcties voor bepaalde maatschappelijk kwetsbare doelgroepen met het oog op het vrijwaren of versterken van hun inkomenssituatie. De voorwaarden en criteria voor het bepalen van die doelgroepen verschilt vaak van regelgeving tot regelgeving. Einddoel van die evaluatie is niet om een uniforme omschrijving van de doelgroep voor sociale correcties te bekomen, maar wel om via een gemeenschappelijke visie tot een goed overwogen en afgestemde keuze te kunnen komen voor de afbakening van deze doelgroep bij de specifieke beleidsmaatregelen in verschillende beleidsdomeinen.

We zullen de visie op armoedebestrijding ook uitdragen naar andere belangrijke maatschappelijke actoren en sectoren. We zullen hierover met hen in dialoog gaan en hen stimuleren om deze visie als leidraad te gebruiken voor hun werking en initiatieven.

Van zodra GGC het armoedeplan voor Brussel heeft opgesteld, zullen we via het permanent overleg armoede verder inzetten op samenwerking tussen VGC en GGC om in de eerste plaats een beleid uit te stippelen dat tegemoet komt aan de specifieke noden van Brussel. De aanpak van armoede in Brussel stoot immers onvermijdelijk op de institutionele versnippering, zowel in de interne structuren van Brussel als in de relatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de andere regio's. De Vlaamse Regering wil maximaal investeren in de bestrijding van armoede in haar hoofdstad en uitvoering geven aan het Vlaamse Gemeenschapsbeleid in Brussel. Ook zal hier de bestrijding van de structurele armoede voorop staan met de extra accenten naar kinderen en ouderen inbegrepen.

C.2 De Vlaamse Regering voert een geïntegreerd, volgehouden en doorgedreven beleid onder coördinatie van de minister bevoegd voor armoedebestrijding

Armoede is een complex probleem dat op tal van domeinen maatregelen vergt. Willen we komen tot een geïntegreerd bestuur, moeten alle initiatieven die in het kader van armoedebestrijding genomen worden, een *samenhangend geheel* vormen. Hiervoor is een verregaande coördinatie nodig. Niet alleen binnen de Vlaamse overheid, maar ook in afstemming met verschillende andere overheidsniveaus (Europees, federaal en lokaal). De coördinerende minister speelt hierin een cruciale rol, maar dit zonder de verantwoordelijkheden inzake armoedebestrijding bij andere ministers of andere bestuursniveau's weg te nemen.

We gaan in tegen mechanismen die armoede veroorzaken en stimuleren dat mensen zelfredzaam worden. Armoede als multidimensioneel gegeven vergt een meer gecoördineerde aanpak in meerdere beleidsdomeinen die afgestemd is (horizontaal armoedebestrijdingsbeleid) én een specifiek, verticaal beleid binnen elk beleidsdomein. De Vlaamse Regering zal haar verantwoordelijkheid hierin blijven opnemen door middel van een combinatie van structurele en flankerende initiatieven rond armoedepreventie en armoedebestrijding. Deze structurele oplossingen primeren op een projectmatige benadering. De realisatie van de armoededoelstellingen van het Pact 2020 is dan ook een taak van elke Vlaamse minister.

Doelstelling 13: De Vlaamse Regering voert een geïntegreerd, volgehouden en doorgedreven beleid onder coördinatie van de minister bevoegd voor armoedebestrijding

Hiertoe maken we in de eerste plaats werk van een *participatieve samenwerking* binnen onze eigen werking door de organisatie van het horizontaal permanent armoedeoverleg en een actieve deelname aan dit overleg door aandachtsambtenaren armoede. In het Horizontaal permanent armoedeoverleg komen de aandachtsambtenaren uit de verschillende departementen en agentschappen van de Vlaamse administratie samen met vertegenwoordigers van de doelgroep en enkele bijkomende experts.

We willen de meerwaarde van dit overleg vergroten door het meer dynamisch maken van het overlegplatform, waarbij er intensief ervaringen, ideeën, voorstellen, vanuit de verschillende leden uitgewisseld en besproken kunnen worden. Het kan zo een sterkere inbreng doen in een integraal en inclusief armoedebestrijdingsbeleid.

Om dit te realiseren wordt het HPAO gereorganiseerd en wordt de vergadervorm flexibel gemaakt naar gelang de noden en behoeften die zich stellen (bv. aan de hand van vorming, denkdagen,...). Het HPAO zal deze regeerperiode minstens overleggen over hoe we binnen elk beleidsdomein, en beleidsdomeinoverschrijdend, kunnen werken aan sensibilisering rond armoede(bestrijding), structurele participatie en afstemming met andere beleidsniveaus. Er wordt extra ingezet op een respectvolle en krachtgerichte (correcte) beeldvorming van de armoedeproblematiek, onder meer door werkbezoeken aan armoedeorganisaties. Een andere belangrijke taak van het HPAO betreft de opvolging van de uitvoering van het VAPA. Zij houdt samen met de Vlaamse Regering de vinger aan de pols wat betreft alle lopende acties inzake armoedebestrijding die in de bijlage van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding zijn opgenomen. Het VAPA wordt tussentijds geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd aan de hand van de voortgangsrapportage. Deze rapportage wordt om de 2 jaar opgemaakt. Het VAPA is immers een *dynamisch instrument*. Hoewel de opmaak van het document een momentopname weergeeft (waar staan we op dat bepaalde moment), moet zij ook de dynamiek/het gelopen pad van de afgelopen jaren weergeven. Het voortschrijdende inzicht in de armoedeproblematiek en haar aanpak vormen de motor van de voortdurende bijsturing.

Daarnaast zal ook de actieve betrokkenheid en deelname van de aandachtsambtenaren worden verhoogd. Deze actie kan immers alleen slagen als elk beleidsdomein minstens één aandachtsambtenaar armoede aanstelt. De aandachtsambtenaren worden gecoacht. De mogelijkheden voor de opmaak van een introductiepakket voor nieuwe aandachtsambtenaren worden bekeken.

C.3 Het evalueren en actualiseren van de huidige regelgeving inzake armoedebestrijding

Het armoededecreet geeft aan hoe armoedebestrijding in Vlaanderen vorm krijgt. Het heeft heel wat hefboomen gecreëerd onder meer op het vlak van coördinatie en participatie. Een evaluatie is echter noodzakelijk om na te gaan hoe dit armoededecreet nog meer ingezet kan worden om structureel bij te dragen aan de doelstellingen inzake armoedebestrijding.

Doelstelling 14: De Vlaamse Regering gaat over tot het evalueren en het actualiseren van de huidige regelgeving inzake armoedebestrijding
--

We hebben als doelstelling het decreet te evalueren om na te gaan hoe we dit nog beter kunnen inzetten om structureel bij te dragen aan de doelstellingen inzake armoedebestrijding. Hierbij blijven we aandacht hebben voor de participatie van de doelgroep.

C.4 Het voeren van een participatief armoedebestrijdingsbeleid en het creëren van de nodige randvoorwaarden hiervoor

Het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid stelt participatie in het algemeen en van mensen in armoede in het bijzonder voorop, aan het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van het beleid inzake de bestrijding van armoede. We maken het armoedebestrijdingsbeleid immers niet alleen, maar doen dit in *nauwe samenwerking met verschillende stakeholders* uit alle geledingen van de samenleving. Participatie is in dit opzicht cruciaal om tot een effectief beleid te komen. Een participatief beleid vereist onder meer de creatie van een aantal randvoorwaarden die nodig zijn voor een respectvolle en gelijkwaardige participatie van de doelgroep. De rol van ervaringsdeskundigheid wordt binnen de Vlaamse overheid erkend. In bestaande structuren zoals het Horizontaal en Verticaal permanent armoedeoverleg worden verenigingen waar armen het woord nemen en ervaringsdeskundigen reeds ingeschakeld.

Doelstelling 15: De Vlaamse Regering zet in op een nauwe samenwerking en netwerking op alle niveaus en binnen alle sectoren
--

We zullen onder aansturing van de coördinerend minister inzake armoedebestrijding *afstemmen* met de verschillende andere overheidsniveaus (Europees, federaal en lokaal) inzake armoedebestrijding. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de afstemming met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar de armoede driemaal zo groot is als in Vlaanderen. We zien er op toe dat alle initiatieven worden ingepast in de Europese 2020-strategie, en houden daarbij rekening met de aanbevelingen in het kader van het SIP (sociaal investeringspakket). Met de focus op kinderarmoede wordt invulling gegeven aan de Europese Aanbeveling “Investeren in kinderen”. De middelen van de Europese Structuurfondsen zullen

waar mogelijk ingezet worden om bij te dragen tot de EU2020 doelstellingen op het vlak van armoedebestrijding.

Via opvolging van en bijdragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties en de vertaling op Europees, Belgisch en Vlaams niveau, wordt ook werk gemaakt van de bepaling van de Strategische Ontwikkelingsdoelen (SDG) inzake armoede. Op niveau van de Verenigde naties komt er nog dit jaar een ontwikkelingsdoel inzake armoedebestrijding.

We zullen de vertaalslag van deze principes tot op lokaal niveau stimuleren. Daarnaast zullen we inspanningen leveren om netwerking tussen alle domeinen, sectoren en op alle niveaus vorm te laten krijgen. Dit mag echter niet leiden tot netwerken als doel op zich, maar moet een middel zijn om horizontale doelstellingen te realiseren. De verantwoordelijke departementsmedewerkers en projectleiders nemen deel aan de stuurgroepen en overlegplatformen van de genoemde actieplannen. We ontwerpen en onderschrijven beleidsteksten over de horizontale doelstellingen. Dit leidt tot een coherent en gedragen beleid.

Bijzondere aandacht in het kader van de samenwerking tussen deze twee beleidsdomeinen gaat naar de *overstap van de kinderopvang/thuissituatie naar de kleuterschool*. We willen verder werk maken van benaderingen om de transities naar deze vormen van deelnemen en deelhebben zo vloeiend mogelijk te maken en tegelijk hun belang en het belang van de kwaliteit te benadrukken.

In het kader van het werken aan een *geïntegreerd gezinsbeleid*, focussen we vanaf 2015 op het thema investeren in de omgeving van kinderen. Vanuit de visietekst 'Investeren in de omgeving van jonge kinderen' die verder wordt uitgewerkt en het pedagogische raamwerk kinderopvang willen we afstemming realiseren. In samenwerking met stakeholders en wetenschappelijke wereld willen we zowel intern als extern eerste stappen zetten naar een geïntegreerd gezinsbeleid waaraan huidige en toekomstige beleidsmaatregelen van verschillende beleidsdomeinen en beleidsniveaus bijdragen. In functie van het versterken van een rijke omgeving voor kinderen, starten we structureel overleg op met de beleidsdomeinen Jeugd, Onderwijs, Gezondheid en Cultuur in 2015. Samen met Jeugd, Cultuur en Onderwijs zullen we o.m. sensibiliseren rond een toekomstgericht, kindvriendelijk beleid met specifieke aandacht voor de jongste kinderen (0 tot 6 jaar) in functie van het bieden van een verscheidenheid aan ervaringen en zorgzame transities.

Ook het beleidsdomein Jeugd wil werk maken van een meer optimale samenwerking tussen verschillende partners. Bedoeling is om de structurele en integrale aanpak van armoede bij kinderen én jongeren te versterken. De doelstelling is geënt op *kinderrechten en sociale grondrechten*. Bijzondere aandacht wordt gevraagd voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. Zowel financiële, culturele als sociale armoede wordt in beeld gebracht: het geheel van onderling verbonden vormen van uitsluiting op verschillende domeinen van het individuele en sociale leven.

De *afstemming op lokaal niveau* is even noodzakelijk. Lokale besturen als regisseur én als actor moeten gestimuleerd en ondersteund worden, onder meer om tot afstemming tot op cliëntniveau te komen. Het werken op het niveau van de lokale besturen (gemeenten en OCMW's) laat toe om de ruimtelijke

concentratie van problemen gericht aan te pakken en verhoogt zo de kans op snel zichtbare en voelbare resultaten. De lokale besturen zijn dan ook de partner bij uitstek om de lokale regie op te nemen.

Een hele concrete actie vanuit een lokale praktijkervaring betreft de opmaak van een draaiboek voor goede praktijkvoorbeelden van de *Lokale Advies Commissies inzake water*. Met het Algemeen Waterverkoopreglement en de sociale openbare dienstverplichtingen voorziet de overheid in regelgeving en sociale correcties. Die leiden tot een meer uniforme aanpak bij de watermaatschappijen en aangepast beleid voor kwetsbare klanten. De uitvoering van de sociale openbare dienstverplichtingen mag dan conform de regelgeving gebeuren, de praktijk wordt toch nog erg divers ingevuld, bv. inzake invorderingspraktijk. Op dit vlak wordt uitwisseling tussen de verschillende watermaatschappijen voorzien om tot goede praktijkvoorbeelden te komen.

We blijven de lokale besturen subsidiëren en ondersteunen in de realisatie van een *lokaal kinderarmoedebestrijdingsbeleid*. De subsidiëring voor lokale kinderarmoedebestrijding wordt daarbij geïntegreerd in het Gemeentefonds (met uitzondering van de VGC en de Brusselse randgemeenten). We zullen bekijken hoe de lokale regierol versterkt kan worden zodat de lokale besturen hun rol en verantwoordelijkheid ten volle kunnen opnemen. Hiertoe zullen we inzetten op intervisie en uitwisseling van goede praktijken via lerende netwerken die ontstaan voor alle lokale besturen. Hierbij gaat expliciet aandacht naar de bijzondere behoeften en opportuniteiten in de steden. De lerende netwerken worden hierbij gecoördineerd door VVSG, in samenwerking met een stuurgroep. Tot slot wordt de regierol ook verankerd in het Armoededecreet.

Doelstelling 16: De Vlaamse Regering zet in op co-creatie

Co-creatie is een middel om publieke en private actoren actief te betrekken bij het ontwikkelen en verbeteren van oplossingen voor complexe problemen. Co-creatie vergroot de kans op succes. Het is een vorm van creatieve samenwerking, waarbij alle vernoemde deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat van dit proces. Zodoende worden samen *oplossingsgerichte en gedragen acties* geconstrueerd om de gewenste toestand te bereiken. Kenmerken van co-creatie zijn dialoog, enthousiasme, daadkracht en focus op resultaat.

Armoede is een complex probleem waardoor co-creatie noodzakelijk is om tot structurele oplossingen te komen.

C.5 Het voeren van een efficiënt en onderbouwd beleid gestoeld op kennisontwikkeling en –kruising en monitoren en evalueren armoede en het armoedebestrijdingsbeleid

Geïntegreerd bestuur houdt bij het uittekenen van beleidsmaatregelen rekening met ervaringskennis, wetenschappelijke kennis, beleidskennis en kennis vanuit verschillende organisaties.

Stevige empirische fundamenten zijn immers van primordiaal belang voor een effectief armoedebestrijdingsbeleid. De bouwstenen of bronnen van kennis over armoede en uitsluitingsproblematieken bevinden zich in verschillende settings en bij verschillende actoren (ervaringsdeskundigheid, wetenschappelijk onderzoek, belangen- en middenveldorganisaties, de verschillende overheden). Om een breed en tegelijk diep zicht te krijgen op armoedeproblematieken is een volgehouden inspanning van de verschillende betrokken actoren nodig, die moeten worden ondersteund door een efficiënt kennismangement. Een beroep op *expertise* doen, maakt idealiter als een doorlopend en dynamisch proces deel uit van de verdere beleidscyclus.

Doelstelling 17: De Vlaamse Regering voert een efficiënt en onderbouwd beleid inzake kennisverwerving van de armoedeproblematiek.

Armoedebestrijdingsbeleid moet stevig onderbouwd zijn en opgevolgd worden. Er zijn momenteel heel veel lokale netwerken, maar niemand neemt daarvan de afstemming op. Nochtans als alle betrokken actoren lokaal samenwerken, kan dit een belangrijke meerwaarde zijn in de aanpak van armoede in Vlaanderen. De inbreng van ervaringskennis van mensen in armoede zelf neemt hierin een bijzondere plaats in. Mensen in armoede weten zelf als geen ander wat het is om in armoede te leven. Zij kunnen het best aangeven waar zich problemen stellen inzake armoede bij beleidsinitiatieven en de organisatie van hulp- en dienstverlening. Zij kunnen eveneens mee oplossingen aanreiken die effectief een verschil maken. Een onderbouwd beleid is ook gestoeld op wetenschappelijk onderzoek. Er werd echter in het verleden reeds uitgebreid onderzoek rond armoede gevoerd. We maken van deze resultaten en inzichten nu actief gebruik en leggen prioriteit bij gegevens uit onderzoeken die een rechtstreekse bijdrage kunnen leveren aan de optimalisatie van (geplande) actuele beleidsmaatregelen, onder meer door de betrokkenheid bij de uitvoering van armoedetoetsen.

Alleen inzetten op het verzamelen van verschillende soorten kennis, is niet voldoende. De echte meerwaarde zit in het *kruisen van deze kennis*. Door een combinatie van kennis in te zetten in de beleidsvoorbereiding, uitvoering en evaluatie kunnen de meest efficiënte en effectieve acties inzake armoedebestrijding gerealiseerd worden. Het gaat om acties die tegemoet komen aan de reële noden van mensen in armoede, maar ook wetenschappelijk onderbouwde resultaten halen en realiseerbaar zijn op het terrein. Deze kenniskruising zal gehanteerd worden in het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid en er zullen initiatieven genomen worden om deze te stimuleren. Hierbij wordt prioritair ingezet op de kennisoverdracht over de leefwereld van kinderen in armoede, de binnenkant en de gelaagdheid van armoede en over de verschillende gezichten van armoede. Hoe de problematiek van armoede en sociale uitsluiting evolueert zal nauwgezet opgevolgd worden.

In het bijzonder zal worden nagegaan of de maatregelen die genomen worden bijdragen tot de realisatie van de vooropgestelde doelstellingen. Tot slot zal er ook ingezet worden op het versterken participatie van mensen in armoede bij onderzoek over armoede. Het geleverde onderzoek moet zich

kenmerken door multidisciplinariteit, een mix van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens en samenwerking met de betrokken stakeholders (praktijk, beleid, doelgroep).

In dit kader willen we een *leernetwerk diversiteit* opzetten. Met betrekking tot diversiteit blijft samen verder leren (zowel door jeugdwerkers als (lokale) beleidsmakers) een belangrijk gegeven. Het JOP werkt aan een themagerichte studie over diversiteit.

Tevens willen we gaan inzetten op de ontwikkeling van expertise bij eerstelijnsmedewerkers inzake verschillende vormen van armoede. We willen inzetten op kennisdeling van expertise en methodieken ontwikkelen zodat professionals in eerstelijnswerkingen (bv. trajectbegeleiders VDAB, maatschappelijk werkers van CAW's, eerstelijnswerkers,...) beter ondersteund zijn bij het dagelijks omgaan met verschillende vormen van armoede. Dit om misverstanden, vooroordelen en foute verwachtingen te vermijden die tot gevolg kunnen hebben dat personen in een armoedesituatie te weinig op een adequate wijze geholpen worden. Zo zullen bijvoorbeeld de Vlaamse en lokale integratiemonitor (VLIM en LIIM) verder geactualiseerd en aangevuld worden met indicatoren om een goed zicht te hebben op de (achterstands)positie van personen met een buitenlandse herkomst. Zodat hier ook gericht mee aan de slag gegaan kan worden.

Een ander belangrijk instrument inzake kennisverwerving betreft het registratiesysteem van de private voorzieningen van Jongerenwelzijn, BINC. Bij de start van elk dossier wordt in de voorziening een aantal kenmerken van de gezinssituatie geregistreerd. Bij de kansarmoede-indicatoren wordt ook de financiële kwetsbaarheid in beeld gebracht. Elk jaar worden rapporten gemaakt over deze registratie, wordt hierover gereflecteerd en wordt gezocht naar mogelijke acties om met de resultaten aan de slag te gaan.

Tot slot wordt in 2015 ook een eerste *gezinsenquête* opgestart. De gezinsenquête is een schriftelijke enquête bij gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar met vragen over de thema's gezinsvorming en gezinsontbinding, de combinatie gezin, zorg en werk en opvoeding. Ook het welbevinden komt aan bod. Deze enquête focust op het creëren van een geïntegreerde set van indicatoren voor het gezinsbeleid en zal toelaten om de soms snel veranderende realiteit waarin gezinnen leven beter in te schatten en op te volgen. De bijzondere aandacht voor het bereiken van kwetsbare gezinnen laat toe om net deze gezinnen er uit te lichten, daar waar zij anders onderbelicht zouden blijven. Kwetsbare gezinnen zijn immers vaak ondervetegenwoordigd in grootschalige studies.

5. OPVOLGING EN EVALUATIE VAN HET ACTIEPLAN

De Vlaamse Regering zal tweejaarlijks aan het Vlaams Parlement een rapport meedelen over de voortgang van de uitvoering van het actieplan. Dat **voortgangsrapport** bevat de opgave van de voortgang van de beleidsacties en het verslag van de werking van het permanente armoedeoverleg. Dit rapport bevat ook een advies vanuit de vertegenwoordiging van de doelgroep. De coördinerende minister legt het voortgangsrapport tweejaarlijks voor 1 april voor aan de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering bezorgt het voortgangsrapport tweejaarlijks voor 1 mei aan het Vlaams Parlement.

Twee jaar na de inwerkingtreding van het actieplan wordt het actieplan geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Die **bijsturing** omvat het voortgangsrapport, een analyse van gewijzigde maatschappelijke ontwikkelingen die relevant zijn voor het armoedebestrijdingsbeleid en de nieuwe initiatieven binnen elk beleidsdomein, met opgave van het tijdpad en de indicatoren om de voortgang te meten. Over deze bijsturing wordt advies ingewonnen van de vertegenwoordiging van de doelgroep. De coördinerende minister legt het bijgestuurde actieplan samen met het voortgangsrapport, vermeld in paragraaf 1, voor aan de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering bezorgt het bijgestuurde actieplan samen met het voortgangsrapport aan het Vlaams Parlement.

6. TOTSTANDKOMING VAN DIT ACTIEPLAN

Het voorliggende actieplan kwam *op participatieve wijze* tot stand.

In het kader van de voorbereiding van dit actieplan organiseerde de administratie van de coördinerende minister inzake armoedebestrijding op 4 juli 2014 een *stakeholdersforum*, in samenwerking met het Netwerk tegen Armoede en De Link vzw. De voorbereiding gebeurde samen met het *Horizontaal Permanent Armoedeoverleg (HPAO)* en resulteerde in een selectie van beleidslijnen die relevant zijn om armoede op een duurzame wijze te verminderen door in te zetten op gezinnen met jonge kinderen. Tijdens het forum werden voor deze beleidslijnen de belangrijkste strategische en operationele doelstellingen gedistilleerd. Het betrekken van deze – interne en externe – actoren was niet alleen een decretale verplichting, maar zeker ook een belangrijke meerwaarde in het creëren van draagvlak voor het actieplan.

Op basis van het verslag van het stakeholdersforum, maar ook op basis van ander materiaal zoals onderzoek, aanbevelingen, memoranda en het Vlaams Regeerakkoord, heeft de administratie van de coördinerend minister een document (*doelstellingenkader*) gemaakt met de belangrijkste pistes waarop de Vlaamse Regering zou moeten inzetten om armoede in Vlaanderen duurzaam te verminderen. Op basis hiervan heeft de Vlaamse Regering een *aanzetnota* met betrekking tot het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding opgemaakt met de principes en uitgangspunten (het doelstellingenkader). Dit was meteen het startpunt voor de concretisering van de doelstellingen in concrete acties.

De aangeleverde *acties*, opgemaakt door de bevoegde vakministers en afgestemd op een door iedere bevoegde vakminister georganiseerd *VPAO* (met aanwezigheid van het Netwerk tegen Armoede), werden verwerkt in een *ontwerptekst* samen met een overzicht van deze acties. Deze ontwerptekst werd voorgelegd aan de stakeholders tijdens een *terugkoppelingsmoment* op 20 april 2015. In 5 werkgroepen en een plenaire sessie werden feedback en voorstellen gevraagd over de reeds geformuleerde acties.

Op basis van deze feedback heeft elke bevoegde vakminister de kans gekregen om de eigen acties aan te passen aan de opmerkingen uit het stakeholdersforum. Op basis hiervan werd het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding verder gefinaliseerd.

7. BIJLAGEN

1. Actiefiches
2. Dossiers waarop een armoedetoets uitgevoerd zal worden
3. Functieprofiel aandachtsambtenaar armoedebestrijding
4. Armoedemonitor 2015